

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

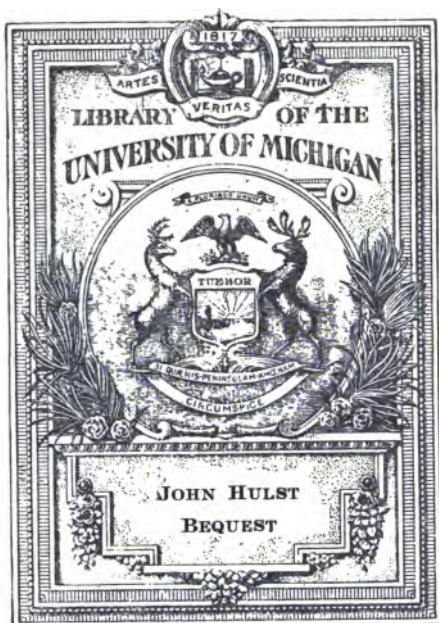
Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

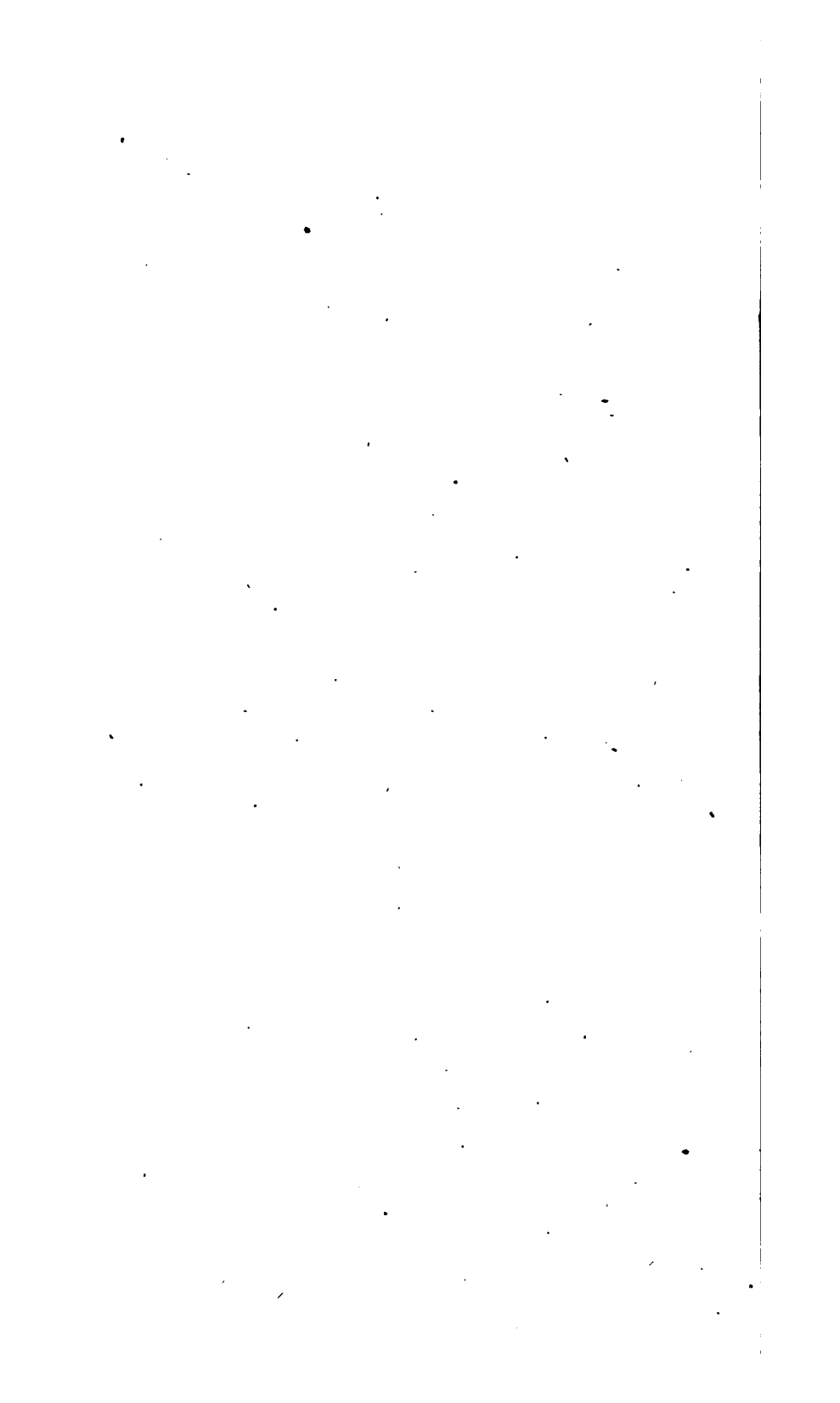
Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

ANTIQUARIAAT
C.P.J. VAN DER PEET
GELSTRAAT 33-35
AMSTERDAM

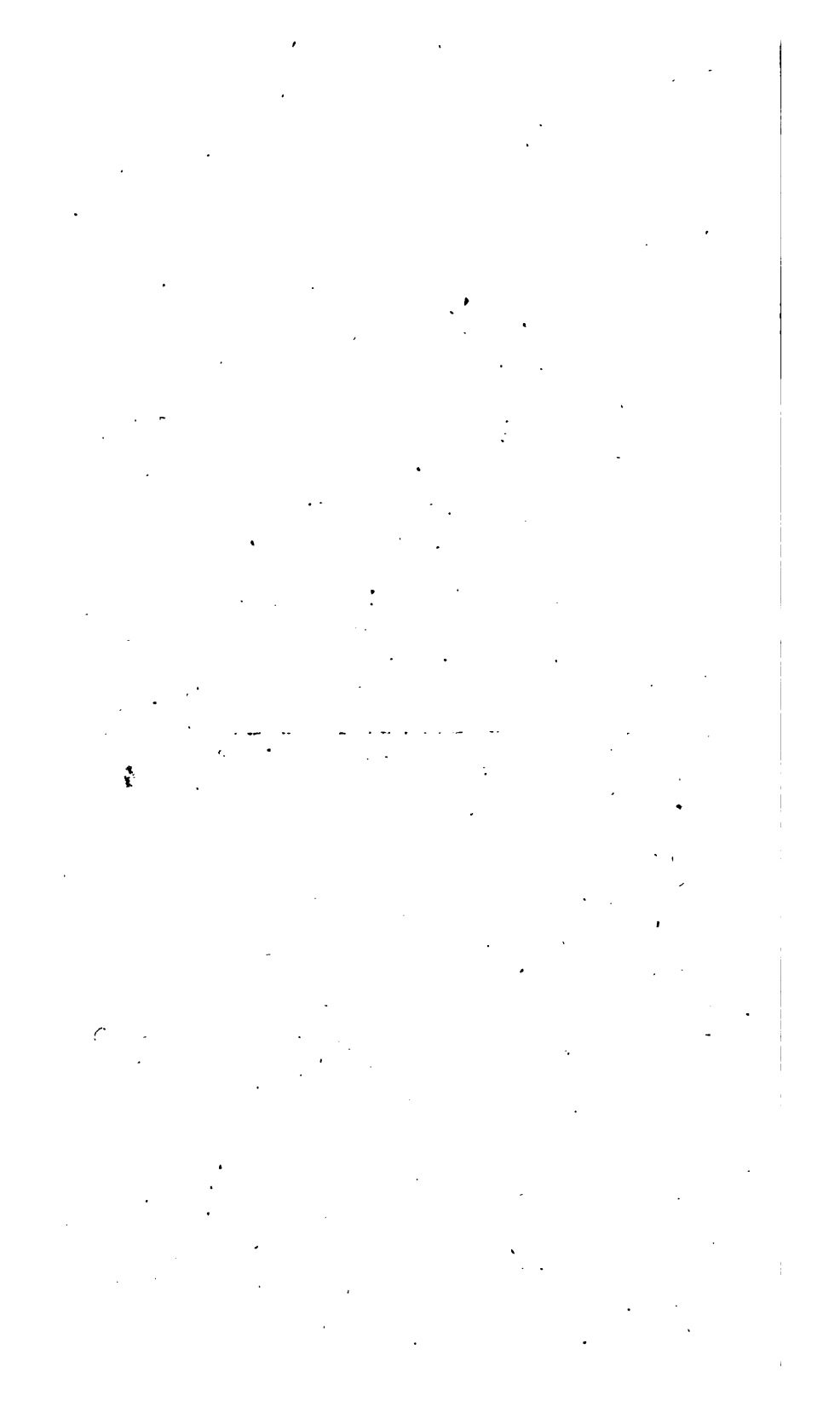

SCHETSEN

UIT MIJNE

JAVAANSCH E

PORTEFEUILLE.

SCHETSEN

UIT MYNE

JAVAANSCH E PORTEFEUILLE,

DOOR

G. H. NAGEL,

Ambtenaar bij het Gouvernement in Ned: Indie.

Gezigt op Koeningan in het Cheribonsche.

AMSTERDAM, 1828.

bij C. G. S U L P K E.

DS
646.2
.N15

976643-322

AAN

DEN HEERE

JOHANNES OLIVIER, JOHANNESZ.,

OUDE-SECRETARIS VAN PALEMBANG,

ALS

NEDERIGE HULDE

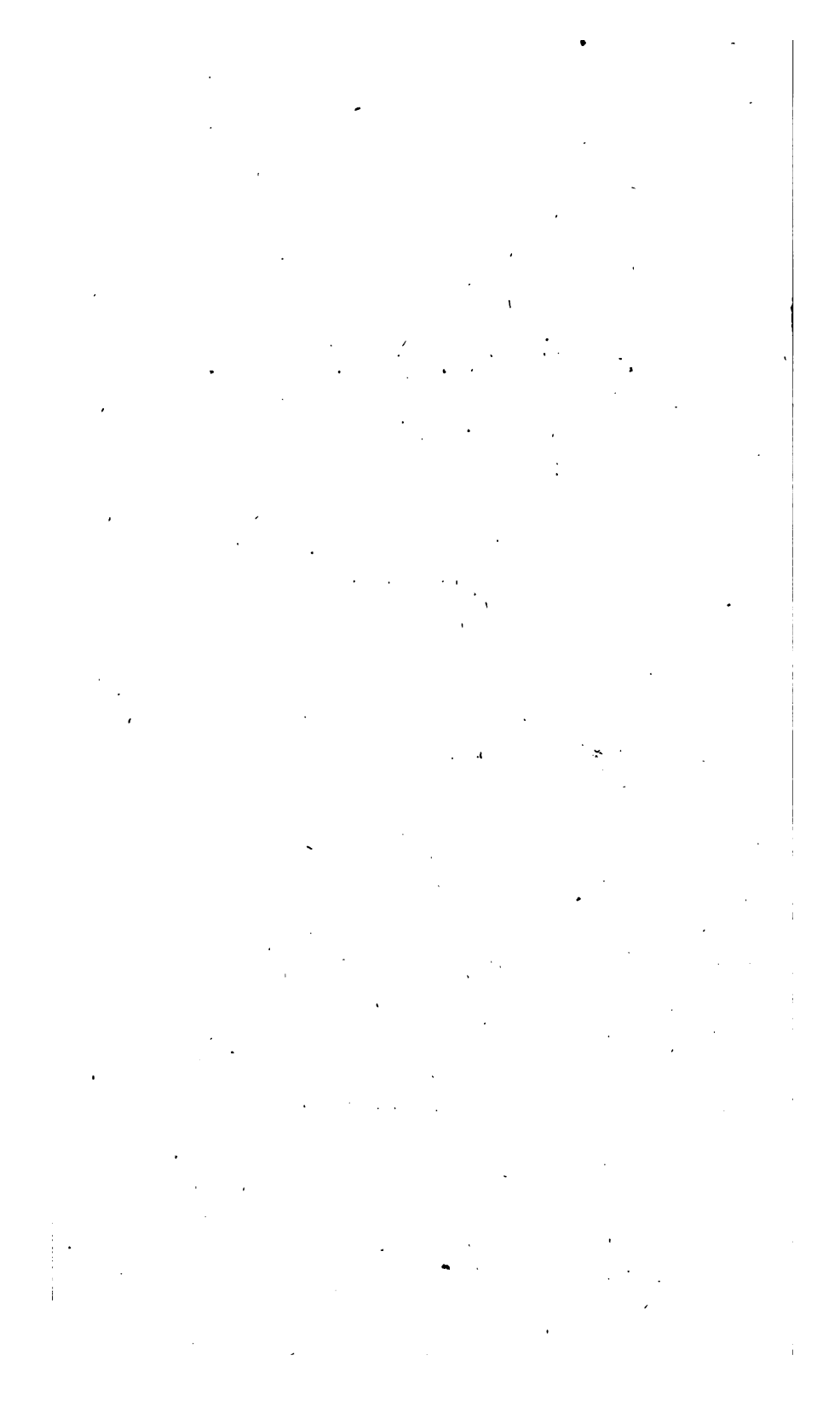
VAN

HOOGACHTING EN VRIENDSCHAP

GEWILD

DOOR

DEN SCHRIJVER.

VOORBERIGT.

Weinig valt omtrent het geschrift te zeggen, dat den gunstigen Lezer hier aangeboden wordt. — Het dagteekent van een' tijd, toen het bekoorlijk *Java* nog de volmaaktste rust genoot, en is meestal in die stemming geschreven, waarmede een Europeaan in *Indië*, buiten de werkzaamheden van zijn beroep, alleen het *taedium vitae* verjagen kan.

Het was geenszins mijn plan, het publiek op deze lettervrucht te onthalen, die in een ander werelddeel geboren en welligt het transport naar *Europa* niet waardig was. — Zij heeft echter de reis met mij gemaakt, en ik moet openhartig bekennen, dat ik haar met vreugde in mijne portefeuille terug vond, en als bode eener aangename herinnering begroette. — Eenige oude vrienden uit *Indië* waren goed genoeg, den aanspraaklozen Schrijver het genoeg te kennen te geven, waarmede zij in de aantekeningen en geschetste

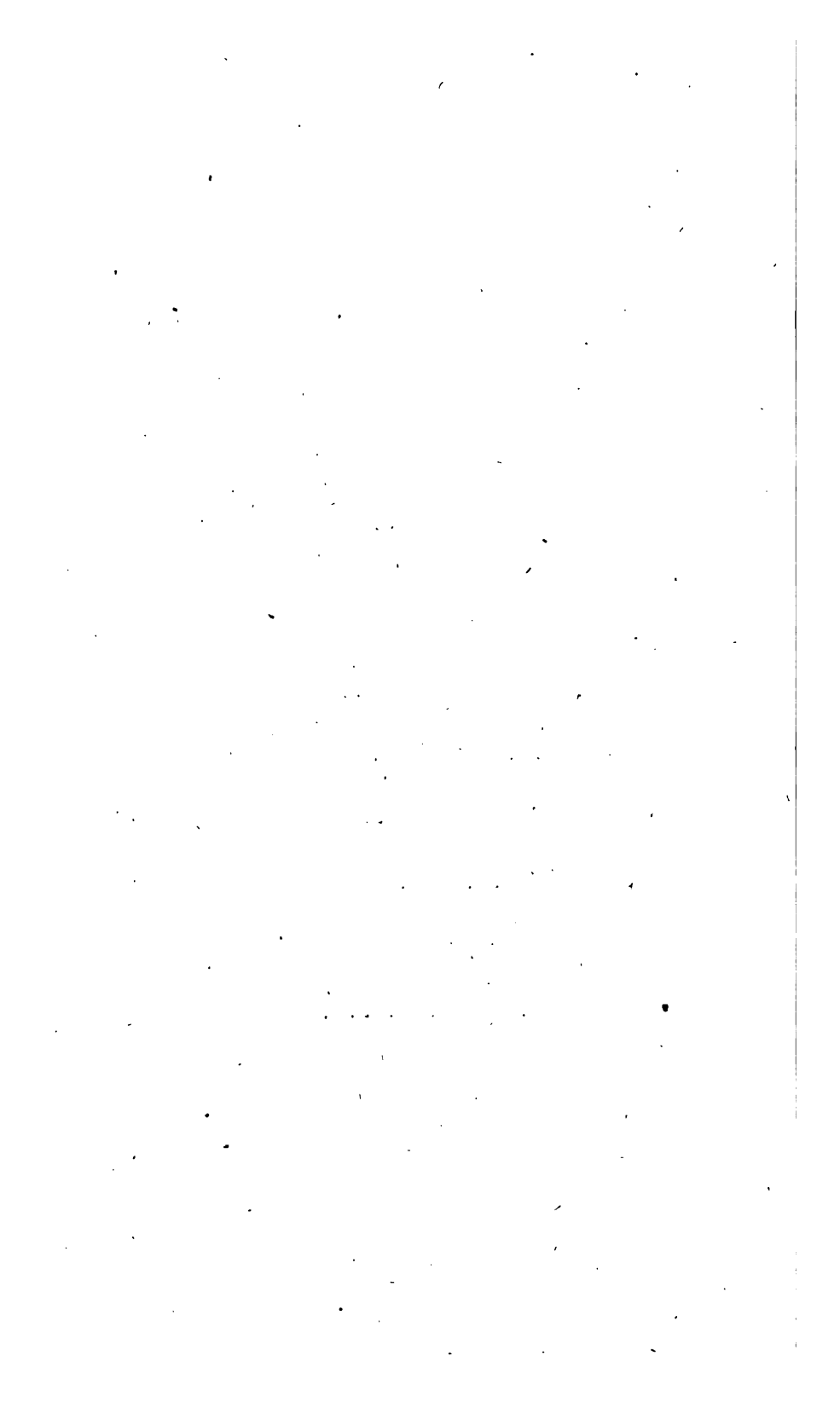
tafereeltjes de zuivere waarheid aantreffen, iets dat ten minste niet van *alle* reisverhalen kan gezegd worden.

Toevallig kreeg de Uitgever mijn manuscript te zien, en oordeelde het niet onwaardig, door den druk te worden bekend gemaakt. Ik voelde mijne eigenliefde daardoor gestreeld, en gaf gaarne mijne toestemming. Eenige weinige veranderingen en bijvoegselen, — en het werkje was voor de drukpers gereed.

Moge het den Lezer een aangenaam uur verschaffen! — Hij zoekte in deze bladen geene uitgebreide Geschied- noch Natuurkundige beschrijvingen, reeds in zoo vele werken, over *Java* handelende, te vinden. — De beroemde natuurkundige vooral, met wien de Schrijver de eer had, *Java* te doorreizen, heeft hem, door zijne uitmuntende *Bijdragen tot de Flora van Nederlandsch Indië*, van de moeite ontheven, zijn zwak talent aan den lof dier Godinne te wagen.

INHOUD.

	Bladz.
Dagverhaal eener Reis door <i>Java</i> , in het Gevolg van den Heer Dr. BLUME.	1.
Postreis van <i>Buitenzorg</i> naar <i>Rembang</i> ...	57.
Morgenwandeling in en om het Kampement <i>Weltevreden</i>	81.
's Lands Plantentuin te <i>Buitenzorg</i>	91.
De Njeyen	94.
De Booze Njey	96.
De Goede Njey	101.
De Tractementsdag van een Kommies	105.
De Oudgast	108.

Sedert mijne komst op *Java* had ik steeds den wensch gevoed, om eenmaal een reisje over dat schoone eiland te kunnen maken. Verder dan Buitenzorg, het bekende buitenverblijf van den Gouverneur-Generaal, 39 palen of 13 uren van *Batavia*, was ik nog niet geweest, toen de Commissaris voor den Civielen Geneeskundigen dienst, enz. Dr. BLUMK bij wiens Departement ik geplaatst was, zijne Inspectiereize over *Java*, waarmede tevens een Natuurkundig onderzoek moest verbonden zijn, aanvaardde, en ik den aangename last ontving, denzelven te vergezellen.

Het overige reisgezelschap bestond uit den achtenswaardigen Hortulanus KENT: en den bekwaamen teekenaar LATOUR, beiden geëmployeerd bij 's lands Plantentuin te Buitenzorg.

De reis nam den 26 Februarij 1824 een' aanvang met het dusgenoemde Duizend-Gebergte (Goenong Sarieboe), zijnde eene aaneenschakeling van lage bergen, ten westen van Buitenzorg gelegen, en nog nimmer door Natuurkundigen beklommen.

Wij waren in de zoogenaamde kwade Mousson; de wegen waren door de menigvuldige regen uitermate slecht; het fraaije weder, dat wij bij onze afreis hadden, veranderde weldra in eene hevige regenbui; moede en doornat kwamen wij, op den avond van ons vertrek, aan den voet van het gebergte aan, waar onze bedienden reeds de tenten hadden opgeslagen. Den avond van onze aankomst had er ter eere van de reizigers een briljant concert plaats in eene der drie hutten, welke de kampong uitmaakten, in wier midden wij ons bevonden, en die Sading-Jamboe, heette. Eenige voorheen bevallige Roëgings of Indische Dansmeisjes (die van een vrij gedienstigen aard zijn), waren de ziel van dit feest, dat tot laat in den nacht duurde. Onze kok was bij het tandakken of dansen haastje de voorste, en werd nog meer aangemoedigd door een paar glaasjes Schiedammer, die ik hem aanbood en hij wel scheen te lusten; echter had deze drank eene noodlottige uitwerking op zijne keukentalenten en ambitie, hetgeen wij met leedwezen aan ons déjeuner bespeurden.

Den 28^{en} braken wij op, en begonnen het Duizend-Gebergte te beklimmen. In den aanvang

ging dit vrij goed te paard, doch toen eindelijk de weg al steiler en ongebaander werd, en de paarden in het diepe slijk dreigden te blijven steken, waren wij genoodzaakt af te stijgen en te voet naar boven te sukkelen. Dat was eene *verwenschte corvée*. — Eindelijk kwamen wij te *Pas-sir Djierak*, en....

Een waar contrast van pracht en zwier
Bespeurden wij in 't rond;
Zes arme hutjes stonden hier
Op slijk en moddergrond.

Elkeen loopt uit, om ons te zien,
Men raakt van drift aan 't kijken,
Een troep van kinderen, jonge liën,
Papa's en oude wijven.

Een stramme grijzaard bromt: Wel, wel!
Wat komt dat volk hier maken?
Kijk, gilt een oude totebel,
Dat zijn eerst rare snaken.

De goede luidjes konden maar niet begrijpen wat wij in hunne arme Kampong kwamen zoeken, en wij gaven ons geene moeite om hun dit te expliceren. In een pondok of ledige hut hielden wij ons zoo lang op, tot dat wij van kleederen

verwisseld en cenige ververschingen gebruikt hadden, wel te verstaan uit onze eigene provisie, want in het dorp was bedroefd weinig te vinden.

Intusschen waren onze tenten op eenen kleinen afstand van de pondok, die wij in eene spijszaal hervormd hadden, opgeslagen, en nu poogden wij, zooveel de diepe modder ons toeliet, de zoo noodige rust te genieten. De volgende dagen regende het onophoudelijk en op zijn Oost-Indisch, dat wil zeggen, als of er een Geldersche watervloed van boven kwam, hetgeen echter den heer BLUME niet belette om met den Hortulanus KENT, ieder van een goeden pajong (regen- of zonnescerm) voorzien, te gaan botaniseren.

Den 3^e Maart verlieten wij het bekoorlijke *Pas-sir Djierak*, en zeiden die plaats met vreugde voor altoos vaarwel. Mogen alle reizigers, die haar, na ons, bezoeken, er, gelijk wij, heelhuids afkomen, en niet levendig in de modderpoelen begraven worden!

Wij gingen nu weder berg-op, berg-af, kregen eene schrikkelijke portie regen op onze huid, en kwamen eindelijk na den afschuwelijken weg duizendmaal verwenscht te hebben, in eene vlakte, die zeer geschikt was, om ons tot kampement te verstrekken, en ook oogenblikkelijk daartoe werd ingerigt.

Door de zorg van een' Demang (inlandsch Hoofd), die ons door den heer Resident VAN ANGELBEEK te *Buitenzorg* als wegwijzer en hulp was toe-

gevoegd, werd nu alles in de beste orde gebragt. Rondom onze tenten sloegen onze bedienden en koelies of dragers de noodige hutjes, en stallingen voor de paarden op, welke nog dien zelfden dag door het groot aantal werklieden voltooid werden, waarvan een gedeelte uit het ons omringende woud takken en groote bladeren aansleepten, terwijl anderen zich met derzelver zamenvoegingen en plaatsing onledig hielden. Ook was er een aardig spijstafeltje met banken voor het gezelschap vervaardigd, door een dak tegen den regen beschut, die zich echter spoedig een doortogt baande, en ons eenige malen onder het eten verraste, zonder evenwel het vermogen te bezitten, van ons de volle schotels en de vriendelijk lonkende wijnflesch te doen in den steek laten.

In den eersten nacht van ons verblijf alhier, naderde een tigger tot zeer nabij de stallen, doch werd door het geschreeuw der bedienden, die op het hinniken der paarden toeschoten, verjaagd, en keerde onder een verschrikkelijk gebrul in het bosch terug.

Nimmer zag ik zoo vele mieren van allerlei soort dan hier, — wanneer het regende waren onze tenten vol van deze insekten, die zelfs in de koffers en goederen, bij duizenden indrongen. Eene soort van groene mieren, van eene bijzondere grootte, viel ons vooral lastig.

Den 10^{en} Maart zetten wij onzen togt voort; en hadden weder eenen afschuwelijken weg, te

midden van vervaarlijke afgronden, die vaak door de digte struiken voor het oog verborgen en dus te gevaarlijker waren.

In eene fraaije vlakte maakten wij halt, en sloegen onze tenten op.

Onze bedienden, dragers enz. legerden zich in eenige hutten, welke, naar men ons verhaalde, te voren aan eene bende roovers tot schuilplaats hadden gedient.

De Demang, die ons vergezelde, had uit eene naburige kampong de rongings of dansmeisjes voor ons in requisitie gesteld, zoodat de dag onzer aankomst met een luisterrijk bal besloten werd, waarbij eene inlandsche muziek tot den opgang der zon voortraasde.

Wij vertoefden op deze, inderdaad bekoorlijke plaats tot den 14^{en} Maart. en vertrokken toen naar *Romping*, aan den voet van het gebergte, hetwelk wij nu vaarwel zeiden. De wijze, waarop wij hier ontvangen werden, gaf ons de beste hoop op een aangenaam verblijf. Voor het huis van het inlandsch Hoofd, deden wij onze paarden, die zich moede gegaloppeerd hadden, een statigen pas aannemen, en reden plegtig tusschen de ons aangapende menigte, de poort in en het binnenplein op, waar ons de huisheer, een dik en deftig man, te gemoet trad, en met een handdruk verwelkomde. Zijne echtgenoot, nog eens zoo dik en deftig als hij, waggelde ons insgelijks te gemoet.

Na ons met eenige *kwee-kwee* (inlandsch gebak

en confituren), die in eene rijke verscheidenheid van gedaanten en kleuren werden opgedischt, de maag hedorven te hebben, werd het diner opgedragen, hetgeen wezenlijk aan eenen Europeanischen kok eer zou hebben gedaan. Onze provisiën waren intusschen ook aangekomen, eenige flesschen roode bari werden ontkurkt; de gastheer dronk op de gelukkige aankomst der reizigers, wij op de zijne en die zijner heminnelijke wederhelft. Het dikke paar, schoon echte Musselmannen zijnde, scheen, wat het artikel van de wijnflesch betrof, van een geheel ander gevoelen, dan de Profest te wezen.

Een aantal rongings, waaronder eenige bevallige meisjes waren, vermaakten ons na den maaltijd door de zonderlinge grimassen, waaruit het inlandsche dansen of tandakken bestaat, en die nu en dan opgehelderd werden door een zoogenaamd gezang, of liever gekrijsch, terwijl eene helse muzijk niet ophield ons trommelvies op eene zeer on-aangename wijze te kittelen.

Den volgenden morgen namen onze werkzaamheden weder een begin, terwijl de ledige uren, die dezelve ons vergunden, besteed werden, om de omstreken van ons verblijf te bezigtigen. —

Romping is schulderechtig gelegen aan eene groote rivier, waar tamelijk veel scheepvaart is, en aan wier overzijde eenige Kalkbergen hunne kruinen verheffen.

De environs dezer kleine kampong zijn zeer

beschrijk en leveren belangrijke gewassen voor den Natuuronderzoeker op.

Wij waren nog maar weinige dagen te *Romping*, toen de heeren COBBEN en HOOPER van Buitenzorg ons met een bezoek kwamen vereeren, en ons kampement bezigtigden, hetwelk op de plaats van het huis, waar wij afgestapt waren, was opgeslagen. Derzelver aankomst werd met een partijtje gevierd, dat geen gering gat in onze wijnkisten maakte. Wij slagten hun ter eere een vet (!) kalf, en menige eend en gans moest eenen vroegen dood sterven. Maar wij vermaakten ons ook terdege.

Een lange tafel, rijk belaañ.

Met keur van lekkre spijsen,

Lacht' elken gast zoo minzaam aan;

Men moest des koks heldhafte daañ

En zijn' ambitie prijzen.

De oude wijngod kreeg zijn' tol,

Terwijl men wakker veegde;

Elk toonde zich een regte bol;

Het glaasje was gestadig vol;

Hoe spoedig men 't ook leegde.

Hoezee! riep men van allen kant,

Hurrah! santé! lang leven!

De gastheer, als een regte kwant,

Riep: » vrienden! schoon het hoofd u brandt,

» Laat u geen moed begeven!»

Zoo ging 't in volle gloria

Tot dat de hoofden holden,

En eerst de gastheer, ha! ha! ha!

Toen de Kaptein Chinees Hong-ka

Van hunne stoelen rolden.

Het overig gezelschap liet die twee heeren gerust snorken, en vermaakte zich nog tot 8 ure des avonds. Toen namen de Buitenzorgsche vrienden afscheid van ons, en ook het overig gezelschap keerde naar huis terug.

Wij bleven te *Romping* tot 1 April, en namen toen afscheid van het inlandsch Hoofd, wien onze presentie reeds voor eenige dagen had schijnen te vervelen, en die ons hartelijk vaarwel zeide, in hoop, van ons nooit weder te zien. — Hierin maakte de goede man echter eene misrekening; wij lieten onze bagage en eenige bedienden ten zijnen huize, en deden slechts een uitstapje naar het aan de overzijde der rivier gelegene *Koeripan*, om de Kalkbergen aldaar te bezichtigen. — Een

ledig huisje van eenen voor de Policie gevlugten Chinees, was uitmuntend geschikt om ons tot verblijf te dienen, en wij namen hetzelfde, met voorkennis van den aldaar geplaatsten oppasser, dadelijk in bezit.

De Kalkbergen te *Koeripan* zijn zeer belangrijk, en men is voor de moeite, van dezelve te beklimmen, dubbel schadeloos gesteld, door de zonderlinge en waarlijk romanesque tooneelen, die zij bijna op iedere schrede aan het oog vertoonen. — Wij moesten ons door digte struiken en ineen gewassene takken met klewangs (houwers) een' weg banen.

Aan weerskanten verhieven zich steenmassa's van kalk en zwavel gevormd; op sommige plaatsen zagen wij spelonken, die door menschenhanden schenen uitgehold te zijn, en zeer goed tot schuilplaats voor roovers zouden hebben kunnen dienen. Soms verbeeldde men zich, eene aloude vesting binnen te treden, waarvan de kalksteen aan weerszijde de muren voorstelden. Eene schoone wandeling ware dit geweest voor Romanschrijvers, om hunne vurige verbeeldingskracht nieuw voedsel te geven!

Toen wij op den bovensten top van den hoogsten dezer bergen geklommen waren, daalden wij, ten einde ons den langen en moeijelijken terugweg door de doornen en struiken te besparen, langs eene gladde afbelling van harde kalksteen naar beneden, en kwamen aldaar gelukkig, zonder hals breken aan.

Daags na deze excursie bezochten wij den zogenaaften Goenong Dapûr, of Keukenberg. Waarschijnlijk ontleent dat bergje, hetwelk naauwelijks tachtig voet hoog is, zijnen naam van het zwavelachtig water, hetgeen onophoudelijk uit den grond opborrelt, en eene menigte lagen boven elkander gevormd heeft, die een glad plateau, op het oog niet ongelijk aan een ijsveld vertoonen. — Dit plateau vonden wij op sommige plaatsen met kalkkegels bezet, waarvan sommigen vijf tot zes voet hoogte hadden, en van boven met eene opening of tepel voorzien waren, waaruit gestadig warm kalkwater opborrelde, hetwelk langs den kegel afloopende, onophoudelijk nieuwe gestalten vormde.

Een dubbele kegel van dien aard, met twee openingen voorzien, uit eene van welke warm water sijpelde, terwijl dat van de andere ijskoud was, werd op bevel van den heer BLUME van den grond afgehouden, en met ongeloofelijke moeite door een vijftigtal dragers, den berg afgesjouwd; — het stuk woog meer dan 3000 ponden. Hetzelve is naderhand naar *Batavia* getransporteerd, en bekleedt thans geen geringe plaats in het Kabinet van Naturalien van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen.

Schoone bloemen en vruchten levert deze landstreek in overvloed op.

Mangostans, ramboutans, kalapa's, ananassen, doerian's, watermeloenen enz. vallen hier uitmuntend.

Den 14^{en} April keerden wij naar *Romping* terug.

Hoe verschilde onze ontvangst aldaar van die, welke wij bij onze eerste komst genoten hadden! — Het nieuwtje was er af, geen muziek klonk ons tegen, geene Rongings waren er te zien: — geen gastheer ijde ons te gemoet; koel bleef deze op zijne kanapé liggen, toen hij ons zag aankomen, en keek geweldig op zijn neus, toen hij ons verlangen hoorde, om nog drie of vier dagen daar te blijven, ten einde alles voor ons vertrek naar *Batavia* te regelen. Zijne lange tronie scheen ons te zeggen, dat wij ons niet te veel konden haasten. Wij hadden echter den man geen kwaad gedaan, doch mogelijk had hij meer goeds van ons verwacht.

Den 18^{en} April werden onze goederen op bamboezen vlotten geplaatst; wij zelven begaven ons op dergelijke vaartuigen met een tent of dak voorzien, waaronder wij tegen de zonnestralen en regen beveiligd waren, en zoo dreven wij de schoone rivier af, naar *Tangerang*. — De huisheer en deszelfs familie hadden ons tot op den oever vergezeld; de oude vriendelijkheid was weder op des Demangs aangezicht te lezen. — Wij wisten, wat dit beduidde.

Een luid vaarwel! riep men ons toe,

Doch met een lachje en blij te moê

Zag men ons vlot verdwijnen.

» Gaat — bromde d'oude in zijnen baard,

» Gaat vrienden, en wilt aan mijn' haard

» Toch nimmer weer verschijnen." —

Wij van onzen kant waren ook niet treurig dat wij *Batavia* naderden, waar wij kennissen en vrienden hadden, en ons, na afgeloopen werkzaamheden, meer vermaak konden voorspellen, dan in het eenzame *Romping*.

Ten 1 ure na den middag kwamen wij op onze bamboezen vlotjes te *Tangerang* aan. Hier werden wij door den heer *GIJSBERTS*, Schout van het District, met de grootste vriendelijkheid ontvangen en geherbergd, en hadden nu den tijd, om de negorij te doorwandelen.

Eene wandeling te *Tangerang*, is, vooral in den regentijd, zeer geschikt, om den reiziger spoedig te vervelen; er is niets merkwaardigs in het geheele dorp te vinden, een vrij groote Chinesche bazar levert geene andere waren op, dan eenige onontbeerlijke levensmiddelen, geringe snuisterijen, grove doeken, en dergelijken.

Den volgenden morgen begaven wij ons met eene groote praauw naar *Batavia*, waar wij tegen den middag aankwamen.

Daar het oogmerk van onzen Chef was, om zich niet in de stad zelve, maar in de nabijheid der rawa's (lage gronden), die niet ver van *Batavia* gevonden worden, optehouden, zoo was het buitenverblijf van den heer *CLAUS*, Mr. Kleeder-

maker, drie palen van de stad gelegen, uitmun-
tend geschikt om ons tot verblijf te dienen, en
de eigenaar had het daartoe aangeboden. Wij spoed-
den ons dus naar Tanjong-Krokol, (zoo heette
dat oude buitengoed), en vonden aldaar den heer
CLAUS met deszelfs echtgenooten en kinderen,
waaronder twee bevallige meisjes van vijftien à zes-
tien jaren waren, op ons wachten, zijnde onze
komst hun daags te voren schriftelijk gemeld.

De vriendschap waarmede dit braaf huisgezin ons
ontving, was hartelijk en ongeveinsd; wij raakten
spoedig bekend, en werden binnen kort als leden
der familie beschouwd.

Den volgenden morgen vertrok de heer CLAUS
met de zijnen weder naar de stad, waar de affaire
van den ouden heer deszelfs tegenwoordigheid ver-
eischte, en naderhand zagen wij de familie re-
gelmatig elken zaterdag avond in een paar antieke
kapwagens opdagen, om zich zondags, en som-
wijlen een dagje langer, buiten te vermaken. —
Alsdan sleten wij des avonds, wanneer onze be-
zigheden verijgt waren, de genoegelijkste oogen-
blikken.

Bevallige dochters van CLAUS, uw beeld staat
thans nog levendig voor mijn' geest, en wekt mij
op, om uw lof te bezingen; staat de poëtische
wending u niet aan, neemt dan ten minste het
kompliment voor lief. —

Uw soet gelaat schonk onzen kring,
 Dien anders ligt de slaap beving,
 En spraakzaamheid en leven;
 Uw lonkjes roofden ieders hart,
 De wijsgeer, die Cupido tart,
 Moest voor uw oogjes beven! —

Thans scheidt mij d' Oceaan van u
 En jaren vloten; doch ook nu
 Zweeft trouw m' uw beeld voor oogen;
 Strekt lang Batavia tot sier,
 En moog het eenmaal, even fier
 Op uwe dochtren bogen. —

Wanneer het uur dáár was, dat de beminnelijke meisjes ons verlieten, en stadwaarts keerden, dan was ook de vreugde van 'Tanjong-krokol verbanen, en elk zag reikhalzende den volgenden zaterdag te gemoet.

De bezigheden gingen overigens haren gewonen gang, na afloop derzelven, maakte men een toertje te paard naar de stad, om oude kennissen te bezoeken. Met vermaak zag ik somtijds bij die gelegenheid het oude kampement te Weltevreden, en herinnerde mij aan vroegere dagen.

Heerlijke planten leverden de omstreken dezer

Rawa's op; — de schoonste bloemen spreidden zich op hare spiegelgladde vlakke uit, en verukten ons door het bevallig schakeersel harer kleuren, wanneer wij soms in eene praauw al roeiende de rawa's doorkruisten, en ons met visschen vermaakten of eenige watervogels zochten te schieten.

De menigvuldige drukke bezigheden van den heer BLUME te *Batavia*, zoowel als zijne Botanische ontdekkingen, nabij die stad, verlengden ons verblijf aldaar tot den 28 Junij. Toen begaven wij ons met al de bagage aan boord van eene ledige koffijpraauw, die naar Tjikaö terugkeerde, waarwaarts onze chef reeds eenige dagen te voren over land vertrokken was, om de nabijgelegene bergen te bezoeken.

Ons afscheid van de Clausiaansche familie was hartelijk, en niet zonder aandoening verlieten wij haar. — Nog dikwijls keken wij om, en op eenen verren afstand blonk nog de glans der lieve maagdenoogen, ons vaartuig na!

De reis met de koffijpraauwen is voor eenen Europeaan hoogst onaangenaam. In eene enge kast opgesloten, waarin men nauwelijks overeind kan zitten, is men aan verveling ten prooi. — Sedert een paar maanden was er volstrekt geen regen gevallen, en hierdoor was het water in de rivier zoo laag, dat wij, te Boengien-Krawang gekomen zijnde, manschappen moesten vragen, om onze praauw te trekken. — Zoo kwamen wij eindelijk,

na eene reis van 8 dagen, op den 5 Julij te Tjikaö (Bandong,) aan.

Tjikaö scheidt de residentien Krawang en de Preanger-regentschappen van één, en verdeelt zich in twee deelen, waarvan dat, hetwelk tot de laatst-gemelde residentie, en het regentschap Bandong behoort, eene fraaie kampong uitmaakt.

Tjikaö-Bandong is eene voorname stapelplaats van koffij, welk produkt de Preanger-regentschappen in overvloed leveren, zoodat deze residentie zonder twiifel, in dat opzigt, de belangrijkste van Java is.

De ligging van Tjikaö aan eene groote rivier, welke zich nabij Batavia in zee stort. Dit maakt het transport van koffij naar die hoofdstad zeer gemakkelijk.

Wat het ander gedeelte van Tjikaö, of Tjikaö-Krawang betreft, dit is een klein, armoedig plaatsje van geen het minste aanbelang.

De ligging van Tjikaö-Bandong maakt het verblijf aldaar ten uiterste ongezond. — Rondom door hooge bergen ingesloten, die geene frissche lucht doorlaten, zijn de inwoners ten prooi aan eene brandende zon. — Bij onze komst woedden de intermitterende koortsen zeer sterk; — velen onzer bedienden werden door dezelve aangetast, en eenige lijdens staakten hier voor altijd hunne reis.

De bosschen, welke deze plaats omringen, worden door eene groote menigte tijgers onveilig gemaakt, en er hebben maar al te dikwijls droevige

tooneelen plaats. — Evenwel heeft men geen voorbeeld, dat een Europeaan van een zoodanig dier is verscheurd geworden.

De Javanen noemen den tijger *Matjan* (Maat Jan) en gelooven, dat de zielen der afgestorven Europeanen in het ligchaam van tijgers overgaan, — een bijgeloof hetgeen van de eerste komst der Hollanders alhier zijn naam schijnt te ontleenen.

Een noodlottig toeval had gedurende ons verblijf te *Tjikao* plaats; — een Chinees, die tusschen licht en donker langs den grooten weg naar huis keerde, werd onverhoeds door een tijger besprongen en in het bosch gesleept.

Hier vond men den volgenden ochtend het lijk, of liever het ellendig overshot daarvan, want de geheele buik was verslonden en de dijen afgekloven. Wij hadden te *Tjikao* onzen intrek genomen bij de heeren MEULEMANS en KESTENDORP, geëmployeerden bij de Gouvernements-pakhuizen. — De Heer ABEGG, Pakhuismeester, een achttingswaardig en minzaam man, deed ons alle mogelijke beleefdheid aan. — Een der grootste vermaken, die men te dezer plaatse genieten kan, is de jagt. Men ziet zijne moeite steeds ruim beloond door eene rijke vangst, want wild en gevogelte, vooral wilde paauwen, zijn hier in overvloed.

Den 14 Julij zeiden wij *Tjikao Bandong* voor een poosje vaarwel, om den berg *Parang*, eenige palen van daar gelegen, te bezoeken, Het grootste

gedeelte der bagages bleef achter, daar onze afwezendheid slechts 2 à 3 weken moest duren.

De top van dezen berg was nog nimmer door natuurkundigen beklommen; de Heer BLUME besloot zulks te beproeven.

Tot op eene aanmerkelijke hoogte ontmoet de reiziger op dezen berg kampongs, in wier hutten men de aloude gastvrijheid der aartsvaderen aantreft. — Een gul en rijkelijk ontbijt werd ons halverwege aangeboden, en was door de uitgestane vermoeijenissen dubbel smakelijk.

Wij behoefden onze paarden, die het klimmen gewoon waren, niet te verlaten. Evenwel was de weg op sommige plaatsen niet zeer aantrekkelijk; het smalle pad was somtijds al vrij steil; eenige malen moesten wij kleine riviertjes, die over gladde keisteenen heenbruischten, doorwaden; en gansche hoopen van zulke steenen stremden maar al te dikwijls den weg.

De bewustheid dat het woud, aan weerskanten van het voetpad, door tijgers werd bewoond, die slechts een uitval behoefden te doen, om ons de moeite van het klimmen voor altoos te besparen, kon weinig stof tot een aangenaam onderhoud opleveren.

Na eenen marsch van 4 à 5 uren waren wij hartelijk blijde, de kampong te zien, die ons provisioneel tot verblijf moest strekken.

Dezelve was nabij eenen grooten koffijtuin gelegen; — de inwoners vonden hun bestaan in

het plukken en drogen van dit produkt, hetwelk zij vervolgens in de Gouvernements-pakhuizen te *Tjikao* leverden. — Bij onze komst stond de tuin in vollen bloei; — de fraaie witte bloesem verspreidde den lieflijksten geur.

De koffijboom tiert weligst op eenen steen- en bergachtigen grond. — Hij is niet bestand tegen de brandende zonnestralen, weshalve men in de tuinen tusschen elke twee koffijboomen eenen *pinang*- of *Dadapboom* plant, wier takken en bladeren het teedere gewas overschaduwden, waarbij men echter in het oog houdt, dat zij zich niet te welig uitbreiden, en aan het edel produkt deszelfs voedsel ontnemen. — Drie malen in het jaar worden de vruchten geplukt; in de zon of door middel van vuur gedroogd, van de schillen enz. gesuiverd, en de boonen vervolgens naar 'slands pakhuizen overgebracht.

De berg *Parang* schijnt van vroegere oorlogen zijnen naam te ontleenen; immers beteekent *Parang* (of *Prang*) in het Maleisch *oorlog*.

Hooger dan de kampong waar wij ons bevonden, was de berg niet bewoond, en nog nimmer was de bovenste top, die zich als een kale rots aan het oog vertoonde, door een menschelijken voet beklommen geworden.

Wij beproefden dit te vergeefs; met veel moeite en gevaar klommen wij door het digte woud, door scherpe doornen en over zware steenen, die ons elk oogenblik door hunnen val dreigden te ver-

pletten, nagenoeg 1000 voet hooger; doch daar stuitten wij tegen een' gladden perpendicularen rotssteen, die ons met geweld het verder klimmen belette. — Moede, en met gewonde handen en voeten kwamen wij in ons leger terug. Dit togtje had ons echter eenen rijken voorraad van vreemde gewassen opgeleverd.

Niet verre van den zoo even gemelden koffijtuin bevond zich onder ontelbare steenmassa's die zich uit den berggrond verhieven, een rotsstuk van eene verbazende hoogte en omtrek. Onze nieuwsgierigheid werd door hetgeen de Inlanders van hetzelfde verhaalden, levendig opgewekt, en meer dan eens maakten wij eene wandeling derwaarts.

Langs ongebaande paden, tusschen digte struiken en reusachtige boomen, leidde een steil voetpad naar het ontzaggelijke gevaarte, en men werd verrast door hetgeen van eene opening of liever verwulfsde gang die de geheele diepte der rots besloeg en naar gissing 1000 schreden lang was.

Door mijnwerken heeft men namelijk het gevaarte doen springen, — hakmessen en bijlen hebben het noodige fatsoen er aan gegeven, zoo als men duidelijk aan de wanden en het verwulfsel besdeuren kan.

Het doel van dit verbazende werk, hetgeen onder de regering van den Gouverneur ZWAAR-

(*) De zelfde, die het eerst de koffijcultuur uit *Bengale* op *Java* invoerde.

DEKROON (*) is uitgevoerd, was het vinden van goud, daar men meende, dat de rotasteen eene menigte van dit metaal in zich besloot. — Het gelukte echter niet, en men keerde met ledige handen van de vruchteloze onderneming terug, waarbij eenige Europeanen omgekomen waren.

Vooraan in den ingang zagen wij de volgende woorden in den muur ter regterzijde uitgehouwen:

A°. 1723.

den 23 Junij.

De rots bevatte veel ijzerdeelen; doch wij moesten ons onderzoek bij den ingang bepalen, daar de moarassige grond ons belette, eene schrede verder te gaan. —

De omstreken van ons kampement waren uitmunten gunstig voor de jagt; paauwen en ander vogels, zelfs herten ontbraken niet op onze tafel.

Den 12 Augustus werd de terugreis naar *Tjikao* aangenomen, waarbij aan onze paarden eene gewenschte verbetering in hun lot te beurt viel, daar het berggras niet alleen zeer dor maar ook schaars voorhanden was.

Te *Tjikao* terug gekomen zijnde, werd alles tot het vertrek naar *Wanyassa*, de hoofdstad der Residentie *Krawang* in orde gebragt, en op den 13 Augustus begroetten wij het eerste zonnelicht op den breedten rijweg, die naar gemelde plaats geleidt. Lustig draafden onze paarden er

op los; weldra hadden wij den afstand van 20 palen afgelegd en bevonden ons reeds ten 9 ure op het bekoorlijke plein, hetwelk midden in de volkrijke negorij gelegen is, en de woningen der Europesche ambtenaren bevat.

De Heer VALCK, Resident van *Krawang* was, eenige dagen te voren, met zijne gemalin naar *Batavia* vertrokken; de overige ambtenaren ontvingen ons allervriendelijkst, en boden ons terstond logement en tafel aan.

Doch onze rust was van korten duur, wij waren te nabij den *Boerangrang*. — Deze berg verheft zich, op een uur afstands van *Wanyassa*: ruim 5000 voet boven de oppervlakte der zee. Nog nimmer was hij door natuurkundigen beklommen, en dit boezemde onzen Chef des te meer begeerte in, om zulks is ondernemen. — Reeds den 17 Oct. werd dit plan ten uitvoer gebracht.

De Heeren KRUMDICK, eerste kommies, en STAUFFENBEIL, plaatselijke heelmeeester, boden zich aan, den togt te vergezellen, en zoo ging het in den vroegen morgen bergwaarts.

Na een uur rijdens, noodzaakten ons de hoogten, van onze paarden te stijgen, en het klimmen nam een aanvang. — Ruim een uur hadden wij geklommen, toen zich een pondok juist van pas aanbood waar wij eenige rust konden genieten. — een koud hoentje en een goed glas wijn gaven ons de verlorene krachten weder.

Toen wij eindelijk den bovensten top bereikt hadden en aldaar de tenten meenden op te slaan, bevonden wij niet alleen het terrein geheel en al ongeschikt, maar ook was er geen water in de nabijheid te vinden; — om dit onmisbaar artikel op te sporen daalden wij in eene andere rigting naar beneden.

Lang duurde het eer wij onzen wensch voldaan zagen; eindelijk echter zagen wij, tot onze groote blijdschap, een breed meer voor ons, hetgeen reg's en links zoo ver uitstreckte, als onze oogen reikten. — Hier vonden wij het lekkerste water, helder als kristal en koud als ijs.

De vlakke grond aan den oever was uitnemend geschikt om er onze tenten op te slaan; — eenige oude eerwaardige boomen vielen onder de slagen van den bijl, om ruimbaan te maken, en hout te verschaffen, en weldra konden wij op onze kribben eene verkwikkende rust genieten.

De bedienden staken groote vuren aan, om de koude te verdrijven, die, toen de avond viel, ons de gure herfst dagen in het noordelijk Europa herinnerde.

Ik was van eenen dikken deken voorzien en spreidde mijn mantel er over heen; desniettemin kon ik door de ongewone koude den slaap niet vatten; en des morgens was mijn gezigt zoodanig gezwollen, dat ik bijna niet uit mijne oogen zien kon; Eenige anderen van het gezelschap waren in het zelfde geval. Toen echter de zon hare gloei-

jende stralen op het meer wierp ontdooiden onze gezigten allengskens en werden weder zoo plat en onbeduidend als te voren.

De *Boerangrang* leverde vele belangrijke voorwerpen voor de Botanie op, welke ik, als niet tot mijn bestek behoorende, nu en voortaan met stilzwijgen voorbij ga. Wij vertoefden hier tot den 5. Sept. Toen verlieten wij dit gure kampeement, en daalden vrij wat vlugger naar beneden, dan wij opgeklommen waren. — Vier palen van *Wanijassa* ligt eene kampong *Tjiratjas* genaamd, in eene schilderachtige vlakte, door heuvelen ingesloten. Hier worden warme zwavelbronnen gevonden, en er is eene goede badplaats aangelegd. Vele lijders met uitwendige gebreken hebben hier reeds hunne genezing mogen vinden.

Na ons diner en passant, te *Wanijassa* genomen te hebben, reden wij naar *Tjiratjas*, en namen in eenen wel gebouwden *Passangrahan*, die eene fraaie ligging had, onzen intrek.

Het was wel jammer, dat op die schoone plaats geen één bevallig meisje te zien was, — want heeft de natuur niet meer aantrekkelijkheid voor ons, wanneer wij haar aan den arm eener aanvallige schoone bewonderen, dan wanneer men, eenzaam, als een kluizenaar, aan den oever eener murmelende beek voortsukkelt?

Ik voor mij zou *Groenland* of *Siberie* aan de zijde van een lief vrouwtje, meer naar mijn smaak vinden, dan het fraaie *Tjiratjas* met zijne wal-

gelijke, tabakpruimende nymphen! — Dit tusschen twee haakjes!

Den 15^e September zeiden wij *Tjiratjas* vaarwel, en keerden naar *Wanijassa* terug, van waar wij den 18^e de reis naar *Indramajo* aannamen, om ons langs dien weg naar *Cheribon* te begeven.

Des avonds voor ons vertrek gaf de Heer VALCK een afscheidsmaal, hetwelk tot in den nacht voortduurde; de gastheer en zijne beminnelijke echtgenote waren de ziel van dit vrolijke feest, waarbij al de Europeaansche ingezetenen aanwezig waren.

In den frisschen morgenstond verlieten wij het fraaie *Wanijassa*, en draafden lustig door tot *Soebang*, eene kampong, 22 palen van de eerstgenoemde plaats verwijderd; na op onze ronte, te *Segala Herang* bij een Engelsch landeigenaar, *DAVISON* genaamd, een paar uren uitgerust en ons aldaar een weinig verkwikt te hebben.

De weg was zeer schoon; eene afwisseling van heuvelen en dalen, van vruchtbare velden en lagchende woningen, verlevendigde onzen togt en, eer wij er om dachten waren wij ter plaatse onzer bestemming.

Te *Soebang* namen wij bij eenige Engelschen, die er eene groote en wel aangelegde rumfabriek bestuurden, onzen intrek, en werden op de gulste wijze onthaald.

Onze goede reisgenoot, de *Hortulanus* *KENT*, had zich wegens den ongelukkigen toestand zijner beenen, buiten staat gevonden om ons te volgen

en was te *Wanjassa* achter gebleven, ten einde aldaar in rust zijne genezing te beproeven.

Ons gezelschap bestond dus nu slechts uit drie Europeanen.

Bij de vriendelijke rumfabrikanten, die ons hun geheel etablissement lieten zien, en van al hunne rumsoorten proeven lieten, hielden wij ons éénen nacht op, en vertrokken den 14e naar *Bagaden*, eene kampong, 15 palen boven *Soebang*, waar het Inlandsch hoofd ons in zijne woning ontving.

Deze deed ons den volgende dag uitgeleide tot halverwege van *Pamanoekan*.

Wij hadden te *Bagaden* voor onze bedienden, die door de vorige marschen te voet, vermoeid waren, paarden gehuurd, en zoo maakten wij een vrij talrijk corps cavalerie uit, het escorte *Bagadenaars* er onder begrepen, die zich, om ons eer aan te doen, onder de banieren van hun hoofd hadden geschaard, en in de komiekste tenuë achter ons kwamen aandraven.

Wat vreemde gezigten

Van allerlei aard,

Wat koddige snaken

Zag men hier te paard! —

Komt hier, harlekijnen

En neemt een model,

Om fraai te verschijnen

Bij kermis en spel. —

Deez' draagt eenen mantel
 Reeds drie maal gekeerd,
 En die weer een vestje
 Bepoederd, besmeerd; —
 Deez' rijdt als een kwibus, \
 Blootsvoets en gespoord,
 Terwijl weer een ander, —
 In laarzen versmoort.

Deez' sloeg om zijn lenden
 Een ouden kabaai,
 En schijnt nog te denken,
 » Dat staat mij eerst fraai"! —
 Die prijkt in een toppie,
 Met takken versierd,
 Daar 't hoofd van zijn makker
 Een vaatdoek omzwiert. —

Viel 't hoofd van de bende
 Soms in den galop,
 Dan weerden zich d'anderen,
 Dan ging het hop! hop!
 Doch bang voor het vallen,
 Greep deze den maan,
 En die sloot zijn kniën,
 Als persijzers aan. —

Doch het liep nog al goed met deze escorte af. Geen arm noch been werd er gebroken, en de ridders namen heelskinds, doch vrij hongerig, afscheid van ons.

Met eene luidruchtige vreugde ontving ons de Demang te *Pamanoekan*, toen wij zijne woning, die aan het einde van het lange dorp gelegen was, naderden. — Onder eene schelklinkende muziek, reden wij het binnenplein op. — Wat zagen wij daar?

Een troep danseressen zoo luchtig van voet

Als aardig van wesen en gul van gemoed,

Bekoorde ons bij 't eerste genaken;

Ja waarlijk! hier hadden wij 't regt naar den zin

Die lieve bruinetjes! — zij hadden in min

Een SOCRATES 't harte doen blaken!

De muziek duurde tot laat in den nacht, en de danseressen namen wel voldaan afscheid van ons, om zich in de armen van Morpheus, (of mogelijk in andere) te werpen. — Wij begaven ons insgelijks ter rust, en sliepen een goed gat in den dag.

Een onthijt van kwee-kwee en koffij wachtte op ons, doch wij gebruikten er weinig van, maar stelden terstond onze eigene koks in het werk.

Vervolgens werd de kampong bezigtigd. — Dezelve ligt aan eene groote rivier, die zich eenige palen van daar in zee stort. — Het getal huizen

vonden wij zeer aanmerkelijk, alle van Bamboes, doch vrij net; — over het algemeen viel ons eene grootere welvaart in het oog, dan wij op menige andere plaats ontwaard hadden. — De inwoners schenen eene groote nijverheid te bezitten. Landbouw en vischvangst hielden de mannen bezig, terwijl de vrouwtjes het huiswerk waarnamen, rijst en koffij tombokten *), kapok zuiverden, kweekwee fabriceerden, waarbij zij met handen en voeten te werk gingen, enz.

Wij zeiden *Pamanoekan* in den nacht van den 26° op den 27° September vaarwel, en zetten onzen marsch voort naar *Kandang Auer*. — Het was pikdonker, toen wij te paard stegen, eenige Inlanders vergezelden ons met brandende obers †), en wij gebruikten de voorzigtigheid ons niet van het licht te verwijderen, daar het voetpad vrij smal was en er een klein riviertje langs vloeide, waarin wij ligt een teugje hadden kunnen drinken, en eene verfrissching vinden, die wij bij de nachtelijke koude wel konden ontberen. — Eenige malen gingen de obors uit, en eene plegtige duisternis omgaf ons; goed was het, dat er geene huizen in

*) De rijst wordt in een uitgehold blok van hout met een houten stamper gedorscht. Dit blok wordt *tombok* genoemd. De koffij gebrand zijnde, wordt niet gelijk bij ons, gemalen, maar in den *tombok* fijn gestampt.

†) Toortsen van gespleten bamboes.

den omtrek waren, want ons geschreeuw en ge-
vloek om nieuwe fakkels zou oud en jong op de
been hebben gebragt.

Eindelijk verlichtte de opkomende, weldadige
dageraad onzen reisstoet, en ten 7 ure stapten wij
voor de woning van den Demang van *Kandang*
Auer als ware nachtspoken, van onze paarden.

De eerste onaangename tijding, welke wij hier
vernamen, was dat er geen drinkwater was. — De
inwoners hadden hunnen geheelen voorraad opge-
offerd, om slappe koffij en magere soep voor ons
te koken. — Arme menschen! gij waart zeker
nog meer te beklagen dan onze paarden en hon-
den, ofschoon deze dieren ook te regt ons mede-
lijden gaande maakten.

Bij onze komst werd een aantal dorpelingen
gedetacheerd naar eene put, 2 uren ver, om eene
provisie water aldaar te halen. — Zoozeer had
eene verzengende hitte van 3 maanden, waarbij geen
dropje regen was gevallen, den moederlijken schoot
der aarde opgedroogd.

Eene rivier die nog zoo korten tijd geleden,
door prauwen werd bevaren, diende ons nu tot
een' rijweg.

Onze paarden hadden het allerellendigst. —
Slechts spaarzaam werd hun een bamboes vol wa-
ter uitgereikt, het weinige gras, dat de dorre zout-
achtige grond aanbood, was van alle voedende
sappen beroofd.

Deze kampong is vrij groot, en regelmatig ge-

bourwd, bestaande uit eene lange straat met een uitgestrekt vierkant plein, waar men een groot zoutmagazijn vindt, daar te dezer plaatse veel zout gemaakt wordt.

De omstreek van *Kandang Auer* is dor en onvruchtbaar; weinige pisangs en kalapaboomen staken angstvallig hunne kruinen omhoog, moedeloos hingen de half verwelkte bladeren naar beneden.

De plaats ligt een half uur van zee.

Te 2 ure des nachts stegen wij weder te paard en hadden eenen breeden uitmuntenden weg tot *Indramaijo*, zijnde een afstand van 20 palen. Een gelukkig toeval wilde, dat wij ten huize van den Heer KORTENBOUT VAN DER SLUIS, Assistent Resident, juist op het oogenblik aankwamen toen het ontbijt opgedragen werd.

Daar de Heer KORTENBOUT slechts eene kamer disponibel had, die hij aan den Heere BLUME aanbod, begaf ik mij met onzen reisgenoot LATOUR in de nabij gelegene herberg van JAN VAN VEEN, die met het opschrift van *Heerenlogement* prijkte, en waar wij eene zeer goede bediening vonden. — Wij troffen aldaar eenige scheepskapiteins aan, vrolijke menschen, waarmede wij den tijd zeer aangenaam doorbragten. — JAN VAN VEEN had goeden wijn in zijn' kelder.

Niettegenstaande de brandende zonnehitte doorkruisten wij geheel *Indramaijo*. — Deze plaats is vrij aanmerkelijk en er wordt veel handel gedreven met het overige gedeelte van *Java*, vooral

met *Batavia* door middel eener groote rivier, die doorviele schepen bevaren wordt. — Men vindt er een' grooten Chineschen bazaar.

Een fraai aangelegd fort, met de noodige stukken voorzien, had eene bezetting van 40 à 50 man, en werd door een eersten luitenant gecommandeerd.

De woningen der Europesche ambtenaren, de magazijnen enz. waren zeer fraaije gebouwen, meestal geheel nieuw, en maakten eene uitmuntende vertooning door hare ligging aan de rivier.

Wij bragten twee aangename dagen te *Indramajo* door.

In den nacht van den 29 op 30^e September begaven wij ons naar *Cheribon* op weg.

Wij hadden eenen rid van 34 palen af te leggen, en daar wij, om bij de fakkels te blijven, stapvoets moesten rijden, waren wij naauwelijks half weg, toen de zon reeds hare gloeiende stralen op ons wierp.

Op omtrent 8 palen afstands van *Tankil*, het verblijf van den Resident van *Cheribon*, gekomen, ontmoetten wij eenen wagen, dien deze vriendelijke Heer, zoodra hij van onze aankomst onderzigt was, ons te gemoet had gezonden. Met veel genoegten namen wij plaats in denzelfden, en lieten onze vermoeide rossen onder het opzigt der bedienden, in een boerenhuis achter.

Wij werden te *Tankil* door den Heere Resident BAUMHAEUR met eene gulle gastvrijheid ontvangen, en in de voor ons bestemde vertrekken geleid, om eenige rust te kunnen genieten.

Wij bevonden ons in een bekoorlijk buitenverblijf; het gebouw, ruim en lichtig, was voor weinige jaren opgerigt, en maakte eene fraaije vertooning in de verte, terwijl het ook van nabij met regt elks bewondering tot zich trok. — Schoone tuinen en wandeldreven omringden hetzelfde.

Eene breede, door hooge boomen overschaduwde allée voerde naar *Cheribon*, de hoofdplaats der Residentie, 2 palen van *Tankil* verwijderd.

Deze oude morsige stad, welke ik nu gelegenheid had, op mijn gemak te bezigtigen, ligt vlak aan zee, en is eene vrij aanzienlijke handelsplaats, terwijl er dagelijks vaartuigen van *Batavia*, *Samarang*, *Sourabaya*, enz. aankomen.

Bijna alle de inwoners zijn Chinezen, en de stad bestaat uit winkel op winkel.

Het is een ongezond nest; de naauwe straten worden door stinkende grachten doorsneden, die de lucht verpesten.

In de omstreken van de stad bespeurt men alom blyken van voormalige welvaart, en de duidelijkste bewijzen, dat *Cheribon* eertijds eene aanzienlijke stad geweest is.

Er lagen geene Troepen: — Eene compagnie *Djayang Sekars* (Inlandsche Gendarmes) was te *Tankil* gestationeerd, en deed bij het Residentie huis dienst.

Daar de Heer BLUME besloten had, den vuurspuwenden berg *Tjerimai* een bezoek te geven, begaven wij ons den 8° Octbr. derwaarts, en kwa-

men den zelfden dag aan den voet van dien berg, in het fraaije dorp *Linga Jatie*, aan, waar wij in eenen Passangrahan onzen intrek namen.

Linga Jatie is eene der gezondste en aangenaamste plaatsen van het Cheribonsche. — De oude Sultans van dat land hielden hier vaak hun hof. — Wij zagen er de overblijfselen van een oud lusthuis, benevens een schoonen ruimen vijver, in 't midden van eene prachtige warande gelegen, en in welks helder en doorschijnend water wij duizenden visschen zagen dartelen. Het schoone en romanesque van dit oord moet elken Europeaan aangenaam verrassen. De ingezetenen onderhouden dezen vijver met den omliggenden lusthof in de beste orde, waartoe hen de eerbied voor de nagedachtenis hunner oude vorsten aanspoort.

Ook de begraafplaatsen der oude Vorstelijke geslachten boeiden onze aandacht. Een heuvel met Manga's, Eugenia's enz. omperkt bevat hun stoffelijk overblijfsel. Eenvoudig zijn deze begraafplaatsen; ruw opgeworpene steenhoopen maken de eenigste gedenkteeken van vervlogene magt en luister uit. (*)

Linga Jatie is een fraai dorp, van de vruchtbaarste landsdouwen, en schoonste rijstvelden omringd, overal ontwaart de reiziger eene milde natuur, die de nijvere eerlijke bewoners met hare beste gaven beschenkt.

(*) Men weet, dat het den Mahomedanen verboden is eenige beelden te maken.

Bekorelijke velden,

Wie schetst u naar waardij? —

Ik wilde uw lof vermelden

Doch leg 't penseel ter zij; —

Dat Phoebus lievelingen

Bezield door edel vuur,

Uw grootsch tooneel bezingen,

O pronkstuk der natuur! —

Dat zij den indruk malen,

Dien g'op den wand'laar maakt,

Als hij door vruchtb're dalen

Den Tjerimai genaakt,

En 't oog om hoog geheven,

Des Hemels blaauw azuur,

Den bergkruin ziet omgeven

En 's afgronds sombren muur.

En dan de dorpelingen

Op 't lagchend veldtapijt,

Een vrolijk lied hoort zingen,

Van slaafsche zorg bevrijd. —

Dan wenscht zijn hart, te leven,

In dit bemin'lijk oord,

Door stille liefde omgeven

Door geen en nijd gestoord. —

De 13^e October was tot het beklommen van den *Tjerimai* bestemd. — In den namiddag verlieten wij het schoone *Linga Jatje*.

Naauwelijks een uur gereden hebbende, moesten wij van het paard stijgen, daar de weg hoe langer hoe steiler werd, en met een voet diep stof bedekt was. Wij zonden dus de paarden naar het dorp terug, en klommen, al hijgende, verder, terwijl het stof ons oogen en maond invloeg. — Hij, die in de voorhoede was, leed het minste, doch de stofwolken, die elke zijner schreden deed oprijzen, persten de achterhoede menigen vloek af.

Zoo kwamen wij eindelijk te *Tjigerobak*, eene Javaansche suikerfabriek, bestaande in eene bamboezen loots, waar de sageweer, of het sap van den *Arengboom* tot suiker gekookt werd. — Hier waren hutten voor ons opgeslagen, en daar wij niet weinig vermoeid waren, begaven wij ons spoedig ter rust. — Naar gissing waren wij reeds 2000 voet hoog geklommen; de geheele hoogte van den berg werd op ruim 8000 voet berekend.

Wij bleven drie dagen te *Tjigerobak*, die geheel aan dienstzaken werden toegewijd, en klommen den 16^e October verder.

Verwenscht klimmen! de weg werd hoe langer hoe steiler; het diepe stof en de scherpe wortels van boomen, die wij gestadig onder onzen voet aantroffen, matten ons zoodanig af, dat de ellendige Pondok, waar wij eindelijk halt hielden, ons een betooverd paleis scheen te zijn.

Op eene in haast gefabriceerde brits spreidden wij onze matrassen en dekens uit en bragten zoo den nacht in dat pondokje door, waar het vrij koud was.

Onze bedienden stookten groote vuren en legerden zich om dezelve.

Den 17^{en} deden wij bij het kricken van den dag onze tenten opslaan, benevens twee andere die wij in reserve hadden; — daar de Heer BAUMHAUER gemeld had, dat hij, met eenige andere Europesche Ambtenaren ons een bezoek wilde geven, en gemeenschappelijk met ons den krater bezigtigen.

Te 4 ure na den middag kwamen de Heeren BAUMHAUER, BUYSKES en SCHARF met eenige Inlandsche Regenten, en een aanzienlijk gevolg, met stof en zweet bedekt, al hijgende bij ons aan.

De pakhuismeester BUYSKES was meer dood dan levend; aan zijn bleek en onthutst gelaat zou men hem voor eene schim hebben aangezien, die eene visite op de bovenwereld kwam maken.

De ontvanger SCHARF verwenschte zijne nieuwsgierigheid, en zwoer plegtig, voortaan bij zulke expedities te huis te zullen blijven.

Men begaf zich vroeg ter rust, na afgesproken te hebben, om, bij het opkomen der maan, den togt naar den krater te ondernemen.

De noodige manschappen waren reeds vooruit gezonden, om nabij den krater een pondok op te slaan, en eenige ververschingen over te brengen.

Te 3 ure des nachts steeg de maan in vollen luister op; naauwlijks begon haar zilverglans door het geboomte ons kampement te verlichten, of een algemeen geschreeuw der Inlanders kondigde den togt aan. Allen waren even verlangend als wij, om den vuurspuwenden afgrond te zien.

Onder een luidruchtig *Ejloh* der Javanen begon de marsch, waarbij een priester luide gebeden aan den Profeet voor de gelukkige reis uitstortte. — Eene dikke stofwolk rees bij elken tred op; — op sommige plaatsen, waar de maan niet door het dichte loof der reusachtige boomen kon dringen, heerschte eene akelige duisternis, en men moest op handen en voeten voortkruipen, om het smalle met boomwortels dortrokkene pad niet te missen en in eenen afgrond te storten.

Zoo kwamen wij ten 7 of 8 ure op den top des bergs en bij den krater.

Uit eenen diepen afgrond, rondsom door wanstaltige muren van lava ingesloten, stegen op sommige plaatsen kleine rookzailen in de hoogte, en leverden eene flaauwe herinnering op van de verwoestingen, die zich eenmaal uit dezen schrikbarenden kolk hadden verspreid, en waarvan de laatste in 1805 plaats had. — Eene geruime poos beschouwden wij dit ontzagverwekkend tooneel; ik waag het niet, er eene beschrijving van te geven; die taak zou mijne krachten te boven gaan. Dewijl echter deze berg een der merkwaardigste

van *Java* is, zal ik de beschrijving daarvan uit het dagverhaal van den Heer BLUME ontleenen.

» Ik bevond mij — zoo luid dit verhaal —
 » aan het hoofd van den optogt, om met
 » het kriecken van den dag de vegetatie te
 » kunnen bespieden, het geen mij in de ach-
 » terhoede, door het stof onmogelijk zoude
 » geweest zijn.

» Slechts weinig vreemds deed zich voor mij
 » op; mijne *Quercus induta* en *q. glaber-*
 » *rima*, eenige soorten van *Fagus*, benevens
 » *Engelhardtia Spicata*, *Eupatorium arbo-*
 » *reum*, en hooger de met opzigt tot het
 » geslacht nog niet naauwkeurig bekende *Ki-*
 » *poetrie*, maakten de hoofdmassa der bos-
 » schen uit; zonderling, dat ik daaronder
 » geene eenige *Poespa*, (*) (*Schima* Rwdt.)
 » konde ontdekken, terwijl andere gewassen
 » der hoogere streken van den *Gedé*, *Salak*,
 » en *Boerangrang* ook hier gevonden wor-
 » den, zoo als mijn *Poliosma serratum* en
 » *integrifolium* (een twijfelachtig bij de *Stij-*
 » *raceën* gevoegd geslacht,) eenige *Leucan-*
 » *thus* soorten (uit de natuurlijke familie der
 » *Rosaceen*) en meerdere planten, wier ge-
 » slachten eerder tot de Noordsche Flora be-
 » hooren, zoo als *Crataegus*, *Hypericum*,

(*) Zeer nabij de *Gordonia* komende.

» *Ranunculus*, *Lonicera*, *Valeriana*, *Viola*,
 » *Plantago*, enz.

» Als geheel onbekend ontdekte ik eene *Ziziphora*, *Anemona*, en eene struik onder de
 » *Hesperideën*, veel overeenkomst hebbende
 » met de *Toddalia* van *Jussieu*, pag. 371.

» Doch ook hier deed het gebrek aan regen
 » zijnen nadeeligen invloed op het plantenrijk
 » kennen, voornamelijk op de dikke bekleedsels der *Orchideën*, die de boomstammen
 » omgeven, en waaronder ik menige nieuwe
 » gedaanten van bladeren, doch volstrekt geene
 » bloemen waarnam.

» Wij moeten omtrent boven zijn, zeide ik tot
 » eenigen mijner reigenooten, toen tegen 8
 » ure in den morgen het woud aanmerkelijk
 » begon te verminderen, en mijne *Acacia*
 » *purpurascens*, welke ik ook boven aan den
 » krater van den *Gedé*, hoewel slechts schaars
 » had aangetroffen, zich als eene opene bos-
 » schaadje om ons uitbreidde. Zoo geheel
 » en al had ik mij hierin niet bedrogen, want
 » weldra lag, bij het eindigen dezer bos-
 » schaadje, de uitgestrekte top, schijnbaar
 » naakt, echter bedekt met struiken van *Gnaphalium Javanicum*, *Vaccinium Varingiaefolium* enz., voor ons. Slechts nog een
 » half uur te klimmen, was er noodig om
 » boven te zijn; doch dit half uur viel vooral
 » hun, die het klouteren niet gewoon wa-

» ren, buitengemeen zwaar, zoodat herhaalde
 » opwekkingen en zelfs het gezigt van den
 » zoo nabij zijnden top naauwelijks toereikten
 » om hen daartoe te bewegen, Ook ik ge-
 » voelde mij, na dat wij eindelijk het doel
 » hadden bereikt, zoo afgemat, dat ik eenige
 » rust moest nemen, alvorens mij aan de be-
 » schouwing des kraters, aan welks rand wij
 » ons bevonden, te kunnen over geven. Nu
 » eens wierp ik eenen blik op de onoverzien-
 » bare vlakte, die als eene landkaart onder
 » ons uitgebreid lag, doch als met een witten
 » sluier, door nevelen bedekt, zich slechts in
 » haren omtrek vertoonde, dan weder op de
 » afgronden, boven welke wij ons bevonden,
 » en die eene onwillekeurige huivering ver-
 » wekten, terwijl de nabij zijnde afhellingen
 » in de verte met donkere bosschen omgeven,
 » nog een zeker kenmerk van de verwoesting
 » aantoonde, door de uitbarsting in den
 » jare 1805 aangerigt. Werpt men daarente-
 » gen eenen blik op den krater, die als een
 » 500 voet diepe ketel den geheelen top be-
 » slaat, dan gevoelt men zich van verbaasd-
 » heid en ontzetting getroffen. Het is waar,
 » geen gloed stijgt thans uit de diepte meer
 » op; geene zwarte zwaveldampen dreigen den
 » beschouwer hier te verstikken; doch de
 » teekenen, dat zich uit dezen wijden kolk
 » eens eene vreeselijke verwoesting heeft ver-

» spreid, en dat de kiem daartoe ook thans
 » nog niet is weggenomen, openbaarden zich
 » overal ten duidelijkste in de hooge wanden,
 » die dezen ketel vormen.

» Afhellingen van bazaltzuilen gevormd zijn
 » hier nergens zichtbaar, ook geene regelmatige
 » lagen der basaltieke massa's van binnen,
 » doch slechts ruwe, onregelmatige wanden,
 » die aan de oostzijde beneden in eene vlakke
 » uitloopen, bedekt met een witachtig meng-
 » sel van fijn verdeelde aluinaarde en zwavel-
 » Eene gelijke vlakke van minderen omtrek ligt
 » beneden in den ketel tusschen kloven aan
 » de N. W. zijde, en hier worden ook uit
 » diepe spleten nog zwavel dampen uitgedreven.

» De grootste verscheidenheid heerscht in
 » de door een gemengde kleuren, welke deze
 » huivering barende diepten aan het oog ver-
 » toonen, doch waardoor tevens het oog be-
 » koord wordt; want hoewel, in het alge-
 » meen, de zwart blaauwe kleur in verschil-
 » lende overgangen de heerschende is, zijn
 » er toch plaatsen, die plotseling in het rood-
 » bruine overgaan, andere weder van een geel-
 » achtig mengsel, waarbij eindelijk de sneeuw-
 » witte glans bijzonder bij de donkere steenmas-
 » sa's afsteekt. (*) Even zoo verscheiden is

(*) De oorzaak van dit verschijnsel ligt in de meerdere of mindere oplossing of ontbinding, welke

» ook de afhelling en hoogte van den boven-
 » sten rand dezer wanden, want terwijl deze
 » zoo als, b. v., aan de N. O. zijde ta-
 » melijk vlak afdalen, zoo dat men hier,
 » waar ook de plantengroei reeds eenige vor-
 » deringen gemaakt heeft, in den krater kan
 » afklimmen, zoo is dit, op andere plaatsen,
 » wegens de steile wanden volstrekt ondoenlijk.

» Ik hield mij nu nog bezig met het on-
 » derzoek en de meting van den bovensten
 » omtrek des kraters. Van buiten vertoonen
 » zijne bovenste randen hier en daar duidelijke
 » sporen van oopenbedding van basatieke la-
 » va's, welke met lagen van uitgebrande steen-
 » achtige uitwerpselen afwisselen. Aan den
 » zuidkant vindt men in den buitensten kra-
 » termuur eene holte, en men bespeurt hier
 » duidelijk, dat een uitvloeisel van de boven-
 » gemelde fijne deelen aluinaarde, met zwavel
 » gemengd, eerstijds heeft plaats gehad.

» Aan gewassen merkte ik hier hoegenaamd
 » niets nieuws op. *Vaccinium Varingiae-*
folium, *Andromeda leucocarpa*, *Gna-*
phalium Javanicum en eindelijk *Acacia*

verschillende omstandigheden in deze massa's te weeg
 gebracht hebben. Waar zwaveldampen op de wan-
 den werken, vertoonen zij zich wit of geelachtig,
 terwijl de werking van het water, door oxydering,
 ker voortbrengt.

» *Purpurascens*, groeijen ook hier in over-
» vloed aan den omtrek des kraters.

» Nadat ik nog eenmaal den stand des Ther-
» mometers had waargenomen, die thans op
» het middag uur in de schaduw $63\frac{1}{2}$ en in
» de zon 75 graden Fahrenheit vertoonde,
wiep ik eenen afscheids blik op den afgrond
» des kraters, en ijde het overige gezelschap
» na, dat reeds een uur vroeger de terugreis
» had aangenomen.

Ons afklimmen ging vrij wat vlugger, dan het opklimmen; echter moesten wij een der Regenten, die van vermoeidheid in ommagt viel, onder de handen zijner bedienden achterlaten. — Deze maakten eenen draagstoel, en droegen hunnen Heer die slechts langzamerhand bij zijne zinnen kwam, naar het kampement.

Ons gezelschap verliet ons den volgenden dag, onder duizend eeden, van zich in het vervolg met het gezigt van den *Tjerimai*, op eenen afstand, te zullen vergenoegen.

De Javanen hadden zich tot een aandenken aan dezen togt met steenen, boomtakken, droge excrementen van Rhinocerossen enz. beladen, om dezelve aan hun huisgezin in triumph te vertoonen.

De Rhinocerossen zijn op dezen berg in groot aantal aanwezig; ontelbare slingerpaadjes doorkruisen het woud, en zijn het werk van deze dieren, die op hunnen weg de zwaarste boomen uit den grond scheuren. Het gekraak van de boomen

welke zij omverre rukken om zich een pad te bannen, kondigt hunne aankomst reeds op een goeden afstand aan. — Men heeft overigens geen overlast van hen te duchten, zij ontvlugten de menschen, en laten zich zeer zelden zien. — Hun voedsel bestaat enkel uit gras en kruiden.

Wij bleven nog een paar dagen in ons kampement, hetwelk een onverwacht toeval ons noodzaakte, ijlings te verlaten.

De Heer BAUMHAUER zond namelijk eenen bode met de tijding dat het geheele woud rondom *Tjigerobak* in lichtelaaije vlam stond, dat de vlam steeds toenam, en ons weldra konde bereiken.

Reeds hadden wij in die rigting nu en dan eene zware dreuning door het vallen van boomen gehoord, welke wij echter niet aan de wezenlijke oorzaak toeschreven.

Waarschijnlijk was deze brand door *Linga Jatenars* gesticht, om ons tot de retraits te noodzaken, ten einde niet dagelijks, met groote moeite, water enz. naar ons kampement te dragen. — De uitvinding zou nog al zoo dom niet zijn geweest.

Hoe het zij, wij paktten onze biezen zoo spoedig, als of de Duivel ons op de hielen zat, en moesten nu onzen terugtogt te midden van brandende en smeulende boomen en struiken bewerkstelligen, zoodat wij bij elke schrede gevaar liepen, door de krakende boomen verpletterd te worden. — Wij kwamen echter heelhuids te *Linga Jatis* in onze oude woning aan.

Hier aan den voet des bergs leverde het brandende woud en de tot de wolken stijgende rookkolommen een prachtig doch ontzettend schouwspel op, waarbij wij ons gelukkig achtten, den dans ontsprongen te zijn.

Een honderdtal inwoners was intusschen op last van den Resident onafgebroken bezig, om den voortgang van het vernielende vuur te stuiten, hetgeen ook eindelijk gelukte.

Den 3^e November namen wij de reis aan naar het eiland *Nousa Kambangan*, niet verre van *Java's* Zuidkust gelegen.

Wij kwamen dien avond te *Koeningan* eene fraaie kampong 8 palen van *Linga Jatie*. Hier ontving ons de heer *de Neijzel* ontvanger der landelijke inkomsten, op de gulste wijze, en deed ons den volgenden morgen uitgeleide tot *Derma* eene groote negerij, alwaar hij in eene koepel, nabij een uitmuntend schoonen vijver gelegen, te midden eener oude lustwarande der sultans van *Cheribon*, een goed Oostindisch ontbijt van kervi, rijst, hoenderen, vinken en meer andere artikelen had doen overbrengen. — Honderden visschen kwamen al dartelende toeschieten op de rijst en vruchten, die wij hun toewierpen. Hier genoten wij gedurende een paar uren het bevalligst uitzigt dat men zich kan verbeelden, en moesten den smaak der vorsten bewonderen die eertijds dat uitmuntend lustverblijf hadden doen aanleggen. — Na ons aldaar verkwikt en vermaakt te hebben namen

wij afschein van den heer *de Neijtsel*, en stegen weder te paard.

Te *Kwali*, eene slecht gebouwde kampong, 20 palen van *Koeningan* namen wij onzen intrek bij het Inlandsch hoofd,

Den 5^e November zetteden wij onzen togt voort tot *Tjamis*, (12 palen.)

Deze kampong ligt in eene schoone vruchtbare vlakte, de weg derwaarts is uitmuntend, ofschoon men vele hoogten te beklimmen heeft, waartegen onze Javaansche paardjes opvlogen. De zoogenaamde *Koeda Goenong* of bergpaarden zijn aan het op en afklimmen der bergen zoo gewoon dat zij daarvan geen de minste hinder noch ongemak onder vinden en hunnen loop ook niet merkelyk vertragen.

Overal ontdekt men wel bewaterde rijstvelden, en ontwaart eene milde natuur. Het is inderdaad, eene gezegende landstreek! Wij logeerden te *Tjamins* bij den ontvanger, den braven heer *Wouters* wiens gul onthaal, zoo nu als op de terugreis, steeds in een aangenaam aandenken bij ons blijven zal.

Den 6^e trokken wij door eene bosch- en bergachtige landstreek, naar *Madura*, een ellendig en arm dorpje, 20 palen van *Tjamis* aan de rivier *Tjitandoeij* gelegen, waar wij ons den volgenden morgen op Sassaks of bamboesen vlotjes inscheep ten, en naar *Nousa Kambangan* onzen cours rigtten.

Deze vaart duurde twee dagen en eene nachten was juist niet zeer vermakelyk. Wij waren dus

blijde, toen wij den 8°. des avonds voet aan land zetteden, en bij den plaatselijken Kommandant; den 1^{en} Luitenant *Beudeker* aankwamen, die van onze komst verwittigd was; en ons vriendelijk ontving.

Nousa Kombang of *Kambangan*: (*) ligt aan den mond der rivieren *Tjitandoeij* en *Banjoe-maas*, waar deze zich in zee storten, en wordt door die rivieren aan de Preanger regentschappen en Vorstenlanden gescheiden; terwijl het grootste gedeelte van het eiland door de zee wordt bespoeld.

Het is een woest land; geheel met ongenaakbare bosschen bedekt, doch vruchtbaar en zeer geschikt te maken voor velerhande kultuur, die door de ingezetenen geheel verwaarloosd wordt.

Eenige kleine kampongs, op het noordelijke strand gelegen, generen zich met de vischvangst, terwijl de noodwendigste levensbehoeften van de Vorstenlanden en *Madura* gehaald worden.

Het geheele eiland beslaat nagenoeg 28 palen in de lengte en 4 in de breedte; het binnenste gedeelte is alleen door gevaarlijk gedierte bewoond; overal wordt de lucht verpest door schadelijke dampen, die op den Europeaan vooral eene noodlottige uitwerking heb-

(*) *Nousa Kombang*, beteekent *bloemeneiland*. — *Nousa Kambangan* drijvend Eiland. — De eerste naam is allezins gepast; de laatste ontleent wellicht zijn oorsprong van eenige visschers hutjes, op bamboezen vlotten of *sassaks* rustende, welke men langs de noord-kust ontwaart.

ben; — zoodat het verblijf alhier even ongezonder als vervelend is.

Wij bezigtigden twee belangrijke grotten, waar wij, bij het fakkellicht, de wonderlijke gestalten der van het gewelf afhangende kegels van koolzure kalkaarde (druipsteen) met verbaasdheid beschouwden, doch onze nieuwsgierigheid spoedig moesten staken, daar de fakkels door den bedompten en vochtigen luchtkring uitgingen, en wij in den moerassigen grond bijna bleven steken. — Op dit Eiland vond de Heer BLUME de *Patma*, waarvan zijn Ed. eene omstandige beschrijving heeft in het licht gegeven. Over het algemeen is *Nousa Kambangan* rijk aan Vegetalische producten, vooral schoone bloemen. Sommige klippen leveren vogelnestjes op, doch in kleine hoeveelheid. Eene naburige groote klip, als een eilandje in zee gelegen en *Nousa Laut* genaamd, is rijker aan dit kostbare product, de meest geliefkoosde lekkernij der Chinezen, die zij met goud betalen. — Ook brengt de paarlenvisscherij, hoe weinig belangrijk ook, den inlanders eenige winst aan.

Wij vonden in den Heer BEUDEKER en deszelfs beminnelijke Echtgenoot, benevens den Chirurgijn van het garnizoen BRUGMANS, een zeer onderhoudend gezelschap.

Het garnizoen bestond uit 40 à 50 man, waaronder de Commandant en twee onderofficieren de eenigste Europeanen waren.

Het Commandants huis, de Caserne, het Kruidmagazijn en de verdere Militaire gebouwen waren van bamboes, en dreigden dikwijls door den fellen wind omver te vallen. — Eenige veldstukjes bestreken de rivier, om de strooperijen der zeeroovers af te weren.

Eene hevige koorts, waardoor de Heer-BLUME hier werd aangetast, noopte ons, om zoo spoedig mogelijk aan dit ongezond oord vaarwel te zeggen.

Op den 1° December begaven wij ons weder op sassaks, en stapten, na eenige uren varens, te *Tongilis* in de Preanger regentschappen aan land.

Den 4° December kwamen wij over *Kipatten* enz. te *Tjamis* aan. — De Heer BLUME was in een palankijn derwaarts overgebracht, en kreeg langzamerhand, door de meer gezonde luchtstreek, zijne vorige krachten terug.

Te *Tjamis* gekomen, werd aan onzen Chef een brief van den Gouverneur Generaal ter hand gesteld, houdende last, om naar *Batavia* terug te keeren.

Den 9° December verlieten wij *Tjamis* en begaven ons over *Tji-auwer* naar *Pengaloe*, waarwaarts de Heer WOUTERS ons begeleidde. Op dezen weg zagen wij, op eenen geringen afstand, den vuurspuwendenden berg *Galoengoen*, wiens laatste uitbarsting in 1823 ongeveer 10000 Javanen deed omkomen, en de aan deszelfs voet gelegene dorpen geheel vernielde. — Wij zagen duizenden groote vleermuizen (*kâlongs*) om den kruin des

bergs zwerven, in wiens rigting zwarte wolken den horizon verduisterden — *Pengaloe*, waar het Inlandsche hoofd ons bij uitstek wel onthaalde en allereerste vermaak aandeed, vonden wij eene fraaie kampong. — Heerlijke tuinen, uitgestrekte vijvers, met kleine eilandjes, maakten dit oord tot een aardsch Paradijs. — In twee fraaie sassaks maakten wij eene speeldvaart; — de eene bevatte een gezelschap zeer goede Muzikanten; in de andere zaten wij rondom eene wel voorziene tafel.

Lustige roeijers, in de bootjes, waarop de sassaks rustten, gezeten, voerden ons langs de lagchende oevers, die met nette woningen en wel aangelegde tuinen pronkten.

Vervolgens vertrokken wij naar *Telaga* waar wij ons insgelijks éenen nacht ophielden. — Deze uitgestrekte kampong schijnt van hare ligging in eene diepe valei haren naam (put of Meer) ontleend te hebben.

Te *Sindang Kassie* ontving ons de Regent op eene vriendelijke en gastvrije wijze, en maakte er zich een genoegen van, ons zijnen reiswage ten leenen, om ons over *Bangerang* naar *Tanjil* te brengen, zijnde een afstand van 37 palen.

De Heer BAUMHAUER ontving ons met zijne gewone gastvrijheid, en wij bleven ten zijnen huize tot den 26^e December, omdat de Heer BLUME door ongesteldheid buiten staat werd gesteld, vroeger te vertrekken.

Langs den grooten postweg keerden wij nu, in een reiswagen, naar *Buitenzorg* terug, en bezagen op onzen weg naar *Karang Sambong* het fraaije fort te *Palimanang*, voor weinige jaren gebouwd, en waar omtrent honderd man in bezetting lag. — Hier namen wij bij den vriendelijken Luitenant-kolonel DELATOUR het ontbijt.

Karang-Sambong, 31 palen van *Tantik*, ligt aan eene groote rivier, die de Residentie *Cheribon* en de Preanger regentschappen van een scheidt. Wij logeerden er in de Gouvernements herberg.

Den 27° kwamen wij te *Soemadang* 26 palen van *Karang-Sambong*, een groot en zeer fraai dorp, in eene bekoorlijke en gezonde landstreek gelegen. — Hier logeerden wij twee nachten bij den Heer KESSINGER en vierden den 28° met dien waardigen Ambtenaar en deszelfs beminnelijke gade het 62° verjaringsfeest van den Heere ERMATINGER, den vrolijksten oudgast op *Java*, die een groot gezelschap dien dag bij zich had genoodigd, en door een sprekend voorbeeld toonde, dat men in *Oost-Indië* wijn — veel wijn kan drinken en toch gezond en vlug wezen. → De laatste hoedanigheid bewees hij, door lustig met de *rongings* te *tandakken*. — De vreugd bezielde het blozende gelaat des grijsaards, en de gasten, het goed voorbeeld van den eerwaardigen gastheer volgende, waren luidrugtig genoeg.

Den 29° leiden wij 30 palen af en kwamen te

Bandong, insgelijks eene groote kampong, waar wij in de Gouvernements herberg onzen intrek namen. — Zoowel thans als op latere reizen heb ik steeds reden gehad van ten uiterste voldaan te zijn over de goede bediening en het innemend onthaal, welke de reiziger in deze herberg, eene der beste op *Java*, geniet. Dit moet ik tot lof van den Heere DARMSTADT, opziener der posterij en herbergier, bekenen.

Eene dikke mist ligt alle morgens over dit *Bandong* uitgespreid, en bedekt den geheelen omstreek met eenen nevel, die eerst om 10 of 11 uren opklaart. — Dit maakt het verblijf aldaar, inzonderheid voor vreemdelingen, min of meer ongezond.

Den 30^e kwamen wij te *Tjanjor*, de Residentieplaats der Preanger regentschappen, 48 palen van *Bandong*. In deze volkrijke negorij bragten wij eenen nacht in de herberg door, waar de bediening, en passant gezegd, meer duur dan goed was, en vertrokken, op den laatsten dag van het jaar, naar *Buitenzorg*, onze woonplaats, doch werden door een' zwaren regen genoodzaakt, te *Tjipannas* (*) halt te houden. Op deze plaats, bekend door de warme baden, van waar zij haren naam ontleent, logeerden wij bij den opziener over de

(*) De afstand van *Tjanjor* naar *Tjipannas* is 10 palen, van daar naar *Buitenzorg*, 28.

buitenplaats van Z. Exc. den Gouverneur Generaal.

Langzaam rolden wij in den vroegen morgenstond van den 1° Januarij 1825 over den steenachtigen en omwolkten *Meggamedong*; doch naauwelijks waren de Buffels, die ons op den berg getrokken hadden, uitgespannen, of vier vlugge paarden voerden ons in galop naar het bekoorlijke *Buitenzorg* (*) waar wij, na eene afwezigheid van

(*) *Buitenzorg*, door de Inlanders *Bogor* genaamd, is een vlek, meestal door Chinezen bewoond, en in eene lange dubbele rei van planken — en bamboezen huizen bestaande. Hetgeen deze plaats, die 13 uren van *Batavia*, aan den grooten postweg ligt, merkwaardig maakt, is hare uitstekend schoone ligging nabij den voet der hooge bergen *Gede* en *Salak*. Voor ongeveer 80 jaren deed de Gouverneur Generaal, *Baron Imhoff*, aldaar een landhuis bouwen, hetgeen door zijne opvolgers allengskens vergroot en verfraaid, thans een wezenlijk paleis is, van eenen uitgestrekten en bekoorlijken plantentuin omgeven, die met de schoonste vijvers en aangenaamste wandeldreven prijkt.

De gezonde berglucht lokt steeds vele Europeanen van *Batavia* naar *Buitenzorg*, en daar deze plaats thans de vaste Residentie van Z. Exc. den Commissaris Generaal is, zijn er de Europeaansche inwoners talrijker dan ooit, ofschoon ik niet geloof, dat hun getal 50 te boven gaat, het garnizoen er buiten gerekend, dat uit eene kompagnie of detachement

tien maanden, juist van pas aankwamen, om het
nieuwjaarsfeest te helpen vieren.

huzaren en eenige artilleristen bestaat, voor den
dienst bij het paleis bestemd.

De caserne, een paar van de plaats verwijderd
en aan den grooten weg naar *Batavia* gelegen, is
een ruim en fraai steenen gebouw, weinige jaren
geleden, opgericht.

POSTREIS

VAN

BUITENZORG NAAR REMBANG,

IN 1825.

Hoe vele genoegens een togt door *Java's* binnenlanden den Europeaan ook moge aanbieden, de bezwaren, waarmede hij op denzelfden te kampen heeft, de ontbeeringen, aan welke hij zich vaak moet onderwerpen, veroorzaken menig onaangenaam oogenblik; en maar al te dikwijls missen de schoone, de majestueuse natuurtooneelen daardoor, bij de beschouwing zelve, dien indruk, welken hunne herinnering, na het afloopen der reis, en het einde der uitgestane vermoeijenissen en ongemakken, in het hart des reizigers verlevendigt en onuitwisbaar teruglaat. Nimmer zal ik u vergeten, hooge bergen, digte, onmetelijke wouden, ruischende watervallen, weelderige plantengroei, statige boomen, wier lommer den reiziger aangename verkoeling en zachte rust doet smaken. — Bekoorlijke, vruchtbare valleijen, waar gulle gastvrijheid heerscht, waar eene milde natuur hare beste

schatten biedt, waar men geene andere schatten kent, naar geene andere haakt, nimmer zal ik u vergeten!

Welk eene verandering van tooneelen, wanneer men langs den grooten postweg reist, die geheel *Java* in de lengte doorsnijdt, en wiens schoone aanleg en uitmuntend onderhoud het Gouvernement zoo veel eere maakt. — De eenzame wouden, slechts door tijgers en rhinocerossen bewoond, de stille dorpjes, uit nederige bamboezen hutten zamengesteld, de eenvoudigheid van zeden, de zorglooze tevredenheid, die men in de binnenlanden aantreft, maken plaats voor prachtige ruime laanen, bevolkte steden en dorpen, kostbare landgoederen, al omvattende nijverheid en — winzucht. Geene vermoeide koeli's dragen hier al hijgende den reiziger zijne benoodigdheden na, terwijl hij zelf, door een togt van weinige uren afgemat, reikhalzend naar eene rustplaats uitziet, en nu eens gevaar loopt met zijn paard in een afgrond te storten, dan weder stroomen van eene onbekende diepte met hetzelfde moet doorwaden; — neen! — vrij van gevaren en ongemakken rolt men, door vlugge postpaarden getrokken, den schoonsten rijweg over, en legt, terwijl men gerust sluimeren kan, in korten tijd, en met eene verbazende snelheid, de verste reis af. (*) — Overal treft de rei-

(*) Slechts zelden wordt de reis door rotsachtige streken en hoogten eenigzins vertraagd, en bijna allicen op den weg door het westelijk gedeelte van

ziger levensmiddelen en gemak aan, en kan hij in het noodige voorzien.

Zóó reisde ik in Januarij 1825 met den Heere Chef van den geneeskundigen dienst, Dr. BLUME van *Buitenzorg* naar *Rembang*, waar eene hevige ziekte heerschte, die veel naar de schrikkelijke *Cholera-morbus* zweemde, en binnen twee maanden, in de hoofdplaats alléén der Residentie, meer dan duizend lijdens had weggerukt.

Den 15e Januarij vertrokken wij, in een gemaklijk rijtuig, van *Buitenzorg*; bereikten gelukkig, na te *Toegoe* onze postpaarden met buffels verwisseld te hebben, den kruin van den rotsachtigen *Meggamedong*, (*) waar wij weder van versche paarden werden voorzien, en kwamen zóó te *Tjanjor* (*Tjandjoer*) aan, waar wij, tot den volgenden morgen onzen intrek in de Gouvernements herberg namen.

Java. Alsdan zijn de poststations, in plaats van de gewone 6 palen, slechts 4 of 5 palen van elkander verwijderd.

(*) De breede rijweg, die onder het bestuur van DAENDELS, over dezen rotsachtigen berg: (ter hoogte van meer dan 4000 voet:) is aangelegd, wordt door eene menigte steenen, bij het op en af rijden, nu en dan moeilijk en gevaarlijk. — Ik raad elken reiziger, die in den morgenstond dat togtje maakt, zich van eenen goeden mantel te voorzien, want op den top des bergs gevoelt men eene ongewone koude. De beteekenis van het woord *Meggamedong* is *omwolkte*.

Den 14^{en} vertrokken wij naar *Bandong*. — de weg derwaarts is meest laag, en was door aanhoudende regenvlagen zoo slecht en morsig geworden, dat men er, ten gemakke der rijtuigen, op vele plaatsen bamboezen matten over gespreid had. — Wat hiervoren gezegd is omtrent het snelle reizen langs den grooten⁵ weg, is eerst in vollen nadruk waar, zoodra men *Karang Sambong* achter den rug heeft, want tot aan de laatste poststation der *Preanger regentschappen* ziet men maar al te dikwijls den vluggen draf der paarden (*) met den statigen tred der steviger doch loomer buffels verwisseld. — Soms tijds worden de laatsten ook voor de eerste gespannen, om hun het trekken te verligten. — Des avonds te *Bandong* aangekomen zijnde, namen wij onzen intrek bij den eerlijken DARMSTADT, en besloten, den volgenden morgen, reeds vóór het opgaan der zon, de reis voorttezetten.

Reeds ten 4 ure werden dus de paarden voor den wagen gespannen, en wij verlieten de *Kampong*, over welke een dikke nevel uitgespreid lag,

(*) De paarden in de posterijen, die, zoo als gezegd is, gewoonlijk 6 palen (2 uren.) van elkander zijn verwijderd, zijn van het beste Javasche of Makassarische ras. — Groote zorg word door de opzieners der posterijen (meestal Europeënen) voor deze nuttige dieren gedragen, en het is een zeer zeldzaam geval, dat de reiziger op Java reden heeft, over de hem verstrekte postpaarden te klagen.

geenszins denkende, dat wij het pas verlaten nacht-kwartier zoo spoedig weder stonden te betreden.

Wij waren op den oneffenen en modderachtigen weg naauwelijks vier palen gevorderd, en wilden de al te spoedig afgebrokene nachtrust juist door eene zoete morgensluimering vervangen, toen plotselijk een wiel van het rijtuig brak, en wij tamelijk onzacht met hetzelfde nederstortten.

Daar stonden wij en wreven ons de ribben, die eene onaangename herinnering van den val teruglieten. — Geen huis was in den omtrek te bespeuren, en vooral geen smid bij de hand, door wien de geledene schade van het wiel kon hersteld worden. — Duisternis heerschte rondom ons, want het was nog geen 5 uren, en de obor's, waarmede onze loopers (*) zich voorzien hadden waren uitgegaan.

Goede raad was duur; — er zat niets anders op, dan een jongen met het rijtuig daar te laten, de paarden naar de *Bandongsche* herberg te doen terugleiden, en zelven derwaarts te kuieren, om de noodige manschap te zenden tot het afhalen van

(*) Aan elke paardenposterij worden den reiziger twee jongens als loopers medegegeven, die voor eene geringe belooning de soms al te vurige of achteruitslaande paarden aan yeerskanten in bedwang en op het spoor houden, terwijl zij met eene verwonderlijke vlugheid derzelve draf of galop bijhouden, en eerst, nadat de orde onder de viervoeters hersteld is, hunne plaats achter op den wagen nemen.

het rijtuig, welks reparatie eene onaangename vertraging in onze reis stond te veroorzaken.

Deze wandeling, vóór zonopgang, op eenen, voor voetgangers bovenal, niet aanlokkelijken weg leverde geen gering contrast op met de gemakkelijke rust, die wij nog zoo even in de zacht gevoerde hoeken der koets smaakten. — Zoo gaat het in de wereld!

Gelukkig behoefden wij ons te *Bandong* niet lang optehouden, dewijl de Heer Kolonel VANDER CAPELLEN, Resident der *Preanger Regentschappen*, zich, op eene tournée door de Residentie, juist aldaar bevond, en vriendelijk genoeg was, ons door zijnen wagenmaker van een nieuw rad te doen voorzien. — Zoo kwamen wij, nog dienzelfden middag, in de schoone en romanesk gelegene kampong *Sumadang* aan, waar wij bij den Regent afstapten, en het middagmaal namen. Daarna vervolgden wij oogenblikkelijk onze reis, en kwamen dienzelfden avond nog te *Karang Sambong* in de Gouvernements herberg aan.

Den 16^{en} werd de reis voortgezet. Te *Palimanan* hielden wij ons een oogenblik bij den vriendelijken kolonel DELATOUR op; deden hetzelfde te *Cheribon* bij den Heer BAUMHAUER, en reden door tot *Tagal*, zijnde 47 palen van de voorgemelde stad verwijderd. — Wij kwamen reeds vroeg in den avond aldaar aan, hebbende dien dag 80 palen (27 uren) afgelegd.

De weg van *Cheribon* naar *Tagal* is geheel vlak

en aan weerskanten door dichte bosschen beperkt, waarin vele tijgers, en een verbazend groot aantal wilde varkens, huisvesten. — Deze laatste rigten groote verwoestingen aan, door gestadig nabij huizen en heiningen, de aarde te doorwroeten, om naar wortels te zoeken. — Op onderscheidene plaatsen, nevens den rijweg, zagen wij den grond geheel door deze dieren opgedolven. — Zij zijn daarbij zoo onbeschaamd, dat een troep van 5 of 6 hunner bedaad aan den weg bleef zitten, toen ons rijtuig voorbijrolde, en niet eens uit elkander ging, toen de koetsier met de zweep klapte. De volgende ontmoeting heeft een Engelsch koopman van *Tagal*, op dezen weg, met een tijger gehad.

Hij reed op een' avond, in zijne kapchais, met twee paarden voor elkander bespannen, naar *Che-ribon*. Bijna te halver wege gekomen, ziet hij plotselijk een tijger uit het kreupelbosch te voorschijn springen en met eene ongeloofelijke snelheid een der paarden van voor het rijtuig wegrukken en medesleepen. Het andere paard, daardoor losgeraakt, gaat op den loop. — Doodelijk ontsteld knipt de koopman den wagen uit en op handen en voeten naar de naaste posterij, die slechts eene paal verwijderd was.

De opziener der posterij (een oude liplap) die onzen reiziger voor een rijk man kende en wist, dat hij dikwijls koopmansgoederen en geld bij zich had, vroeg hem, of er ook lieden naar de

chais dienden gezonden te worden, om voortekomen, dat men iets uit dezelve ontvreemde? — De Engelschman echter, wien de schrik niet geheel en al van zijn gezond verstand had beroofd, antwoordde zeer schrander, dat er niets in de chais was en men die gerust kon laten staan. — Er waren echter in het bankkistje 30,000 ropijen, zoo aan coupons en retépissen, als aan contanten, welke de reiziger, in den vroegen morgen, onaangeroerd terugvond.

Wij reden de schoone laan in, die naar de oude stad *Tagal* geleidt. — Bij het fakkellicht der *loopers*, en dat der lampen uit de langs den weg gelegene huizen, vonden wij de woning van den braven Regent RADIN ADIPATTI ARIA REKSO NEGORO, dien wij reeds bij eene vroegere gelegenheid hadden leeren kennen. — Wij troffen hem te huis en werden met die gastvrje beleefdheid ontvangen, welke een der trekken van het beminnelijk karakter diens braven mans uitmaakt.

Na ons hartelijk verwelkomd te hebben, geleidde REKSO NEGORO ons naar de gallerij of *viranda* van zijne woning, een groot steenen gebouw, door een ruim bemuurd plein omringd. — Onder deze gallerij stonden een aantal bedienden, die door hem gelast werden, op onze wenken te letten. — Ververschingen van allerlei aard werden ons aangeboden.

De goede gastheer was, integendeel van hetgeen doorgaans bij zijne landgenooten plaats heeft, rijkelijk voorzien van wijnen en likeuren. — Zijne

Madera inzonderheid smaakte overheerlijk. — Tafels met inlandsche lekkernijen (*twee twee*) beladen lonkten ons weldra vriendelijk aan. — Na eenige *honneurs* aan dezelve te hebben bewezen werd elk onzer naar eene afzonderlijke kamer in de zijgebouwen, tot ons nachtverblijf bestemd, geleid. (*) — Aan de deur van elke kamer stond een bediende van den Regent, om op onze bevelen acht te geven. — Na een poosje te hebben uitgerust, begaven wij ons weder naar de gallerij, en vonden aldaar de meeste Europeaanschen Ambtenaren van *Tagal*, benevens den kommanderenden Officier der *Djajang Sekars* met derzelver echtgenooten, welke door den Regent tot een souper genoodigd waren. — De tafel was overvloedig bezet met alle de ingredienten van eenen kostelijken avondmaaltijd. De spijzen waren op de Europeaansehe wijze en geurig toe bereid, en naast elk tafelbord prijkte eene flesch Bordeaux, *en ordre de bataille*.

De gastheer, op wiens gelaat eene ongeveinsde blijdschap geteekend was, scheen niet alle de wetten van MAHOMET even stiptelijk optevolgen. Althans hij deed ons niet alleen gulhartig bescheid, maar stelde ook bij herhaling, de eene toast na de andere in. — Na het wegnemen der schotels

(*) Overeenkomstig met de *adat* of aloude gebruiken der voornamen Javanen, die de vreemdelingen nimmer in het hoofdgebouw, waar zich hunne vrouwen en kinderen onthouden, ontyangen.

werd het smakelijk maal door een vriendschap-
pelijk gesprek vervangen. — Wij bewonderden zijn
zuiver Hollandsch accent, toen hij een geruimen tijd
in deze taal aan onze gesprekken deel nam, om
ons hierdoor te toonen, met welk eene zorgvul-
digheid hij zich onze taal, zoowel als onze ge-
bruiken had eigen gemaakt.

De tafel was met een vijfen- twintigtal vrolijke
gasten en lieve Dames omringd, die, allen met
uitzondering van den ADIPATTI (*) en een ande-
ren Javaanschen Rijks-groote, Nederlanders waren. —
Deze Javaansche gast was vrij wat meer naauw-
gezet in het stuk van MAHOMED's verbod nopens de
gaven van den vrolijken wijngod. — Terwijl de
schuimende bokalen in onzen kring eene gulle
vrolijkheid verspreiden, bleef deze deftige Heer
even zoo koud, als de antediluviaansche drank,
waarvan hij nu en dan een' inzwolg.

Na den maaltijd vermaakten ons de koddige
dansen en gezangen van een aantal rongs die
ons tot laat in den nacht stof tot lagchen gaven. —
Neemt men hierbij in aanmerking dat de heldere
maneschijn, en het lieflijkste weder aan dezen
nacht dubbele bekoorlijkheid bijzette, zoo zal
men niet twifelen, of de uren, welke wij ten
huize van den Regent ADIPATTI ARIE JEKSO

(*) Men zie over de beteekenis der onderscheidene
Javaansche titels, J. OLIVIER, *Land- en Zeetogten in
Nederlandsch Indië*, Deel I, bl. 285, bij C. G. Sulpke
1827 uitgegeven.

NEGORO doorbragten, waren even aangenaam als snel vervlogen.

Den 17^e des morgens verlieten wij den achttingswaardigen Regent, onzen gullen gastheer, en reden den fraaijen, geheel vlakken weg op, die naar *Pekalongan* voert, en aan weerskanten met de heerlijkste tuitzigten op fraaije dorpjes, vruchtbare velden, en met lagchend groen bedekte bergen prijkt.

Vóór men der residentie *Tagal* vaarwel zegt, ontmoet men eene groote en wel gebouwde kampong, *Pamalang* genaamd, hoofdplaats van een regentschap. — Hier vertoefden wij eenige oogenblikken bij den Regent RADIN TOMMOGONG SOEMO NEGORO die zoowel om zijne beschaafdheid en kunde als om zijne gehechtheid aan het Nederlandsch Bestuur alle achting verdient. Hij is een broeder van den Regent van *Tagal* van wien wij zoo even hebben gesproken.

Eene groote rivier scheidt de residentien *Tagal* en *Pekalongan* van een. Wij reden over eene nieuwe en zeer schoone brug, wier middelpunt, gelijk op palen te lezen stond, de grensscheiding der beide provinciën was.

Staan wij een oogenblik bij die van *Tagal* stil. Haar naam (vlakke, vlak land) geeft eenigzins hare ligging te kennen. De hoofdplaats, die aan de geheele streek den naam heeft gegeven, ligt in eene uitgestrekte vlakke aan zee. — Niettegenstaande deze oude stad zeer veel van haren vorigen luister verloren heeft, hetgeen aan eene toe-

nemende ongezondheid der lucht hoofdzakelijk is toe te schrijven, vertoont zij echter overal de onmiskenbare sporen van dien luister, en is nog eene der fraaiste plaatsen van *Java*. De schoonste steenen gebouwen versieren haar, onder welke het oude residentiehuis vooral opmerking verdient. In den smaakvolsten Oosterschen stijl gebouwd, van heerlijke tuinen, stallen voor 200 paarden enz. voorzien, strekte hetzelfde tot een verblijf aan de voormalige residenten. Doch de al meer en meer de ingezetenen teisterende epidemische ziekten, koortsen vooral, aan de kwaadaardige *geele koorts* niet ongelijk, de *Cholera-morbus* *) enz., hebben vele Europeaansche inwoners de stad doen verlaten, en ook de tegenwoordige resident woont op 8 palen afstands van dezelve, terwijl het kostbaar en bekoorlijk oud residentiehuis thans slechts voor de bureaux van den resident dient.

De residentie *Tagel* is echter geenszins van bergen ontbloot. Zelfs verheft in het zuidelijk gedeelte de hoogste berg van *Java*, insgelijks *Tagal* of *Goenong Tagal* genoemd, zijnen eerwaardigen kruin. Deze berg is *Vulcanisch*, en ver-

*) Deze vreesselijke ziekte heeft in 1821 nergens meer slachtoffers gemaakt, dan te *Tagal*. In de bergstreken woedde zij veel minder hevig, doch in alle laag gelegene oorden, en vooral nabij het zee-strand, waar de hitte drukkend, ja somtijds geheel ondragelijk is, werden duizenden ingezetenen weg-gesleept.

scheidene uitbarstingen; die hem in de vorige eeuwen hebben doen kennen, kunnen zeer wel op den stand van het gebergte zelf invloed hebben gehad, en van daar op de luchtgesteldheid der hoofdplaats, wier inwoners thans van tijd tot tijd de verderfelijke uitwerking ondervinden van een' zekeren wind, *anging kombang* door hen genaamd. Deze wind is zeer droog en warm; die zich aan denzelfen blootstelt, gevoelt dadelijk eene gestremde transpiratie, drukking in het hoofd, en is zelfs aan eene plotselijke koorts blootgesteld, die doodelijke gevolgen hebben kan.

De *Goenong Tagal* is, niet vele jaren geleden, door eenen Engelschman het eerst beklommen, die op deszelfs kruin *ys* gevonden heeft, waaruit men de hoogte op 13 a 14000 voeten zou kunnen schatten.

Zijdelings van dezen hoogen berg loopt eene bergketen westwaarts naar het Cheribonsche. In dit lager gebergte wordt versteend hout gevonden, ook *Porphyr* en *Jaspis* van onderscheidene kleuren, waarvan men colliers, knopen enz. maakt, die te *Cheribon*, *Indramayo* en op andere plaatsen eenen goeden tak van handel nitmaken.

De residentie *Tagal* levert veel rijst; tabak en een vrij groote hoeveelheid koffij op, die door particulieren wordt aangekweekt, en hun goede winsten oplevert.

Van *Tagal* naar *Pekalongan* gaande, ziet men nog ter regterzijde den *Goenong gadjah*, of oli-

fantsberg, welke volmaakt de gedaante heeft van een liggenden olifant.

De afstand van *Tagal* naar *Pekalongan* is 42 palen of Engelsche mijlen. Wij kwamen reeds vroeg te *Pekalongan* aan, namen onzen intrek in de Gouvernements herberg, en besloten ons nachtverblijf hier te houden, daar de eerstvolgende *étape*, *Samarang* namelijk, te ver, (64 palen) verwijderd was, om onze reis onafgebroken derwaarts te vervolgen.

Pekalongan is eene zeer groote, oude stad, aan zee gelegen, en geeft aan de uitgestrekte residentie of Provincie haren naam, die van *Kalong* (eene vledermuis) ontleend is, want deze nachtvogels ziet men er met geheele zwermen, vooral in de nabijheid van het strand.

De huizen zijn hier even als te *Tagal*, bijna allen van gebakken steen, en dit maakt een in het oog vallend contrast met de westelijke Provincie van *Java* uit, waar de meeste gebouwen van hout of bamboes zijn vervaardigd.

De Residentie wordt voor vrij gezond gehouden en is, even als *Tagal*, ongemeen vruchtbaar. Bijzonderheden zijn er overigens voor eenen reiziger, die een gedeelte van *Java* gezien heeft, niet op te merken.

Den 18° zetteden wij onze reis naar *Samarang* voort. De weg was bijzonder schoon, en eenige bergachtige plaatsen uitgenomen, vlogen de paarden over denzelfden, en lieten onze oogen naauw

welijks tijd, een' vlugtigen blik te werpen op de treffende natuurtooneelen, welke door het schitterendste zonnelicht bestraald en verheerlijkt, dubbel waardig waren, oog en hart te boeijen. Een uitgestrekt bosch van hooge Jatiboomen met de schoonste bloemen prijkende, en waardoor onze weg liep, maakte een levendigen indruk op ons. Op de bergachtige plaatsen, werden de paarden uitgespannen, en statige *karbauwen* (buffels) trokken ons langzaam tegen de hoogte op, waarna zij weder door vlugge paardjes, tot ons genoeg, werden vervangen. Op een paar poststations gaven men ons zes paarden, (in plaats der gewone vier) voor den wagen, om in het ongemak van den weg te voorzien. De avenue van *Samarang* is overheerlijk. Eene verrukkelijk schoone, breede laan, van weerszijde met kostbare lusthuizen en buitenplaatsen versierd, geleidt binnen de stad, die minder groot dan *Batavia*, doth veel digter en fraaijer bebouwd is. Wij namen onzen intrek in het *Heeren Logement bij de Graaf*, waar wij eene uitmuntende bediening vonden. De billardkamer was vol van Samarangsche burgers. Eenigen dier braven, welke als offers van hunne gehechtheid aan het Vaderlandsche bestuur, en van eene edele onverzaagdheid weinig maanden later hun jeugdig leven op het veld van eer lieten*), waren thans in gulle vrolijkheid vereenigd.

*) De Samarangsche burgerij (Europeanen en derzever afstammelingen) heeft in den tegenwoordigen

Samarang heeft vele voortreffelijke gebouwen. De kasernen van het vrij talrijke garnizoen, de Christelijke kerken en het Kadetten Instituut, zijn zeer fraai en goed ingerigt; de straten met schoone huizen versierd. Een goed aantal Europeanen bewonen deze stad, en onder hen zeer rijke kooplieden, zoo Nederlanders als Engelschen. — De Chinezen zijn hier geenszins zoo talrijk als op andere plaatsen van *Java*; ook is de nijverheid der Javanen zelve hier verwonderlijk. Alle handwerken en ambachten worden door hen beëfend; en men viud er zeer goede Kleermakers, Schoenmakers, Smids, Wevers, Verwers, Timmerlieden, (Met-selaars, ja zelfs Horlogemakers en Goudsmids onder. Nergens op *Java* vind men betere en goedkooper schoenen en laarsen. De deur van ons logement werd, terwijl wij er waren, bestormd door eene troep Javanen met heele en halve laarsen, schoenen en muilen omhangen, welke ons voor een bagatel te koop werden geboden. Voor twee guldens kocht men een paar nette laarsen, voor één gulden een paar schoenen of muilen. Moeijelijk was het, aan die kooplieden en hun, spraakzamen aandrang te

oorlog met de opstandelingen, door de nabijheid van den vijand, aan groote gevaren blootgestaan, en zich even kloekmoedig als trouw betoond. In September 1825 is een twaastal van dappere vrijwilligers uit de voornaamste ingezetenen der stad, in een bloedig gevecht met den vijand, gesneuveld.

ontkomen, zonder zich van het een of ander te voorzien.

Samarang is eene zeestad, waar veel handel met *Sourabaya*, *Cheribon*, *Batavia* enz. gedreven wordt. Vele inlandsche vaartnigen liggen er steeds op de reede, ook Nederlandsche, Fransche en Engelsche schepen.

Den 19^e verlieten wij *Samarang*. — Het was half 3 uren na den middag, toen wij afreden en te half tien ure waren wij reeds te *Rembang*, en hadden den afstand van 74 palen (25 uren afgelegd.) — Uitmauntender weg en betere paarden konden wij ook niet treffen.

De belangrijkste plaatsen, die wij ontmoetten, waren *Patti*, een zeer groot, voornamelijk door Chinezen bewoond vlek, waar de steenen huizen en muren er vrij morsig en vervallen uitzagen, en *Joäna* een lief plaatsje, aan eene groote rivier, waar wij met eene pont over werden gezet, gelegen. — Wij hadden geen' tijd, om bij den Heer STOKBROO, Adsistent Resident aldaar, aan te gaan, doch besloten, dit bezoek weldra af te leggen, daar *Joäna* slechts 15 palen van *Rembang*, waar wij ons eenigen tijd stonden op te houden, gelegen was.

Te *Rembang* aangekomen, en bij de Gouvernemeents herberg, op een open plein, naauwelijks 50 schreden van zee gelegen, afgestapt zijnde, vernamen wij wel is waar meer geruststellende tijdingen omtrent de in die strecken heerschende

ziekte, doch konden tevens vooruitzien, dat de tegenwoordigheid van den Heer BLUME aldaar nog een poosje zou vereischt worden, dewijl ook in de naburige Residentie *Japara* en *Joäna* dezelfde ziekte zich begon te vertoonen, en de hulp van een kundigen arts aldaar onontbeerlijk werd.

De Residentie *Rembang*, welke, gelijk de meeste andere Residentiën, haren naam van de hoofdplaats ontleent, is zeer uitgestrekt en bevolkt. — De bosschen die er menigvuldig worden gevonden, leveren uitmuntend timmerhout op, vooral dat van den *Jatiboom*: (*Ectonia grandis*). — Te *Rembang* is eene scheepstimmerwerf, waar dat hout bijna uitsluitend gebezigd wordt, en het nieuwe fregat *de Javaan* in 1824 geheel met hetzelfde is opgebouwd.

De hoofdplaats is zeer fraai, en wordt door een goed aantal Europeënen bewoond. — Overigens hebben er zich vele Chinezen gevestigd. — Er wordt veel katoen geweven en men vindt er vele verwers, metselaars en timmerlieden.

De menigte zieken in het naburige *Joäna* en te *Patti* vereischten vaak de tegenwoordigheid van den Heer BLUME aldaar. — Een paar malen verzelde ik hem derwaards en leerde, bij die gelegenheid, den Heer STOKBROO kennen, van wien hier voren ter loops melding is gemaakt. — Deze Heer, die ons alle mogelijke vriendschap bewees, was een Hollander van geboorte, en met

eene aardige *Liplapsche* Dame gehuwd. — Vier jaren had hij in slavernij bij *Sumatrasche* zeeroovers gezucht, waaromtrent hij ons het volgende verhaalde:

» Ja, Heeren! dus sprak hij, niet altijd
 » heb ik zulk een gemakkelijk leventje gehad,
 » als tegenwoordig. — Deze handen, die thans
 » geen zwaarder werk verrigten, dan het voe-
 » ren der pen, tot het teekenen van mijn
 » naam, of het ligten van het glaasje, zoo als
 » thans, en waarin ik U verzoek mijn voor-
 » beeld te volgen; deze handen hebben voor
 » zeeroovers hout moeten kloven, rijst *tom-*
 » *bokken* en water dragen.

» In mijne jeugd was ik kadet bij de Ko-
 » loniale Marine, en het was op eene expe-
 » tie tegen de zeeroovers met eene kanon-
 » neerboot ondernomen, dat ik, geheel tegen
 » de intentie aan, in handen dier schavuiten
 » viel. Men voerde mij, met andere lotge-
 » nootten, naar een verren hoek der *Suma-*
 » *trache* kust, en in een ellendig dorp, dat
 » dezen roovers tot schuilplaats strekte, werd ik
 » als slaaf veroordeeld, mijn leven te slijten.
 » Men had mij mijne kleederen uitgetrokken,
 » en niets gelaten dan eene onderbroek, die
 » er weldra niet extra proper meer uitzag. —
 » Het hoofdhaar had men mij afgeschoren,
 » en, om het grapje volkomen te maken,

» wilde men mij besnijden (*) en een Moha-
 » medaan doen worden. Doch daartoe had ik
 » zoo weinig trek, dat ik, bij het zien van het
 » noodige instrument, vreesselijk begon te
 » schreeuwen, en zoo geweldig aan te gaan,
 » dat men eindelijk het ontwerp varen liet.

» Tot den moeilijksten en walgelijksten
 » arbeid werd ik gebruikt, en bij het minste
 » vergrijp kreeg ik rijkelijk slagen. — De kost,
 » die ik bij deze Heeren genoot, was daar-
 » entegen zoo eenvoudig mogelijk: rijst en
 » water waren de voornaamste artikels. Bij
 » extra gelegenheden kreeg ik eene halve hand-
 » vol stinkende pruimtabak.

» Na vier jaren op deze wijze te hebben
 » doorgebracht, kocht mij een Chinees, de
 » eenige van dien landaard, daar te plaatse
 » gevestigd, en zulks in de hoop, van mij met

(*) Bij deze Sundasche volkeren worden de jongens
 met hun 13^e of 14^e jaar besneden. De pijnlijke
 operatie geschiedt met een bamboesen instrument
 door de handen eens priesters, die bij deze gele-
 genheid van alle inwoners der kampong of dessa
 geschenken ontvangt. Daags na de operatie wordt
 de lijder op een paard gezet, en moet, niettegen-
 staande de hevigste pijn, een toertje maken, en
 vervolgens een feest bijwonen, dat ter eere der
 operatie gegeven wordt, en waarvoor men gemeen-
 lijk ook een buffel slacht.

» voordeel weder te zullen van de hand zetten. — Dit gelukte hem ook, waarbij ik
 » het beste voer; want een ander Chinees, die
 » van Java overgekomen was, om met zijn
 » landsman handel te drijven, door medelij-
 » den met mij bewogen, betaalde den gevraag-
 » den losprijs voor mij en tot mijne onbe-
 » schrijfelijke vreugde nam hij mij naar Java
 » mede, waar de Gouverneur DAENDELS hem
 » de voor mij uitgegevene som terug gaf.

» Sedert heb ik een vergenoegd leven
 » te midden mijner familie en vrienden ge-
 » leid, en eene wel voorziene tafel heeft
 » dubbele waarde in mijn oog, wanneer ik
 » aan die vier ongelukkige, magere jaren
 » denk.”

De Heer STOKBROO verhaalde ons vervolgens van eene *apenkolonie*, niet ver van *Joëna* in een bosch nabij den oever der rivier gevestigd, en wekte onze nieuwsgierigheid zoodanig op, dat wij gretig van zijn aanbod, om ons derwaarts te vergezellen, gebruik maakten. Wij voeren in een bootje de rivier op, en waren binnen een half uur bij het kampement der apen angekommen; waar wij aan land stapten. — Een uitgestrekt bosch vertoonde zich aan ons oog: aan den ingang van hetzelfde plaatsten de Javanen, die ons geroeid hadden, een hoop medegenomen vruchten, maïs en gekookten rijst, en verzochten ons, onder een *pondok*, aldaar opgericht, plaats te

nemen. — Wij zetten ons op de bamboezen krib, en zagen met verwondering een aanzienlijk corps apen al grommende aanrukken en zich op de rijst en vruchten werpen. Er scheen eene soort van discipline onder deze dieren te bestaan, want wij merkten, dat eenige apen eerbiedig op een' afstand bleven, tot dat andere, die mogelijk wegens ouderdom of aanzien meer voorregt hadden, hun maaltijd hadden geeindigd, waarna zij op het overschot aanvielen. Deze apen toonden zich geheel niet schuw voor de Javanen, noch zelfs voor ons; en kwamen zelfs uit onze handen vruchten aannemen. Wij wachtten ons ook wel, de minste vijandelijke oogmerken te doen blijken, want wij wisten, dat eenige Europeanen, korten tijd te voren, een dezer apen getergd hebbende, door een aantal hunner besprongen en deerlijk mishandeld waren. Ook zouden de Javanen het zeer ongaarne zien, dat men dezen dieren, voor welke zij eene zekere achting en genegenheid koesteren, en die zij dagelijks op vruchten en rijst komen onthalen, het minste leed toevoegde.

Wij werden naderhand onderrigt, dat ook nabij *Toeban* in de Residentie *Rembang*, eene soortgelijke *apenkolonie* bestond.

Van *Joäna* is overigens weinig te zeggen, dan dat het eertijds, toen er eene scheepstimmerwerf was, eene bloeiende plaats moet geweest zijn. Thans wonen er slechts weinig Europeanen, en

het grootste deel der inwoners zijn Chinezen; die eenen kleinen handel drijven.

De andere hoofdplaats dezer Residentie, welke tusschen die van *Samarang* en *Rembang* ligt, en zeer uitgebreid en bevolkt is, heet *Japara*, en was voorheen eene bloeiende handelstad, door hare schoone ligging aan zee; terwijl de gezonde lucht, die men inademde, vele Europeanen derwaarts lokte, daar *Japara* algemeen voor eene der gezondste plaatsen van *Java* werd gehouden. — Thans is het eene akelige vervallene plaats; weinige Europeanen bewonen haar, en men ademt er eene verpeste lucht in uit eene menigte moerassen opstijgende.

In geene Residentie vind men lelijker en mismaakter menschen, dan in die van *Japara* en *Jo-äna*; en zoo schoon de vrouwen, vooral te *Ta-gal*, *Pekalongan* en *Samarang* zijn, zoo lelijk, ja somtijds afschuwelijk zijn zij hier; vele hebben kropgezwollen onder den hals als een kemel, of lijden aan de boosaardigste en walgelijkste huidziekten. — Een aantal kinderen zagen wij, die schromelijk met hoofdzeer en dergelijke kwalen behebt waren.

Eene andere bijzonderheid viel ons in het oog in deze Residentie; wij zagen namelijk geen inwoner kleeding van eene andere kleur dragen, dan de blaauwe; Een zeldzaam gezigt waarlijk: het was, of allen te zamen afgesproken waren, zich slechts in het blaauw te kleeden. — Mogelijk ont-

staat de preferentie van deze kleur uit de menigte van Indigo, die in het Japarasche bereid wordt, doch van eene slechte, zelfstandigheid is en zich als eene stijfelachtige pap voordoet: — vele Chinezen generen zich met de blaauwverwerij en voor de meeste huizen zagen wij blaauw geverwde *Kabajas*, *Sarongs*, doeken, etc. te droogen hangen.

Verlaten wij deze blaauwe Residentie en keeren wij naar *Rembang* terug, doch slechts voor een oogenblik, om van die fraaije plaats, van welke wij overigens weinig meer weten te zeggen, afscheid te nemen.

Reeds is de moorddadige ziekte, door wijze maatregelen, onder den Goddelijken zegen, gelukkig gestuit; wij moeten naar *Buitenzorg* terug, en brengen, van het voorregt der schrijvers gebruik makende, die eene reis zoo kort en zoo lang kunnen maken, als zij verkiezen, ons en de lezers, in éénen sprong, derwaards over.

MORGENWANDELING

IN EN OM HET

KAMPEMENT WELTEVREDEN.

Aurora Musis amica.

Daar valt het schot (*); — de dag breekt aan;
Nu spoedig, spoedig opgestaan,
En, vóór de zon te hevig blaakt,
De frissche morgenlucht gesmaakt! —
Weldra komt alles op de been,
Verkoelt zich d'uitgeruste leên;
D'ontwaakte en lagchende natuur,
Is nooit zóo schoon, als in dit uur. —

Kom lieve Muse, ga mij voor,
En leid mij *Weltevreden* door; —
Een uurtje of twee is ons gegund,
Waarna gij weder rusten kunt;
Dan maakt de hitte ons even lui,
En geven wij van 't werk den brui. —

(*) Te 5 ure des morgens wordt door een kanonschot het sein tot de reveille (*le réveil*) gegeven.

Een schoon tooneel, of vreemd gezigt
Trest d'oogen, werwaarts men ze rigt;
Ik ben ook inderdaad nog maar
Een nieuweling, een *orang-baar*,
En boomen, huizen en kleedij —
't Heeft alles nog wat nieuws voor mij. —

Zie hier, — de weg van *Jacatra*
Wordt levendiger voor en na;
Chinesche winkels stallen uit;
Wij kunnen op gebak en fruit,
Op rijst en eijeren, in rust,
Ons hier tracteren; zoo 't ons lust.
Doch stappen we maar hiaf de rij
Van deze winkelsjes voerbij; —
Een heer te paard komt dravend aan,
En zoo hij ons hier in zag gaan,
Waar zijne verontwaardiging
En onze schaamte niet gering,
Want zij de kost ook nog zoo goed,
Die hier komt is een pover bloed. —
Zeg Mute, wie is toch die heer? —
Mij dunkt, ik zag zijn trekken meer,
Schoon in een simpeler gewaad. —
Was hij niet onlangs nog soldaat,
En kapte hier op *Wettevret*
De dametjes naar d'eerste snee? —

Van op- en onderofficier,
 Vond elke wederhelft plezier
 In van L'AMBAÉ te zijn gekapt;
 Braaf schijven heeft hij zoo geknapt; —
 Hij heeft één remplaçant gesteld,
 En is als burger nu een held,
 Terwijl de *cidevant beaux*,
 Zijn lotgeneote in lief en woe,
 Niet ver van hier een Pesthuis houdt
 En geenen klerk te veel vertrouwt.

Wij wiss'len menig morgengroet
 Met kennissen, op weg ontmoet,
 Te paard, in *bendi* en te voet.

Een Duitscher, om zijn brood befaamd,
 En 't *vliegend bakkerij* genaamd
 Rent m' in 't galop voorbij; de kwant
 Geeft elken morgen klant op klant
 Bezoek; neemt broodcommissies aan,
 Of wil voor d'oude zijn voldaan.

Zie 't Koffijhuis hier van *Mouron*,
 Die wel wat minder reek'nen kon!
 Het schijnt hem naar zijn zin te gaan.
 Ei! kijk hem daar eens deftig staan,
 In sarong en kabaai gehuld,
 Terwijl hij een cigaartje smult,

En somtijds in een mandje tast,
 En kip en eend op rijst vergast;
 Dit en der drinkebroërs gerijf
 Is zijner dagen tijdverdrijf.
 Hij hebbe steeds een goed debiet
 En geve mij, des noods, crediet!

Zoo wandlen wij al zachtjes voort,
 Door d'aangenamen geur bekoord
 Van tuin op tuin, hier aangelegd,
 En komen eindelijk te regt
 Op d'ouden passer *) 't *rendezvous*,
 Der *orang-prang* †) of *soldadoe*;
 Die hier bij d'een of and'ren §)
 Hun tractement aan rijst, met *kwé*
 Of *kerri-saus* er over heen,
 En aan arak of bier besteën.
 Hoe wordt Chinesche nijverheid
 En winzucht hier ten toon gespreid,
 Want alles, wat het oog hier ziet,
 Is winkel, winkel, anders niet.

*) Gewone uitspraak van het woord *Bazar*.

†) *Orang-prang*, een krijgsman, het andere is eene verbastering van het portugesche woord *Soldado*.

§) De vriendschappelijke naam, waarmede men elken Chinees aanspreekt.

Zoo wel, als in *Batavia*,
 Staan hier *Madera*, *Mallaga*
 En menig and're soort van wijn,
 Met ham van 't Europesche zwijn
 En kleedjes, hemden, uijen, visch,
 Kaas, die al zat van dagen is,
 Cigaren, porcelein en fruit,
 Zeep, muizenvallen, scheepsbeschuit,
 Daarbij Chinesche zeldzaamheên
 Gezellig somtijds onderéén.
 De ruime markplaats treft vooral
 Onze oogen; — waar w' een groot getal
 Van digtverwelfde gangen zien,
 Die schut voor zon en regen biên. —
 Aan groente wordt een gansche vracht
 Van alle kanten aangebragt,
 En kraamtjes staan er bij 't dozijn,
 Met Schoenen, Kleedjes, grof en fijn;
 Nanking en Zijde, etcetera.
 Slaan wij die gindsche tafels gâ,
 Met velerhande spijs bezet;
 Ei let eens, lieve Muse, let,
 Hoe menig oud en jong soldaat
Sans gêne aan tafel zitten gaat,
 Voor weinig stuivers zich tracteert,
 En, zonder geld, weer afmarcheert.

Verlaten wij de passer thans,
 Met al haar slijk en al haar glans,
 Maar nemen w' eerst in oogenschouw
 Het Katholiek kerkgebouw,
 Dat ginds het nette dak verheft,
 En 't oog des Christenwandlaars treft;
 Het lieve kerkje, in zulk een stand
 Gelijkt een parel in het zand.

Nu stapten we ter regter zij
 Den breeden weg in, die ons bij
 De reijen der Casernen brengt,
 Waar, zoo de schildwacht het gehengt,
 Wij d'eerste zullen binnen treên;
 't Huishoudlijke is in allen één,
 Naar één model zijn z' ook gebouwd,
 De helft van steen, de helft van hout,
 Doch nergens, stel ik voor gewis,
 Dat schooner krijgsmans woning is.
 Wij treden in een ruime zaal,
 En hooren onderscheiden taal.
 Hier kouten eenigen in 't Fransch,
 Daar anderen in 't Nederlandsch,
 Hier zingt een oude Duitscher zijn
 Geliefdkoosd air: *am Rhein, am Rhein*,
 Daar neuriet een op zijn matras:
Toen ik een kleine jongen was.

Deez poetst de knoopen van zijn rok,
 Die zoekt d'arakflesch, neemt een slok,
 Doch peilt voeraf met scherpsniend oog,
 Of hem geen kamaraad bedroog. —
 De flesch gaat in de kist, en wip,
 De kist weêr onder d'eigen krib,
 Gebukt in 't theeyat *) staat er een,
 En zoekt naar thee, maar vindt er geen;
 De ton is leêg; — hij wenscht MICHAEL,
 Den luyen kok, in 't diepst der hel:
 Dáár zien wij een Chinessch barbier:
 Die eenen ouden fuselier,
 Gezeten op een kribbe tip,
 Bedachtzaam scheert om kin'en lip;
 Na 't werk behoorlijk is gedaan,
 Blijft hij, op duiten wachtend, staan;
 Doch d'oude krijgsman tast en zoekt,
 Maar vindt geen geld, en broemt en vloekt;
 Zijn kamaraad neemt met een lach
 Het arm barbiertjen in beslag,
 En laat zich scheeren; middlerwyl
 Gaat d' eerste op stok, in allerijl. —

*) In elke zaal der Casernen staan tonnen met gekookt water
 waarin een weinig thee afgetrokken is, ten dienste der sol-
 daten; wordende het drinken van ongekeekt rivierwater, te
 meer, daar hetzelfde gewoonlijk troebel is, aldaar voor zeer
 ongezond gehouden.

Om elk Caserne-tafereel
 Hier af te schetsen, waar' te veel;
 Welligt is reeds de lezer moê,
 En roept ons een *zwijg stil* maar toe,
 Wij gaan dus ook maar schielijk heen,
 En wenden verder onze schreên
 En gaan ter regte en linker zij
 Een blok van woningen voorbij,
 Dat eene kleine straat vertoont,
 Waar 't Corps der Officiëren woont.
 Nu zien w' een half voltooid Kasteel,
 Waar DAENDELS zaliger eens veel
 Aan heeft besteed; men noemt een schat,
 Dien 't land weer gaarne *in cassa* had;
 Verlaten ligt het thans en vuil,
 En in de voorzaal mijmert d' uil. *)
 Links zien wij hier 't Provoosthuis staan
 En treffen regts Casernen aan,
 Van bamboes net geconstrueerd,
 Waar 't Corps der Pioniers logeert.
 Eens door een windvlaag neergeveld,
 Zijn deez' barakken voor 't geweld

*) Thans zal die nachtvogel wel van daar verdwenen zijn,
 want in 1826, weinige weken na het vertrek des schrijvers,
 is men begonnen met aan de voltooiing van dit belangrijk
 gebouw de hand te leggen.

Van Azolus met zorg beschut
 En wel door palen onderstut,
 Zoodat geen ander ongemak,
 Te duchten is, dan dat het dak,
 De huisgenooten onverwacht
 Op 't lijf valt, midden in den nacht.
 Een inlandsch krijgsman zien w' op post,
 In Neêrlandsch uniform gedoscht,
 Die met geweer en krijgsornaat,
 Doch barrevoets, te pruimen staat.
 Links wendend' gaauw een fraaije rei
 Van steenen woningen voorbij
 En zien nu 't elegant Hôtel
 Des Legerhoofds, wien 't hoog bevel
 Slechts naar verdienste is toevertrouwd,
 De steunpilaar, waar 't land op bouwt.
 Op 't uitgestrekt paradeplein
 Nabij ons zien w' een dubbele lijn
 Huzaren door hun chef geschaard,
 Bewond'ren beiden, man en paard.
 Het manoeuvreren is gedaan.
Met tweeën, marsch. — daar komen z' aan.
 Wij volgen het trompetgeluid,
 En komen bij *de Sluiswacht* uit.
 Dáár ligt het groote Hospitaal,
 Het naar verblijf van ziekte en kwaal,

Dat met een dubb'le *entrée*-poort prijkt,
 En wel een' *stad des doods* gelijkt.
 Het woord *dizet* is 't fraaiste woord,
 Dat in die muren wordt gehoord;
 Het riekt hier juist niet al te wel;
 Verwijderen wij ons maar snel,
 En gaan het schoone *Rijswijk* door,
 Welks daken schitt'ren in den gloor
 Van 't helder, prachtig zonnelicht,
 Verblindend voor ons zwak gezigt.
 Reeds is voor d' al te heete lucht
 Mij'n *capitolium* beducht,
 Ja, Musz, 't wordt nu onze tijd;
 Reeds stapt de klerk, de koopman rijdt
 Naar winkel en bureau; welaan,
 Wij willen zachtjes huiswaarts gaan.
 Gelukkig zijn wij nog al na
 Bij ons verblijf op *Jacatra*.

'S LANDS PLANTENTUIN

TE

BOGOR (OF BUITENZORG.)

*Ille terrarum mihi, praeter omnes, Angulus
ridet.*

HORAT.

Rigt naar deez' plantentuin uw treên,
Gij, die Natuur bemint!
Hier bloeit, in 't aangenaamst vereen,
'T eelst, wat ge op aarde vindt.
De Zon bestraalt, van 's Hemels boog,
Een schooner schouwspel niet,
Dan hier, waar FLORA aan ons oog
Al hare schatten biedt.

Hier lacht ze ons toe in volle fleur,
Voor vorst noch sneeuw beducht;
En vult met haren ambergeur
De milde zomerlucht.
Hier blinkt ze in eeuw'gen sonneschijn,
Terwijl haar schoon gelaat
Saffier en purperen robijn
In glans te boven gaat.

Ik groet u, vorstelijke tuin,
 Verblif van magt en eer;
 Met hoogmoed staart ge op de kruin
 Der blaauwe bergen neêr,
 En 't schoonste landschap ziet verrukt
 In zijnen vruchtbren schoot,
 De heerschappij, die niemand drukt
 En 't goede steeds gebood.

Wat geuren spreidt deez' schoone laan
 Wier bloesem 't oog bekoort,
 Hoe statig glijdt de blanke Zwaan
 Op gindschen vijver voort.
 Hier daal ik langs een kronk'lend pad
 Zacht in de diepte neer;
 Daar vindt ik bij een lokkend bad
 M' in ruime vlakke weêr.

Wat edele gewassen al,
 In groepen hier bijeen,
 Wat monumenten, welk een tal
 Van kostb're zeldzaamheên!
 De kunst heeft uit het verste land
 Zich eenen schat vergaard;
 En gaat, in 't minnelijkst verband,
 Hier met Natuur gepaard.

Doch al te broeiënd wordt de lucht,
 En 'k rust in 't lommer uit;
 Het hert, voor jagers onbeducht,
 Graast hier in 't mollig kruid;
 Een zwerm van vlinders, rijk van gloor,
 Bezielt het schoon tafreel
 Verheerlijkt door een vog'lenkoor
 Uit schat'rende orgelkeel.

Een uur gaat als een droom voorbij,
 Aan dit genot gewijd,
 Terwijl de ziel, van zorgen vrij,
 In 't aanzijn zich verblijdt.
 Behoud, o schoone tuin, uw glans,
 Blijf door den storm verschoond,
 Beveiligd voor des oorlogs kans,
 Na eeuwen, luisterrijk, als thans,
 Door Flora's gunst bekroond!

DE NJEYEN.

Cupidis rerum talium odiosum fortasse et molestum est, carere; satiatie vero et expletis jucundius est, carere, quam frui.

CIC.

Een drietal heeren uit *Europa*, (hoe geheeten, Herinner ik mij niet, zoo ik het heb geweten,) —
Zat eens op *Molenvliet*, in 't huis alom vermaard,
Het koffijhuis van *Mum*, bij *port-d-port* geschaard.
't Gesprek der Heeren viel op blanke en zwarte vrouwen
En op de *Njey's* vooral, die d' ongetrouwden houën,
Bruinetjes van het land, bij velen hoog in tel.

Een onzer vrienden sprak dan ook bijzonder wel
Van deze Dames, en was blijkbaar ingenomen
Met hare frissche kleur, haar trouw, die, zonder schromen,
Den Europees, bij wien er eene als vrouw fungeert,
Zijn huis verlaten doet, waar, tot hij wederkeert,
De lieve *Njey* haar' Heer verbeid met stil verlangen,
Door geld noch vleijerij ooit in het net te vangen.
De tweede was het maar geheel niet met hem eens,
En sprak: » zulk eene *Njey* is wel iets ongemeens,
» Als gij zeschetst, mijn vriend; — gij spreekt van *stil verlangen*
» Van trouw, *etcetera*; — en ik, ik laat mij hangen,

» Als onder 't vrouwvolk , met den naam van *Njey* gedoopt,
» Eene enk'le waard is , dat men haar een sarong koopt.
» Van honderd stukjes , die 'k u daarvan kon verhalen ,
» Zal ik , om kort te zijn , mij slechts tot één bepalen ,
» En weet ge een waar geval , dat voor uw meening pleit ,
» Zoo breng het voor den dag , als ik heb uitgezeid. —
» Deez' vriend , die , naar het schijnt , terwijl we disputeren ,
» De glaasjes voor ons leegt , zal , hoop ik , consenteren ,
» Om scheidsman hier te zijn ; vergun dat ik begin ,
» Het grapje , u opgedischt , heeft zuivere waarheid in." —

DE BOOZE NJEY.

Ita fit in dominatu servitus; in servitute dominatus.

CICERO.

T*ramau* *) ligt op de kanapé,
Onachtzaam uitgestrekt,
En vóór haar staat mijnheer Doucet,
Die met haar lacht en gek.

Ik treê, met and're vrienden, in;
Wij worden heusch begroet;
Doucetse presenteert ons wijn,
Wijl hij ons zitten doet. —

Ziedaar! — er komt een stoel te kort; —
Hij spreekt de *Njey* dus aan:
» Wel foei, *Tramau*, wat zijt gij lui,
» En laat de heeren staan!"

*) Men noemde haar dus, omdat zij dit woord, »ik wil niet" betekenende, maar al te vaak in den mond had.

Tramau keert grinnend hem den rug;
 Hij pakt haar toornig beet;
 Zij vliegt hem aan; hij word onthaald
 Op schop en krab en beet. —

Wij scheiden hen, — het booze wijf
 Vliegt naar de keuken toe,
 En sluit zich op en opent niet,
 Wat beê Doucet ook doe. —

Helaas! zijn wijnkist staat er in,
 En avond-*fricassé*;
 Nu blaakt de gramschap van Doucet,
 Te voren zoo gedweê. —

» Doe open! » — roept hij woedend uit,
 En stampvoet op de deur;
 Doch deze is stevig, en *Tramau*
 Kijkt lagchend door een scheur. —

Wij trappen meê; doch d'arme heer
 Des huizes, die naar 't scheen,
 Bezorgd was voor de nieuwe deur,
 Sprak, » vrienden, gaan wij heen!

» En drinken liever eene flesch
 » Bordeaux bij *swarten Piet* *)

*) Een Creool, die, niet lang geleden, nog een koffijhuis
 en *table d'hôte* in *Batavia* hield.

» Ik straf die heks, geloof het vrij,
» Voor 't geen er is geschied."

Wij gingen dus te zamen uit
En gaven hem den raad:

» Zet vriendje, die Maleische feeks!
» Toch onverwijd op straat!"

Drie dagen liepen nu yporbij
Dat ik Doucet niet zag;
Ik ging tot zjñent, waar een vreemd
En droef spektakel lag.

Met scherven was de vloer bedekt
Van spiegels, porcelein,
En glazen; uit de keukendeur
Stroomde eene zee van wijn.

» Dat heeft die duivelin gedaan,"
Verhaalde mij Doucet,

» Ik heb mij tegen haren kop
» Met dapperheid verzet,

» En zei haar gister: *zij kan gaan,*
» 'k *Was moe van haar gekijf;*
» Maar denk, wat antwoord zij mij gaf"
» » *Ga gij maar heen; ik blijf."*

» Zij speelde daarop zoo den baas,
» Dat ik haar met den schout

» Bedreigde en daarop 't huis verliet,
 » Doch 't heeft mij wel berouwd.

» Mijn gang was vruchteloos geweest,
 » Ik vond den schout niet t' huis;
 » Doch hier gekomen, zoo gij ziet,
 » Den heelen boel aan gruis.

» Het siridoosje van *Tyamau*,
 » Den ring, dien ik haar kocht,
 » Haar païjong, snoeren en kleedij
 » Heb ik vergeefs gezocht.

» Zij nam de vlugt, en ééne troost
 » Is deze: ik ben haar kwijt;
 » Maar ach! wat brengt dit treurtooneel
 » Mij in verlegenheid!

» Ik nam bij *WATTENDORF* en *HIPP*
 » Deez' bottels op crediet,
 » En aan 't vendukantoor voldeed
 » Ik nog de spiegels niet."

Ter naauwer nood was 't woord er uit,
 Toen reeds een boô verscheen
 Van *HIPP*: ik stond er ook in 't krijt,
 En sloop dus zachtjes heen.

Mijn vriend heeft sedert geene *Njey*

Meer in zijn huis vertrouwd,

Maar eene lieve blanke maagd

Naar zijnen zin getrouwd.

Ee ieder een, die, deze les

Versmadend, een bruinet *)

Het huisbewind in handen geeft,

Ga 't even als Doucet.

»'t Verhaal was hiermede uit, en d'eerste nam het woord,

»Ik heb u, beste vriend, geduldig aangehoord;

»Doch zal, op mijne beurt, daartegen iets verhalen,

»En, naar mijn zwak talent, een waar taf'reel u malen.

*) Onze aardige Europesche bruinetjes gelieven zich dit woord niet aan te trekken, als zijnde hetzelfde alleen op de bruinkleurige Javasche meisjes toepasselijk.

DE GOEDE NJEY.

Felices ter et amplius ,

Quos irrupta tenet copula , nec malis

Divulsus queremoniis

Suprema citius solvet amor dies!

HORATIUS.

Wel hem, die, Vaderlandsche streken,
En 't geen hem dierbaar was, ontruikt,
Het roosje, alléén door min te kweeken,
Nog onder verren hemel plukt;
Die zóó nog vergenoegde dagen
Door trouwe liefde omstrengeld, leeft,
En hulp en troost, bij 's levens plagen,
Aan haar alleen te danken heeft.

Dit lot was EDUARD beschoren,
Een Neerlandsch held in 't Oosterland;
Hij had zich DELIA verkoren,
De schoonste maagd van *Bali's* strand.
Men zag niet, zonder stil verlangen,
Haar vriend'lijk oog, haar netten voet,
En 't bruine kleurtje zelfs der wangen
Stond aan het lieve meisje goed.

Maar schooner, dan het schoen der leden,
 Was 't vlekkelooze en trouwe hart,
 Beproefd, helaas, in tegenheden;
 Beproefd in duldelooze smart!
 Zij zag haar lieven vriend verkwijnen:
 Gewond op 's legers laatsten togt,
 Leed EDUARD de felste pijnen,
 Die geene kunst verzachten mogt.

Hij had den Lande menig reizen
 Zijn moed, beleid en trouw getoond,
 En zag zich nu met eerbewijzen
 En roemvol pensioen beloond.
 Zoo scheen de dood, die hem bedreigde,
 Geen vreeslijk spooksel in zijn oog,
 Daar 't leven, dat ten avond neigde,
 In liefde en ed'le daân vervloog.

O! maalde u mijne tong de zorgen
 Der minnelijke DELIA!
 Van d'eenen tot den and'ren morgen
 Sloeg zij haar hartvriends sponde gâ,
 »'k Wil met hem leven, met hem sterven!»
 Was 't onherroepelijk besluit; —
 »Zoo *hij* het levenslicht moet derven
 »Worde *ik* het zelfde graf ten buit!

Hij daalde neêr, de hemelbode,
 De vriend'lijke engel van den dood,
 Die EDUARD ter ruste noodde,
 Zijn brakende oogen zachtjens sloot.
 Het meisje kust de bleeks wangen
 En d'ademlooze lippen teêr,
 Houd innig haren vriend omvangen; —
 Eén zuchtje, en beiden zijn niet meer!

Vereenigd houd ze 't graf besloten;
 Zóó werd hun beider wensch voldaan.
 Men ziet Jasmijn en Myrte-looten
 Rondom den groenen heuvel staan;
 Nog vloeit de traan uit vriendenooogen,
 Slaan zij der lieven rustplaats gâ,
 En innig is hun 't hart bewogen,
 Om EDUARD en DELLA.

Wel hem, die 't Vaderland begeben,
 Der oud'ren erf verlaten moet,
 Zoo hem de liefde een zalig leven
 Op 't vreemde strand genieten doet;
 En dáár een teeder harte vinden,
 Waarmeê het zijne banden knoopt,
 Die 't sterfot slechts, dat alles sloop,
 Op aarde kan ontbinden!

Door beide vrienden was het pleit nu voorgedragen ; —
Men riep den scheidsman in, om 't vonnis hem te vragen;
Doch deez' had reeds een poos bij 't leege glas gedut,
En sprak, nadat men hem regt wakker had geschud:
» Van wat er is verteld, behoef ik niets te weten;
» Gij beiden hebt gelijk, elk kan verwinnaar heeten,
» Want d'eene *Njey* is goed, en d'andere is niet pluis;
» Ik zelf had onlangs nog een' ware feeks in huis; —
» Met rottingolie heb ik haar op straat gedreven,
» En bij haar *remplaçante* een regt genoeglijk leven."

DE TRACTEMENTSDAG

VAN EEN

KOMMIES.

Jam pridem premitur; nunquam emerget.

Cic.

't **L**s morgen; **CASSANDER**
Rekt geeuwend zich uit,
Terwijl hij, met moeite,
Tot opstaan besluit;
Zijn knecht heeft de luiken
Reeds open gezet;
De schoentjes staan blinkend
Op wacht voor het bed.

Ach! het licht van dezen morgen
Wekt **CASSANDER** slechts tot smart,
En een zware last van zorgen
Drukt, als lood, hem op het hart;
Waarom mag hij heden treuren?
Is 't geen dag van tractement?
Ja, maar 't is zijn crediteuren,
Ach! maar al te wel bekend.

Reeds ziet hij ze, — 't is 't wel te duiden?

Gretig om zijn geldzak staan;

Reeds ziet hij den laatsten gulden

In verbeelding naar de maan;

Zeker, dat hem niets zal resten,

Maalt CASSANDER, zucht en klaagt,

Tot hij al die muizennesten

Met een glaasje rum verjaagt.

't Is middag, de heeren

Ontvangen hun geld,

In koperen duiten.

Bij zakken geteld;

Vier dragers zijn noodig

Voor iederen heer,

Opdat hij zijn schatten

Naar huis transporteer.

Uw' dragers juigchen, ô CASSANDER!

Zij worden reeds op weg verligt;

Een norsche heer, heeft al te schrander,

Zijn schreden naar 't Bureau gerigt;

Al d'and'ren listig voorgekomen

Spreekt hij u 't eerste om moppen aan.

Waarom ook 't dwaas besluit genomen

Van regelregt naar huis te gaan?

Met diep gebakte schouders dragen
 De koeli's reeds hun kop'ren vracht,
 Waarmeê CASSANDER nu de lagen,
 Die men hem spant, te ontwijken tracht;
 Doch hoe hij keeren moog of wenden,
 Hij word van allen kant bespied;
 En overal, bij heele benden,
 Staan crediteuren in 't verschiet.

Het droevig overschot der moppen,
 Met kunst en vliegwerk nog gered,
 Nu in zijn koffer weg te stoppen,
 Ook daarin word hij 't huis belet.
 Dáár wachten knecht, barbier en snijder
 Met wasscher, en wie nog al meer, —
 Vol ongeduld den armen lijder, —
 En 't laatste zakje is reeds niet meer!

't Is avond; CASSANDER
 Bezoekt eenen vriend,
 Dien hij in gelijke
 Omstandigheid vindt.
 Zij schudden de zakken:
 — Geen 't minste geluid. —
 Slaapt wel mijne heeren! —
 Het liedjen is uit.

DE OUDGAST.

*Mille talenta rotundentur; totidem altera porro, et
Tertia succedant, et quae pars quadret acervum;
Scilicet uxorem cum dote, fidemque et amicos
Et genus et formam regina pecunia donat,
Ac bene nummatus decorant suadela Venusque.*

HORATIUS.

't **I**s na den middag tusschen vier en vijf;
De Zonnegloed verzengt het veld niet meer,
En Phoebus, in een purp'ren glans gehuld
Lacht vriendelijker aan de wester kim; —
Voor menig *toko* *) wordt het luid geroep
Paké karettā jang lakas †) gehoord,
En snelle *bendi's* §) rollen langs den weg,
Den schoonen weg van *Molenvliet* daar heen,
Met slag op slag doorklieft de zweep de lucht.
Op 't stuivend zijpad ziet men hier en daar
Een armen klerk van *kantorbaroe* **) gaan,
Die deftig met de rest van een cigar

*) Winkel. — Die der Europeanen te *Batavia* worden hier verstaan, die gewoonlijk te 4 of 5 ure gesloten worden.

†) Gaauw het rijtuig ingespannen!

§) Soort van kapchais met 1 paard.

**) *Nieuw-kantoor*. — Gebouw op *Molenvliet*, nabij *Batavia*, waar vele Gouvernements Bureaux, 's lands Drukkerij enz. zijn gevestigd. De klerken zijn meestal Liplappen.

De malle grillen, door een leege beurs
 In 't brein verwekt, al dampende verjaagt,
 En met een *Orang Setan* *) eindelijk
 Een *Bendi* natuurt, die hem, en passant,
 'T katoenen pakje heel met stof bedekt,
 En aan 't cigaartje zelf, o weê, o weê,
 Den lekk'ren smaak geheel bedorven heeft.
 Mistroostig werpt hij 't smeulend stukje weg
 En, vruchtloos zoekend in zijn leêgen zak,
 Vervolgt hij peinzende zijn weg naar huis.
 Een oud Huzaar treedt in bij een Chinees,
 Die, in een bamboes-hutjen aan den weg,
 Gekookte eijeren, gedroogden visch,
 Gebraden pisang-schijven †) en kwêkwê
 Met rijst en kerrie §) die het oog bekoort
 Op houten schalen propertjes rangeert,
 Terwijl zijn wederhelft, bij 't vuur gebukt,
 Een vuil kabaaitjen om de geele leên,
 Met veel attentie een' berookte pan
 Met olie van *kalapa* **) mild bedruipt,

*) Verwenschte vent.

†) De Pisang, of Banaan-vrucht wordt zoowel gekookt, als in schijven op de pan gebraden, in alle winkels van eetwaren aangetroffen.

§) Sous van visch of kippen etc. met poeder der *kerri* (eene specerijachtige wortel) vermengd.

**) De olie der kokosnoot, die versch zijnde, als boter smaakt, en de plaats daaryan bij Inlanders en Chinezen algemeen bekleedt.

Er kleine visjes in een rij op plaatst,
 Wier lekkere geur weldra de stulp vervult,
 En met den waassem van den koffijpot
 Vermengd, den ouden ruiter zóó bekoort,
 Dat hij, op 't rookend outer, vergenoegd,
 Zijn laatste kopergeld ten offer brengt.
 Ginds treedt een heer in 't ruime voorportaal
 Van 't prachtig huis van Liao, eenen Jood,
 Uit d' Amstelstad afkomstig; hier voor lang
 In d' ouden goeden tijd gearriveerd,
 En 't hoofd der rijkards van *Batavia*.
 Deez' ligt nog op de zachte kanapé,
 Waar hij na 't middagmaal een uiltje knapt.
 Een Sarong uit *Japan* omsingelt hem
 De heupen en daalt golvend naar beneên,
 De schoonste der Kabaïja's dekt het lijf,
 Dat acht'loos op de regterzij gestrekt,
 Na 't ruim diner, behoorlijk rust geniet.
 De linker hand rust op de kromme knie,
 Terwijl de regter perpendicular
 Op een bevallig slavenmeisje daalt,
 Dat, op de hurken bij de kanapé
 Gezeten, de onbeschaamde Musquito's
 Van neus en kin des slapenden verjaagt; —
 Doch, naar het schijnt, heeft haar de zoete slaap
 Des Nabobs met den zelfden lust bezielde;

Half sluiten zich de gitzwarte oogen reeds,
 En trager, — trager doet de hand haar pligt,
 Een mug maakt zich die buitenkans te nut,
 En snelt van 't voeteneind der kanapé,
 Waar zij voorzigtig was geretireerd,
 Al snorrende naar Liao's rooden neus,
 En steekt en zuigt, en Liao is ontwaakt,
 En met een *Njamok Setan* *) op de been,
 Terwijl het muggetje, en *flagrant delit*
 Betrapt, zijn snoeplust met den dood bekoopt.
 Het lief slavinnetje kwam, tot geluk,
 Nog vrij van straf, want een bediende trad,
 Zijn meester hoorende, de kamer in,
 En annonceerde T'wan †) *Nehemiah*,
 Die een kwartier uurs al in 't voorportaal
 Met ongeduld was op en neer gestapt
 En gaarne met den huisheer spreken wou.
 Nog morrende haalt deez' den Sarong op
 Maakt z' om den middel vast, en steekt de tip
 Kunstmatig in, sluit zijn kabaaj en roept:
 » Verzoek mijnheer *Nehemiah*, dat hij
 » Hier binnen treed' en breng ons spoedig thee,
 » En rooko's §) van *Manilla*. — Met een sprong

*) Verv..... mug!

†) Mijnheer.

§) Cigaren.

Werd aan dien last voldaan, en buigend trad
 De Jood NERÉMY in een zwarten rok,
Gilet piqué en Engelsch leeren broek
 De kamer in, en werd door d'ouden heer
 Als zoon van eenen boezemvriend beleefd
 Ontvangen: — na 't gewone compliment
 Berigten van familie, etcetera, —
 Volgde, onder een cigaartje, dit gesprek.

LIRÓ.

Wel! wel! mijn beste jongen, komt gij zóó
 In 't warme land? — welnu, ik wensch u 't best,
 En dat u alles maar zoo medeloop'
 Als mij; — Ik had van uwe komst gehoord
 En dacht, wat drommel mag de reden zijn,
 Dat mij de zoon van eenen ouden vriend
 Niet dadelijk met een bezoek verëert,
 Want immers *d'Orang lama's* †) zijn zoo niet,
 Of doen een *baroe* †) uit het Vaderland
 Waar 't mogelijk is, van harte gaarne dienst.
 Kom, drink uw kopje leêg, maar wacht, mij dunkt,
 Een' glaasje rood van SVERMOND of van ROEST
 Zou beter zijn: ik heb zoo wat van al.

†) *Orang lama* en *baroe* worden de Europesche oudgasten en
 nieuw-aankomelingen genoemd.

*Baw' angor mirrah! *)*

zôô — uw welkomst, vriend! —

Men lust hier ook crambibambamboli!

NEREMIAN.

Dat heb ik reeds, alvorens ik een uur

Aan wal was, ondervonden....

LIRO.

Ha! ha! ha!

Wel nu! een goed begin; maar pas toch op! —

Een glaasje of wat, — een fleschje, kan geen kwaad;

Maar al te veel is waarlijk ongezond,

En menig gaat er zôô naar *kaptein Jas* †)

Ontvang een goeden raad van mij en leef

Wel *sans souci*, maar drink toch niet te veel, —

En loop ook niet de bruine meisjes na;

Dat alles is de pest....

NEREMIAN.

Heer LIRO, gun,

Dewijl wij toch van meisjes spreken, dat

Ik u eens vraag', wat die bruinetjes al,

*) *Bawa angor mirrah*, brengt rooden wijn!

†) Spreekwoord te *Batavia* in gebruik voor *sterven*. Een zekere kapitein *Jas* moet de eerste geweest zijn, dien men op het kerkhof te *Weltevreden* begraven heeft.

Waarvan er eene u juist, toen 'k binnen trad,
 Verliet, toch wel in uwe woning doen?
 Ik zag er vijf of zes, zoo lief, zoo lief,
 Dat ik waarachtig werd bekoord.....

LIRO.

Ei! ei!

Zoo zitten d'Amsterdamsche kuren nog,
 Er in! wel nu, dat zal wel overgaan!
 Die meisjes, dat gij 't weet, zijn nergens voor
 Bestemd, dan voor de keuken, en om goed
 Te passen op de jongens; soms, ja wel
 Gebruik ik eene....

(*hij hoest*) als 'k slapen ga,

Dat zij de muggen mij verjage, of ook
 Mij met haar zacht poez'le hand *ramas*
Pitjit of *tombok* *)

NEHEMIAH.

Wat beteekent dat?

LIRO.

Gij zult het spoedig weten. Doch om van
 Eene and're zaak te spreken; zeg mij eens,
 Gevalt het u nog al in dit gewest?

NEHEMIAH.

Dat kon wel beter. Men had m' al te veel

*) *Ramas*, *pitjit* en *tombok*, drukken, wrijven en zacht kne-
 den van het ligchaam, eene algemeene gewoonte in het Oosten
 die, als de gezondheid zeer bevorderende, wordt beschouwd.

Van 't rijk *Batavia* steeds voorgepraat; —
 Wat vind ik er? — ach niets dan kop'ren munt,
 En reëpissen, na! wat doe 'k er meê!

LIRIO.

Kom, drink uw glas sens uit! — Ja beste vriend,
 Het vet is hier, zoo als het spreekwoord zegt,
 Heel van de ketel. Dertig jaar geleên,
 Toen was het anders! *ik* kwam als soldaat, —
 — Uw vader heeft het zeker u verhaald, —
 Op *Java* aan, en voor dit zelfde huis,
 Nu sedert lang mijn wettig eigendom,
 Stond ik op schildwacht bij een Generaal,
 Die, in dien tijd, hier zijne woning had;
 Ja, denk eens, beste vriend, geloofsgeenoot!
 Dáár op de plaats, — dunkt mij, ik voel het nog, —
 Kreeg ik er vijftig op mijn baatje, wjl
 Men slapend mij op post gevonden had.
 Doch van een and'ren kant viel ook 't geluk
 Mij bij; ik deed negotie onder 't volk
 En was als schagchelaar alom bekend;
 Ik kocht, verkocht, — in d'aanvang wel in 't klein,
 En sober, schofel was toen mijn profijt, —
 Maar zachtjes aan kreeg ik een braven duit
 Bij een, en kocht mijn paspoort; — daarop werd
 Ik burgerkoopman, leende op interest,
 Won braaf percentjes, en van lieverleê
 Werd ik een rijke klant; — enfin mijn vriend,

Ik kocht het huis, waar wij nu zamen bij
 Een glaasje discoureren. Drink toch uit!
 Lang leve 't oud *Oost-Indje*! — kom nog eens
 Een versch cigaartje! — Ja! *NEHEMIAH*!
 'k Heb lezen, schrijven, en dien ganschen kraam,
 Waar and'ren 't hoofd meê breken, nooit geleerd,
 En ben de rijke *LIRO* toch!

NEHEMIAH.

O! mogt

Het vóór den wind mij gaan, als u; — ik heb
 Ook juist niet veel geleerd, maar.....

LIRO.

Drink toch uit! —

Ik zeg nog eens: het oud *Batavia*
 Is heel te niet; geen geld is meer in 't land; —
 Doch geef den moed niet op; een ware Jood
 Lijdt nooit gebrek, hoe zeer de handel kwijn'; —
 Wij groeijen in verdrukking. — Ik voor mij
 Heb mijne schaapjes lang op 't droog. — Kom aan!
 Drink uit en laat ons nu in d'avondlucht
 Een toertje maken met mijn bendi naar
 Uw logement; daar zet ik u dan af,
 En wacht u, morgen vroeg, de klokke tien,
 Dat is mijn uur — hier op het déjeuner.

Naardien de Schrijver te ver van *Amsterdam* verwijderd was, om de proeven geregeld te kunnen corrigeren, zijn de volgende *zinstorende* drukfeilen ingeslopen, welke de Lezer goedgunstiglijk gelieve te verbeteren.

Bladz. 4 reg. 6 *poogden wij* lees: *haastten wij ons*. Bl. 17 reg. 13 staat: *De ligging van Tjikaö aan*, lees: *Tjikaö ligt aan*. Bl. 18 reg. 19 staat: *Kestendorp* lees: *Westendorp*. Bl. 21 reg. 18 staat: *hetgeen* lees: *het zien*. Bl. 21 de noot op volgende bladzijde over te brengen. Bl. 33 reg. 3 van onderen staat: *Baumhaeur* lees: *Baumhauer*. Bl. 47 reg. 9 van onderen staat: *vinken* lees: *visch*. Reg. 10 staat: *kervi* lees: *kerri*. Bl. 66 reg. 1 van onderen staat: *Aris Jekso* lees: *Aria Reksö*. id. reg. 9 staat: *een inzwolg* lees: *een teug inzwolg*. Bl. 83 reg. 9 staat: *posthuis* lees: *kosthuis*. Bl. 89 reg. 11 staat: *gaauw* lees: *gaan we*. Bl. 92 reg. 3 *ge op* lees: *op u*. Bl. 107 reg. 1 staat: *diep* lees: *min*. id. reg. 9 van onderen staat: *reeds* lees: *dra*. Bl. 115 reg. 14 staat: *dunkt mij* lees: *mij dunkt*.

Bij den Uitgever dezes zijn mede gedrukt:

Land- en Zeetogten in *Neêrlandsch Indië*, en eenige Britsche Etablissementen, gedaan in de jaren 1817 tot 1826, door JOH. OLIVIER, JOH. voormaals Secretaris te *Palembang*. Met platen f 4. 90.

Surinamen in deszelfs tegenwoordigen toestand, door eenen inwoner aldaar, gr. 8°. » 1. 80.

DOORNIK, (J. E.) Vrijmoedige aanmerkingen, over het gedrag van den Baron VAN DER CAPELLEN, in *Neêrlandsch Indië*, en over het Koloniaalstelsel in het algemeen, gr. 8°. » 2. 80.

JOHNSON, (J.) De invloed der Keerkrings-luchtstreken op Europeische Gestellen, eene verhandeling over de onder de Europeanen voorkomende Ziekten, in hette Gewesten, naar de derde uitgave uit het Engelsch vertaald, en met Aanteekeningen voorzien door J. M. DAUM. 2 Deelen gr. 8°. » 8. 40.

1° Deel, bevattende de Ziekten in *Oost-Indien*, benevens een Aanhangsel over de *Cholera Morbus*. gr. 8°. » 4. 80.

2° Deel, Ziekten der *West-Indien*, *Middellandsche Zee* en *Westkust van Afrika*, benevens eene algemeene Hygiëne » 3. 60.

GALL, (H. A.) Wereldgeschiedenis, beknopt voorgesteld, in Tijdrekenkundige Tafelen, tot onderwijs en eigene beoefening. Naar het Hoogduitsch vrij vertaald, zeer vermeerderd en tot op onzen tijd voortgezet, gr. 4°. » 1. 20.

REHM, (F.) Handboek der Geschiedenis over de Middeleeuwen. Naar het Hoogduitsch vertaald, 1° deel. gr. 8°. » 4. 90.

SPITTLER, (L. F.) Handboek van de Geschiedenis der Christelijke Kerk, met eene Voorrede en Aanhangsel, tot op onzen tijd vervolgd, door G. J. PLANK, uit het Hoogduitsch vertaald. gr. 8°. » 3. 75.

JAVAANSCHÉ
TAFEREELÉN.

JAVAANSCHÉ

TAFEREELÉN,

(ALS EEN VERVOLG DER *SCHETSEN UIT MIJNE*
JAVAANSCHÉ PORTEFEUILLE.)

DOOR

G. H. NAGEL,

AMBTENAAR IN NEDERLANDSCH-INDIË.

Misce stultitiam consiliis brevem.
HORAT.

TE AMSTERDAM, BIJ

C. G. S Ü L P K E.

1829.

VOORBERIGT.

Het gunstig onthaal, dat aan de Schetsen uit mijne Javaansche Portefeuille voor bijna een jaar in het licht verschenen, te beurt gevallen is, heeft mij aangespoord, om de begonnene taak voort te zetten, en wat ik verder uit eigene ondervinding van Oost-Indië wist, den lezer mede te deelen. Hetgeen er in mijne beschrijvingen mogt worden gemist, kan uit omslagtiger werken over Indië worden aangevuld.

Ik heb, om met geene geleende vederen te pronken, niets uit dezelve overgenomen, en be-

*veel mijn werkje, gelijk het is, des lezers toe-
gevendheid aan, terwijl ik, vooreest niets meer
van Java wetende te zeggen, de pen, voor zoo
veel dit onderwerp betreft, voor het tegenwoor-
dige zal laten rusten.*

December. 1828.

G. H. N.

INHOUD.

TOERTJE VAN WELTEVREDEN NAAR BATAVIA.	Pag. 1.
DE GEWIGTIGE REIZIGER.	» 49.
HET DUIZENDGEBERGTE	» 67.
QUEM NOSTI, OF DE CLUB DER NABOBS, EERSTE AVOND.	» 81.
TWEEDE AVOND.	» 103.
DERDE AVOND.	» 130.
COCO, OF DE NIEUWELING OP JAVA.	» 152.
DE HEER VAN LIER.	» 157.
BIBLIOTHEKEN EN WIJNKELDERS.	» 163.

TOERTJE

VAN

WELTEVREDEN NAAR BATAVIA.

Civitatem ingredienti non urbe alicujus
unius gentis videtur, sed omnium
gentium quasi emporium.

LEBBAY.

Het is zondag. Acht uren sloeg reeds de klok, en nog kan de confrontist NIEUWLAND, een jonge *Orang-baar*, niet tot opstaan besluiten. Het is zondag, weet hij, er is heden vacantie ten Burels; ook is het verkwikkelijkste gedeelte van den morgen reeds voorbij, ware hij een paar uren vroeger ontwaakt, dan.... maar nu kan hij zich gerust nog eens omkeeren. En de oogen sluiten zich weder, terwijl de ligte spreij, als eene nuttelooze ballast naar het voeteneinde wordt verwezen.

Een gedruisch buiten de deur wekte den sluimerenden, die zich misnoegd oprigtte, en zijne twee vrienden BRUIN en TEKKE, respectable oud-gasten, de kamer zag binnen stormen, zonder zich

aan het angstig geroep van den getrouwen bediende RAKSA, *Toewan tidor; traboleh massok* (*), een haartje te storen. » Hal die dit en datsche lui-aard ! » riep de rondborstige, doch eenigszins ruwe TEKKO uit, » wie heeft ooit zoo iets gezien ? Zes » jaren ben ik nu in het rijke *Oost-Indië*, doch ik » durf zweren, dat ik, buiten de ongelukkige zieken in het hospitaal, nog niemand op dit uur » in zijn nest heb gevonden. Het is waar, men » mag een *Orang-baar*, een groentje, wel wat toe- » geven, maar..... »

» Maar die luiheid moet er uit, » viel BRUIN hem in de rede. » Allons, allons, er uit ! » en hij pakte NIEUWLAND, die zich in zijne kabaai had gewenteld en gelijk een stekelvarken ineen kromp, bij den kraag, en schudde den armen geplaagden confrontist, met eene krachtige hand, dat het ledokant er van dreunde, » op ! op ! »

De heer NIEUWLAND moest *notens volens* gehoorzamen. Hij wipte het bed uit en stond, zijn sarong optrekkende voor de beide lastige vrienden.

» Maar wat drommel, » sprak hij, » drijft u, » mijne heeren ! zoo vroeg reeds in volle tenue, » het huis uit ? »

TEKKO. Kleed u maar spoedig aan. Intusschen zal ik u met weinige woorden mijn gevoelens zeg-

(*) Mijne heer slaapt, gijl, kunt niet bidden.

gen, ontrent de doop u. gebezigde uitdrukking
urneg, en nu daarna de reden onzer komst doen
 weten.

Voor een Europeaan hier te lande is het beste,
 gezondste gedeelte van den dag thans reeds voor-
 bij. Zoodra het schot in het kampement den aan-
 brekenden morgen verkondigt, staat hij op, be-
 geeft zich naar de rivier, of wanneer er gevaar
 voor krokodillen is: (*) maar eenne particuliere
 badplaats, om zijne leden te verfrischen en te
 versterken. Geen gewoonte is der gezondheid voor-
 deeliger, dan deze. Inlanders en Chinezen gaan
 ons met een goed voorbeeld in deze voor. De
 laatsten inzonderheit mangelen nooit, zich voor het
 aanbreken van den dag, in de rivier te begeven, waar
 zij, de een den ander volle kalapalepels (kokosschalen)
 op den kalen kruin uitstorten, gedurende welken
 dienst zij een vrolijk gejuich verheffen, hetgeen
 reeds van verre aankondigt, dat de plaats door de
 heeren langstaarten is bezet. Na het bad te hebben genomen, doet men zijn
 paard opzadelen, of maakt eené wandeling te voet,

(*) De rivieren op Java werden door vele *kaimans* of *kro-
 kodillen* onveilig gemaakt, zoodat het baden met groot gevaar
 vergezeld gaat, en er vaak droevige ongelukken bij plaats hebben.
 In de *kali besar* (grootte rivier) tusschen *Batavia* en *Wettoredeh*
 zijn zij zelden gezien, dewijl het daar aan de oevers te weelig
 voor hen is. Zonderling is het, dat deze gedrechten aan kleine
 kinderen geen het minste leed toevoegen.

ademt den liefelijken geur der bedaauwde bloemen in, bewonderd met een stil genoeg het verrukkelijkste schouwspel, dat de natuur den mensch aanbiedt, het statig rijzen der prachtige met een rozenkleurigen gordel geteide zon en.....

BRUIN. Hou maar op. Zie eens hoe NIEUWLAND met opgesperde kaken naar uwe verhevene taal luistert. Hij ziet u voor een romanschrijver aan, die van de oevers van den Rijn naar de rijstvelden van *Java* verhuisd is. Kom maatje, zijt gij klaar? ga dan maar spoedig met ons mede. Wij hebben bij MAAS een' wagen besteld, en zullen van den zondag gebruik maken, om een toertje naar *Batavia* te doen. Gij hebt nog maar weinig van die hoofdstad van Neêrlandsch Indië gezien, en zij verdient wel, dat men haar eens ter dege in oogenschouw neme, al ware het maar alleen om haren tegenwoordigen toestand met de schitterende beschrijvingen van eenen VALENTIN, DE MARRE, enz. te vergelijken.

De confrontist was klaar, en gaf RAKSA de noodige bevelen, gedurende zijne afwezigheid. In eene vriendschappelijke harmonie sloeg het drietal den weg in, naar het schoone steenen huis van den rijken Jood MAAS, den wagenverhuurder op *Goenong Saharie* (*).

(*) Ook de weg van *Jacatra* genaamd, eens schoone breede allée, bezijden het kamp van *Weltevreden*, naar de stad geleit-

Eene doodsche stilte heerschte op het anders zoo drokke voorplein en in de ledige stallen. Geen bediende, koetsier noch stalknecht verteende zich aan het zoekend oog der drie heeren, die, geen rijtuig noch paard ontwarende, hunne lust tot rijden voelden verdubbelen. Eindelijk ontdekte de ongeduldig rondzoekende BRUIN in eene afgelegene *remise*, eene oude versletene huurkast, waarvan niets met meer zorg scheen onderhouden en vernieuwd te worden, dan het kolossale nummer 75, waarmede het rondom en van achteren prijkte. In deze aanklokkelijke koets hoorde men iemand ronken, dien men bij nader onderzoek voor een, in dienst grijs geworden koetsier herkende. Lui en wel lag hij, op de twee met vuile lederen kussens bedekte banken der *vis-à-vis* te sluimeren, toen eene barsche en dreigende welkomstgroet van BRUIN hem met een gemelijk gelaat doch rasschen sprong zijne rustplaats deed verlaten.

Weldra kwamen nu ook de twee laatste op stal geblevene rossen voor den dag. Onwillig en met hangende hoofden lieten zij zich aanspannen, en door de ruwe hand van SADIEN het gras, waaraan zij nog knaauwden, uit den weerspannigen bek trekken. Hunne zoete hoop, van bij den gemeenen zondagschen uittogt hunner collega's alleen

deede. Eenige fraaie winkels, koffijhuizen en landgoederen, doen zich hier opmerken.

te huis te zullen mogen blijven, was in boek ver-
vlogen.

De drie vrienden hebben eindelijk plaats gehou-
men. SADIEN neemt een verschen prima tabak,
dien hij, om zijn voorkomen nog bevalliger te
maken, half uit zijnen mond laat telvoorschijn
komen; daarop verzet hij zijn smeurig bont hoofd-
doekje, rigt de broze teugels, klapt met de
zweep, en dirigeert met een ferm en ruk links
de treurige zweetvossen, die eene beweging ter
rechterzijde naar de geliefde stal maken, daarpoort
uit en den weg naar *Batavia* op. Langzamer-
hand begon er leven in de viervoeters te komen,
waartoe de onvriendelijke manoeuvres, die SADIEN
met zijne zweep maakte, niet weinig bijdroegen.
De zweetvossen schenen te gevoelen dat er haast bij
was, en schikten zich, hoe meer zij *Batavia* nader-
den, al beter en beter in hun noodlot. Daar wisten
zij van ouds, dat hen eene aangename rust verbeidde.

En waarlijk, zoodra men, na een goed kwar-
tier rijdens, bij de nette gereformeerde kerk, aan
den ingang van *Batavia* gekomen was, waar juist
in het Maleisch gepredikt werd, maakte SADIEN
op het kommandowoord *Brenti*, halt, en de drie
vrienden stegen uit, en traden eerbiedig den tem-
pel binnen.

De weleerwaarde heer ABRAHAMUS SCHEURKÖ-
GELIUS was bezig, met aan eene groote schare

Portugesehe lipplappen, en eenige gedoopte Maleijers met eene krachtige stem, hunne Christenpligten onder het oog te brengen, hetgeen echter bij meer dan eenen zijner toehoorders, die gerust sluimerde, eene vruchteloze inspanning zijner longen was. Slechts weinige Europeaansche heeren en dames bevonden zich in de kerk, en, naar het scheen, meer nog uit nieuwsgierigheid, dan uit eene loffelijkere beweegreden.

Ten tien ure was de godsdienst geëindigd, met weinig moeite herkenden de drie heeren, onder het aantal voor de kerkdeur geschaarde rijtuigen, hun oud kastje met de treurige zweetvossen, die het hoofd nederig ter aarde bogen, en den sla-perigen SADIEN, die op zijn' verheven bok in bespiegeling, over zijn ledig tabaksbuideltje scheen verzonken te zijn.

Op het kommando van *Djalan* werd de zweep weder over de paarden gelegd en het ging voortwaarts. Het oogmerk onzer vrienden was, bij ZWARTEN PIET te gaan ontbijten, en men gelastte dus SADIEN, zijn koers naar *Roea Malakka* te rigten, terwijl men hem, om zijn slaauwen ijver, eenigszins op te wekken, een half dozijn zware koperen bonken in de gretige hand stopte.

De wagen rolde nu lustig de stad in, die eertijds voor de schoonste en prachtigste van *Indie* werd gehouden, doch thans slechts het voorkomen

van een groot en vervallen vlek oplevert. Geen enkel Europeaan ontmoette men op den breedten ongeplaveiden weg, zelfs scheen de brandende zonnehitte Chinezen en Javanen in derzelver woningen of onder de koele afdakken van *atap* geboeid te houden. Onder de meeste dezer afdakken zag men tafels met allerlei winkelwaren, vruchten en gebak beladen; gekookte rijst en eieren, koffij en gebraden pisangschijven werden daar op de meeste aanlokkende wijze voor de oogen der wandelaren ten toon gespreid.

NIEUWLAND die slechts eenmaal, bij zijne eerste aankomst langs dit gedeelte van *Batavia* was gereden, niet weinig in zijne verwachting, ten aanzien dier vermaarde stad was teleur gesteld geworden, wierp ook thans eenen blik van verachting op de armoedige negotie, gelijk hij het noemde, der Bataviasche ingezetenen, en riep, om zijne spoedig verkregene kennis der Maleische taal te toonen, den gediensstig gewordenen SADIEN een gebiedend *Djalan kras* toe, waarop deze, die meer aan den toon der stem, dan aan de geradbraakte kommandowoorden begreep, dat hij spoed moest maken, de magere ribben der ongelukkige zweetvossen, op nieuw duchtig met de zweep streefde.

Weldra kwam men op het ruime en schoone plein *Roea Malakka* genaamd, en voor de nette woning van ZWARTEN PIET aan.

De heeren stegen uit en traden de zaal in, waar open tafel gehouden werd. Een goed ontbijt stond voor de liefhebbers gereed op den langen disch, die met een twintigtal borden gedekt was. Koffij en thee, rijst met kerrie, gebraden hoentjes, eijeren, een duchtige ham en eene keurige salade lonkten het drietal, dat onverwijld plaats nam, vriendelijk aan. ZWARTEN PIET, een Amboineesch Christen, of, volgens sommigen een Creool van *St. Domingo*, ging in een deftigen zwarten rok, die uitmuntend bij de kleur van zijn gelaat pastte, de zaal op en neer, nu eens de bedienden begrommende, dan weder zachtjes aansporende, de schotels rangschikkende of met den een of anderen gast vriendelijk ter loops koutende.

Buiten onze drie vrienden zaten nog de volgende personen, op verschillende afstanden van elkander, aan tafel: een paar vrolijke luitenants uit het kampement, die insgelijks van den zondag gebruik maakten, om de stad te bezigtigen en zich wat te diverteren; een zeeofficier, die het tarief der wijnen van den wand had genomen, en nevens zich op tafel gelegd, en nu aandachtig in hetzelfde scheen te studeren; een magere liplap, die het eene glas water na het andere leegde, terwijl zijn nijdig oog de wijnflesschen der mede aanzittenden begluurde; en eindelijk een man van middelbare jaren met een innemend doch eenigszins somber

voorkomen, die nu eens in diepe gedachten verzonken scheen, dan weder met een' zucht, den inhoud der voor hem staande flesch onderzocht; en slecht met dat onderzoek voldaan schijnende, zijn glas driftig vol schonk, en toen uit den perpendicular boven hetzelfde zwevenden langhals het laatste droppeltje liet nedervloeijen.

Daarop werd het glas met een innig welgevallen geledigd, en de lippen schenen zich met weêrzin van deszelfs rand te scheiden. Nu stond de man met het innemend doch somber gelaat op, en maakte zich meester van het door den zeeofficier ter zijde gelegde tarief, dat in slecht Fransch gesteld was, en met het woord *Regulation* in duim lange letteren prijkte. Na hetzelfde een geruimen tijd in de linkerhand te hebben gehouden, terwijl de regter met een proevenden greep, in de vestzak woelde en de bespiegelingen tusschen *debit* en *credit* verdeeld schenen, riep hij ZWARTEN PIET, betaalde zijne rekening en vertrok, het gezelschap met eene beleefde buiging grootende.

De drie vrienden zagen hem met eenen glimlach na, en NIJUWLAND vroeg aan TEKKO: »wie is die »snaak?»

TEKKO. Het is een gewezen boekhouder op een aanzienlijk bureau; thans buiten betrekking en van zijn geld, of liever van het weinigje crediet, dat hem is overgebleven, levende. Voor ongeveer

twintig jaren kwam hij als jongeling van bitter weinig verwachting, doch met goede brieven van aanbeveling voorzien, te *Batavia* aan, en werd van de oudgasten, aan welken hij als een *present-kaasje* geadresseerd was, met de gewone Oost-Indische gastvrijheid ontvangen. Kost en inwoning werden hem provisioneel bezorgd; doch moeilijker viel het, hem eenen post te verschaffen, die met de nulliteit zijner talenten eenigszins overeen kwam. Een oud directeur, aan wien hij bijzonder was gecommandeerd, nam het heldhaftig en edelmoedig besluit, den armen Groen op zijn kruiwagen te nemen, en te midden der *affaires*, af te werpen. Eene boekhouders plaats viel bij geluk open, en werd voor den Groen bestemd. De directeur ontbood hem, en vroeg, of hij wel zin zoude hebben, om boekhouder te worden. Het antwoord was natuurlijk *ja*, het was een lief baantje, dat een tractement van belang opleverde. Maar, vroeg de directeur verder, jongen, zou het wel gaan? kunt gij wel boek houden? Verlegen en sprakeloos sloeg de stompert de oogen neder. Met medelijden vervuld, nam de oudgast een dik register op, en schoof het hem onder den arm. »Kunt gij het houden?» vroeg hij, »o ja! was het antwoord van »den *protégé*,» die met eene innige zelfvoldoening het zware bestofte boek zorgvuldig vast hield. Bravol riep de directeur, dan ben je boekhouder!

Onze nieuwbakken boekhouder heeft sedert dien langen tijd aan talenten en kunde bitter weinig gewonnen, en dit is welligt de hoofdrede geweest, dat men hem voor eenige jaren door een anderen heeft doen vervangen, en honorabel gedemitteerd. Daarentegen is hij eene soort van *roué* geworden, en durft met een *air de suffisance* van alles te spreken, zonder iets te verstaan. Daardoor heeft hij weder het ongeluk gehad, zich met den koopman L..... alhier, die hem als compagnon had aangenomen, te brouilleren, zoodat hij thans een grove diamantslijper is. Wel ware het voor hem, indien de Bataviasche kooplieden zijne slordigheid in het boekhouden navolgden. Met grootere tusschenruimten zou dan den naam van DE GANZEN-KWAST (zoo heet hij) in hunne registers figureren.

Het innemend voorkomen, dat men bij hem opmerkt, doet mij denken aan een fraai uithangbord voor eene herberg, waar niets dan slechts drank te koop is. De somberheid, die zijne gelaatstreken, zoo even als met een' ligten nevel overtrok, is alleen uit de ledige bottel af te leiden, die voor hem stond. Onthaal hem op een lekker fleschje, en de purperen nectar zal zijnen vrelijken weerschijn op het gelaat van den ex-boekhouder verspreiden. Het zou mij geenzins bevreemden, indien hij daar even zijn laatste geld bij ZWARTEN PIET had verteerd.

TEKKO had zijn verhaal nog naauwelijks geëindigd, toen de aandacht der gasten werd gaande gemaakt, door eene hevige woordenwisseling, die er aan de straatdeur plaats greep. ZWARTEN PIET trachtte namelijk aan drie dronken matrozen, die al zingende in eene huurkoets waren komen aanrollen, en toegang tot de tafel begeerden, met geweld den ingang te beletten, nadat hij gemerkt had, dat de zeebonken, die zich op hanne propere baatjes en volle zakken niet weinig lieten voorstaan, zijne welsprekendheid geheel in den wind sloegen. De zeeofficier trad als middelaar tusschen beiden, en tevreden zijnde met den eerbied, dien de lustige kinderen van *Neptunus* hem bewezen, verkreeg hij van den vergramden ZWARTEN PIET, dat deze hen in de achterkamer geleidde, om hun daar een ontbijt te doen voordienen. Zingende en de muren met de blaauwe baatjes vegende, tuimelde het beschonken trio door den gang, den zwarten leidman achter na.

TEKKO en BRUIN geraakten, bij deze gelegenheid in gesprek met den zeeofficier, die een zeer verstandig en braaf man scheen te zijn, doch wien men het overigens niet ten kwade kon duiden, dat hij met zijnen stand vooringenomen was, en de partij der matrozen tegen den kastelein trok. Hoe, zeide hij, een zeeman, die ten dienste des lands zijne familie en betrekkingen verlaat, om

maanden lang op de onstuimige beemend rond te zwalken, terwijl hij al de gemakken en vermaken des levens ontbeert, en bij grove kost en dattel rust, den moeilijksten en gewaardijsten arbeid verrigt; een zee-man kon, wanneer hij eindelijk eens aan wal komt, met verachting worden aangezien; en naauwelijks voor zijn suur gewonten geld eenige verkwikking kunnen bekomen?

Bavin merkte hiertegen aan, dat het lieberlijk gedrag door de meeste matrozen aan wal geboden, de schandelijke dronkenschap vooral, waaraan zij zich overgeven, oorzaak waren van de verachting, waarmede men hen behandelde, en van den schrik, dien de ingezetenen, afkeerig van woest getier en buitensporigheid, voor hen koesterden; dat het daarenboven te wenschen ware, dat men aan de matrozen van de ter reede van *Batavia* liggende schepen, zoo schaars mogelijk vergunde, zich aan wal te begeven, dewijl het misbruik van sterken drank nergens droevigers gevolgen na zich sleept, dan in eene stad, waar de brandende hitte en de pest aardige uitwasemingen der grachten en riolen reeds genoegzaam zijn om den Europeaan eene hevige ziekte te veroorzaken. »Ik behoef u niet te zeggen,» vervolgde hij tot den officier; »hoe vele ongelukkige zee-lieden als offers hunner zorgeloosheid of ongebondenheid in het groot hospitaal te *Wetlevreden*

smachten; hoe ontzettend velen er reeds hunnen laatsten adem hebben uitgeblazen, ver van het land hunner geboorte en van hunne dierbaarste betrekkingen. Geen schip verlaat de reede van *Batavia*; zonder verlies van manschap."

De zeeofficier moest de waarheid van BRUIN's gezegde toestemmen; en ook de aanwezige luitenanten uit het kampement, beklaagden zich over de droevige gevolgen die het misbruik van sterke dranken, voornamelijk *arak*, bij de troepen te *Wetevreden* veroorzaakte. Hoe vele ongelukkigen, zeiden zij, gaan zich des avonds in de cantines te buiten in het drinken van den verderfelijken *arak*, en stellen zich vervolgens aan de schadelijke nachtlucht bloot, om hunne onbezonnenheid met eene kwijpende ziekte, ja somtijds met eenen plotselijken dood te bekoopen.

Het is eene treurige waarheid, dus nam TENKO het woord, dat de verschrikkelijke *cholera morbus* bijzonder vat heeft op lichaamsgestellen, die, door het onmatig gebruik van sterke dranken verzwakt, de minste afwisseling van hitte en koelte dubbeld gevoelen. Reeds BONTIUS, die zich in het begin der 17^e. eeuw, tijdens de regering van JAN PIETERSE KOEN, als genees- en heelmeeester in het kasteel te *Batavia* ophield, betreurt het misbruik van *arak* door de soldaten van het garnizoen. Hij zegt, dat de verfoeilijke Chinezen dien drank bereiden

met het vuile schuim, dat door de golven der zee aan strand word gespoeld. Dit heeft zeker nog heden plaats, want de tegenwoordige Chinezen op *Batavia*, zijn in alles nog even volmaakt de Chinezen van dien tijd, als hunne landgenooten in *China* de zelfden zijn, die zij vóór duizend jaren waren. Van nieuwigheden in kunsten, handwerken en bereidingen, hebben zij een ingewortelden afkeer. Ook de wijn, brandewijn en andere Europeesche dranken, die zij verkoopen, worden door hen vervalocht. Europeanen van de mindere klasse door den matigen prijs uitgelokt, waarvoor zij deze dranken van de Chinezen kunnen koopen, een prijs die soms de helft minder is, dan die, welke zij in de *toko's* hunner landgenooten moeten betalen, doen, als om strijd, hunne provisie op de Chinesche bazaars of in het Chinesche kamp op, zonder te bedenken, dat hunne gezondheid en leven aan deze schraapzuchtige en arglistige natie volkomen onverschillig zijn. Wenschelijk, hoogst wenschelijk ware het, dat de politie tegen zulk een schandelijk misbruik waakte. Ik weet zelfs, dat men, onder de benaming van *cider*, nog onlangs in de *kampong Noordwijk*, een drank verkocht, die van het sap van ananassen, met andere vreemd-aardige zelfstandigheden bereid was.

Behalve al de ziekten en kwalen, dus nam een der luitenants het woord, die uit het misbruik

niet alleen, maar zelfs uit een matig gebruik dezer verderfelijke vochten, door den beroemden dokter JOHNSON met zoo veel regt *a liquid fire* genoemd, zijn af te leiden, vinden wij er nog eenen hoofdzakelijken grond in, voor de tallooze zelfmoorden, die er bij de Europeaansche bevolking van *Java*, en vooral onder de militairen, plaats hebben. Vele soldaten zijn uit eene oude gewoonte, die hun, vóór zij het vaderland verlieten, eigen was, aan den drank verslaafd; anderen die in *Indië* niet vinden, hetgeen zij er zochten, en wier hart door berouw over het verlaten van hun geboorteland, wordt gefolterd, zoeken in een geestrijk vocht, waarvan zij te voren een' afkeer hadden, troost voor hun verdriet, afleiding voor hunne naargeestige denkbeelden. Wel vinden zij, voor eene poos, in den verleidelijken beker, den stroom van *Lethe*, maar helaas! ook het gevoel hunner pligten, het gevoel van eigen waarde laten zij in denzelven. Indien ik u al de voorbeelden wilde aanhalen van mij bekend geweest zijnde krijgslieden, die zich door het pistool of den strop van het leven hebben beroofd, die zich verdronken of den hals afgesneden hebben, gij zoudt er ongetwijfeld van ijzen. Het kan u niet onbekend zijn, dat nog gister de luitenant kwartiermeester H..... zich op de laatstgemelde wijze van kant heeft gemaakt. Ofschoon nu wel de oorzaak

van al deze zelfmoorden niet uitsluitend in het misbruik van wijn en likeuren moet worden gezocht, durf ik echter gerust beweren, dat hij, die zich van dezelve weet te onthouden, ook gewoonlijk kracht van ziel genoeg bezit, om de wederwaardigheden van het leven moedig te verdragen.

BRUIN verhaalde nu nog, hoe kort geleden een zeker jong geëmploijeerde bij 's lands hospitaal, de heer L.... die het ongeluk had, van aan de dronkenenschap overgegeven te zijn, zich in een vlaag van wanhoop van den hoogen rand eener diepe put nedergestort, en langs dezen weg zijn treurig aanwezen geëindigd had.

De ernstige stemming, waarin dit gesprek de drie vrienden had gebragt, veranderde plotselijk in eene vrolijke, toen SADIEN de koetsier, die zich intusschen bij een Inlandschen *restaurateur* op ge-roosterde maïs en gekookte rijst had vergast, met een onthutst gelaat NIEUWLAND naderde, en na eene diepe buiging gemaakt te hebben, hem twee *bonken* aanbood, die hij zeide onder zijne fooi te hebben ontvangen, doch niet te hebben kunnen uitgeven, dewijl zij gerand waren, weshalve hij vriendelijk om een paar *batoe*, *betoel* (*) verzocht.

(*) Echte bonken. De *batoe* of bonk, een zwaar vierkant koperen muntstuk ter waarde van 1 of 2 Indische stuivers, is in 1825 afgeschaft geworden. Vroeger reeds had het zelfde lot de tima's getroffen, zijnde eene looden munt van de grootte van een'

Daar NIEUWLAND de Maleische taal niet genoegzaam verstond, om SADIEN's meening te begrijpen, maakte deze zulke koddige teekenen om hem zijn verzoek verstaanbaar te maken, dat al de aanwezigen in een luid gelach uitbarsten. TEKKO hielp eindelijk beiden uit de verlegenheid, door aan SADIEN een paar ougerande enorme bonken te overhandigen, terwijl hij NIEUWLAND de zaak uitleide. Deze, wiens eigenliefde gestoord was, wilde ten minste toonen dat het hem niet aan doorzicht ontbrak. » De kerel bedriegt ons, » riep hij uit, » ik heb hem goede bonken gegeven; wie weet waar » hij die gerande heeft opgedaan. » SADIEN wist het wel; hij had ze door een Chineesch zich in de hand laten stoppen, en de schalk nam deze list te baat, om zijne financiën zuiver te houden. Bij voorkeur wendde hij zich aan een *orang-baroe*.

SADIEN wilde zich, na eene beleefde dankbetuiging verwijderen, toen TEKKO aan zijne vrienden den voorslag deed, hun toertje door *Batavia* voort te zetten, en vooreerst het Chinesche kamp (*) te gaan bezigtigen. Dit werd aangenomen, ZWARTTE PIET betaald, en SADIEN gelast, zijne hooge

duit, dragende tot opschrift: 1. *doit*, en waarvan er acht in een Indische stuiver gingen. De *batoes* en *tima's* die met een rand versierd waren, golden onder de Inlanders niet.

(*) Bij de Inlanders en Chinezen, *kampong China*; eigenlijk Chineesch dorp of wijk.

zitplaats op den bok onverwijd te hernemen. Daarop groetten onze drie heeren het overige gezelschap, en namen weder hunne wandeling aan.

Na door eenige onaanzienlijke straten, waar lage steenen huizen op de oud Hollandsche manier gebouwd, met bamboezen stulpen afwisselden, en eene doodsche stilte heerschte, alsmede langs eenige vervallene grachten, waar de deels door den tijd gesloopte, deels wegens ongezondheid verlaten en gesloten huizen nog van vorigen luister getuigden, te hebben gereden, kwam men in het woelige Chinesche kamp aan, waar zich allerwege de grootste nijverheid ten toon spreidde, en de oogen der drie vrienden, maar vooral die van NIEUWLAND bezig hield en vermaakte. Voor de heeren Chinezen was het geen zondag, allen waren druk aan het werk. Hier zag men een dikken vetten slachter, met de staart netjes om den kalen kruin geslingerd, bezig met voor eenen landsman een stuk varkensvleesch af te wegen, terwijl deze het vet en aanlokkelijk brokje met een gretig oog beschouwt, en in gedachten schijnt te verslinden, er weinig om gevende, of niet eens opmerkende, hoe een oude eerwaardige Javaan, in het voorbijkomen zijn neus optrekt, met kracht voor zich uitspuwt en de woorden in zijnen baard bromt: *Babi sama babi* (*).

(*) *Varkens en varkensvleesch!* De Javaan heeft, naar MARO-MET's leer, een afgrijzen van het varken, dat daarentegen het

Daar zat een deftige horologiemaker in eene leuningsteel, met een hoogen rug, over welke zijn staart in zoete rust nederhing, en scheen in diepe bespiegelingen verzonken, terwijl zijne oogen, met een glinsterenden bril gewapend, op het inwendige van een uurwerk staarden; en de regterhand werktuigelijk de punten van een open passertje op de met instrumenten en kasten beladene werktafel drukte.

Onze vrienden, die om alles te beter te kunnen waarnemen, uit hun krakende vis-à-vis waren gestapt, traden in eene apotheek, waar twee respectable Chinezen, in zwarte kabaaijen gehuld, en het hoofd met een klein zwart kapje bedekt, achter de toonbank zaten. De een hield zich bezig met uit een lang bamboezen roer, waaraan een klein metalen kopje bevestigd was, fijnen Chineschen tabak, waaronder misschien een weinig *afioen* (*) gemengd was te rooken, of liever den lekkeren damp in te zuigen, terwijl zijn medge-

meest geliefde dier der Chinezen is, die zijn vleesch boven alle spijzen stellen.

(*) *Opium*. De Chinezen zijn sterk verslaafd aan den *madat*, zijnde eene vermenging van opium met de *nicotiana Chinensis*, wier bladeren, als de tabak bij ons, gedroogd, doch veel fijner gesneden worden. De rook wordt ingezogen, en de bedwelmende uitwerking daarvan maakt den Chinees, op zijne manier, regt vergenoegd en zalig, en geeft hem het voorkomen van een dartelen losbol.

zel, zich met ernstigere zaken bezig houdende, aandachtig in een register schreef, of liever met een penseel in Oostindischen inkt gedoopt, gedrogtelijke figuren teekende, naar zijne vaderlijke wijze de regels perpendiculair vorpende, terwijl hij nu en dan een bruin houten bordje scheen te raadplegen, dat aan zijne linkerzijde lag, en waarop kleine balletjes aan ijzeren spillen geregen, en op verschillende afstanden neven of nit elkander geschoven, eens berekening van geld of gewigt aanduiden (*). Hij liet zich door het binnentredende drietal niet storen, en sloeg te naauwernood de met een groenen bril gewapende oogen op, onmiddellijk daarna zijne bezigheid voortzettende; doch zijn collega of bediende, de rooker, zag de heeren met een paar wijdopgespakte kijkers aan, en vroeg, terwijl hij onachtzaam zijn kapje verzette, op een breijenden toon: *Toewan, appa mau* (†)?

TEKKO, die aan zijne makkers, en vooral aan NIEUWLAND de gelegenheid wilde verschaffen, om den winkel eens rond te zien, vroeg voor eenige stuivers rhabarber, dewijl hij wist, dat dit geneesmiddel een der weinigen is, die de *Pharmacopoea*

(*) De decimaal rekening is op deze wijze bij de Chinezen in gebruik. De verschillende spijlen zijn voor de eenheden, tientallen, enz. geschikt.

(†) Wat believen de heeren?

Chinensis met de onze gemeen heeft. Gedurende den tijd, dien de Chinees besteedde om uit eene lade eenige schijfjes van den walgelijk smakenden wortel voor den dag te halen, bezigtigde NIEUW-LAND de apotheek, die inderdaad vrij wat van eene Europeaansehe verschilde. Geene flesschen waren er zichtbaar, en het scheen dat alle *liquida* uit dezen winkel verbannen waren. Niets dan bruine porseleinen potten met groote opschriften in barbaarsche letters stonden in regelmatigige orde op planken achter de toonbank geschaard. Poedertjes van allerlei kleuren lagen hier en ginds op deze verstrooid. Een aantal laden, gedeeltelijk opengesloten, schenen aluin, vitriool, enz. te bevatten.

BRUIN nieuwsgierig, om te weten, welk middel de Chinesche geleerde hem voor buikpijn zou voor schrijven, als wetende dat de heeren apothekers dier natie tevens de geneeskunst uitoefenen, trok een miselijk gezigt, dat zijne vrienden bijna aan het lagchen maakte, terwijl hij den buik met beide handen vasthield en over hevige smarten klaagde. Straks haalde de apotheker drie balletjes van gele was, waarop roode letters gedrukt waren, voor den dag. Hij opende een dier balletjes, waarin een dikke zwarte pil besloten was, die hij BRUIN als een onfeilbaar specifiek aanbeval, en noodigde in te zwelgen, om vervolgens de twee anderen bij tusschenpoozen van vier en twintig uren te ge-

bruiken. BRUIN moest zijne nieuwsgierigheid met de betaling eener roepij boeten, en stak de balletjes bij zich, terwijl hij zich naauwelijks aan het onmiddellijk gebruik des toegedienden middels kon onttrekken, door voor te geven, dat de pijn plotseling van zelve bedaarde. Men verliet nu de heeren Chinezen, die door den ontvangst van geld gestreeld, de beleefdsten en spraakzaamsten lieden waren geworden, en terwijl zij de drie *orang blanda* (*) vriendelijk uitgeleide deden, hunne kapjes geheel van den kalen kruin ligttten.

De inspectie door de straten werd nu voortgezet, en SADIEN vatte inmiddels post met zijne *équipage* aan den hoek eener straat. Men beschouwde onderscheidene werkplaatsen van timmerlieden, schrijnwerkers, wevers, arakstokers, verwers, enz., en verwonderde zich over den ijver en behendigheid der werklieden. Vervolgens bezocht men een paar confituurwinkels, waar potjes ingemaakte gember, *atjar* van verschillende soorten, geconfijte tamarinden, enz. werden verkocht. Een aanzienlijk confiturier had de goedheid NIEUWLAND, die niet wist, wat men door *atjar* verstond, proefondervindelijk, de *atjar*, *bambon*, *atjar iekan*, *atjar bauwang*, enz. te leeren kennen, en onze *orang-baar* wist nu, dat hij in azijn en geurige

(*) Van *Wolanda* (Holland) maken de Chinezen *bolanda* of *blanda*.

kruiden. ingelegde vischjes, bamboesmerg, uijen, etc., onder den naam van *atjar* moest verstaan. Men kocht van den vriendelijken Chinees een paar potten gember, die hij als de beste van *Batavia* aanpreeft, voor den prijs van twee en een halve gulden het stuk, en deponeerde deze waar in een' hoek van de nabijstaande *vis-à-vis*. Daarop trad men nog in eenige fraaije winkels, waar allerhande Europesche snuisterijen en galanteriën waren, benevens vele soorten van wijn en likeuren, vruchten op brandewijn, ansjovis, zalm, enz. werden verkocht. Met genoegen beschouwde men de fraai gewerkte bamboezen mandjes, Chinesche waaijers, parapluïen of *payongs*, spiegeltjes met kleine schildertjes versierd, en dergelijke door de handige Chinezen vervaardigde voorwerpen. Vervolgens kwam men in de Chinesche gaarkeukens aan, voor dewelke men een aantal koks bezig vond met op fornuizen in de opene lucht geplaatst, soep of liever bouillon van varkensvleesch, rijst, verschillende groenten, zwezerikken, enz. te koken, waarbij zij eene groote propreteit aan den dag leidden. De vrienden traden meer uit nieuwsgierigheid, dan uit eetlust in eene dier gaarkeukens, na eene portie soep voor ieder te hebben verzocht. De Chinees schepte hun eerst het rookende vleeschnat in kommetjes, en voegde er vervolgens uit andere te vuur staande potten en pannen, kleine gehakt-

ballotjes, fijngesneden groenten, enz. bij, waarna hij met *sukmat watkan* (smakelijk eten) de kommetjes voor de drie heeren, die op eene bank aan eenen langen disch hadden plaats genomen, neerzette, en op een drafje naar buiten snelde, om weer aan het roeren, snijden en hakken te gaan. Niet ver van ons drietal zaten twee slecht geklede Chinezen, die met de grootste vlugheid eene nap rijst met schijfjes varkensvleesch expedieerden, terwijl zij zich van een paar kleine dunne stokjes bedienden om de spijs aan den mond te brengen, want messen noch vorken worden door de Chinezen bij het eten gebruikt (*). Voor de *orang blanda* had men eene soort van porseleinen lepeltjes op tafel gelegd en hen ook van vorken en messen voorzien. Na, om de *veldzaamheid der zaak*, met veel appetijt te hebben gegeten, stonden de wandelaars vergenoegd op, betaalden het vrij goedkoope diner, en zetteden kansen togt voort. NIEUWLAND merkte op, dat boven vele daken een aarden pot lag, nu eens met de opening naar den toeschouwer op straat gekeerd, dan weder met den bodem naar hem toegewend. Hij vroeg TREKKO wat zulks beteekende? Deze zeide hem,

(*) De Javanen gebruiken alleen de rechterhand tot het aan den mond brengen der spijsen. De rijst kneden zij een weinig met den duim en de twee voorste vingers, en maken er eene soort van balletjes van voor elken mondvul.

dat de Chinezen daarmede te kennen gaven of er huwbare meisjes in huis waren, dan niet, dat elke huisvader of huismoeder, die eene huwbare dochter bezat, een' zoodanigen pot met de opening naar de straat gekeerd op het dak plaatste, terwijl de pot eene tegenovergestelde rigting behield, zoo lang de meisjes beneden de jaren zijn, om te kunnen trouwen. De veranderingen en bewegingen die onder deze potten plaats hebben, zijn menigvuldig. Ik herinner mij bij voorbeeld zeer wel, dat ik, zes of zeven weken geleden, op het dak van dezen winkel, twee potten zag, die mij op eene onvriendelijke wijze den rug toekeerden; drie of vier weken daarna was het blaadje omgekeerd, en twee ruime openingen gaapten mij uitlokkend aan; thans zie ik met genoegen, dat eene der dametjes reeds een' man heeft gevonden, want haar potje is verdwenen, en het andere kijkt eenzaam en met verlangen op den wandelaar neder. Let wel op dit huis; mogelijk zal, na verloop van veertien dagen, ook dit laatste potje niet meer zichtbaar zijn, want Hijmen's tempel wordt bij de Chinezen hoog vereerd, en eene jonge dochter, die niet al te leelijk is, vindt onder hen spoedig een echtgenoot.

Al voortdrentelende viel het gesprek op het hoofdhaar der Chinesche mannen en vrouwen, en NIEUW-LAND gaf zijne bevreemding te kennen, dat de

mannen een' kaal capitolium met een ontzettend langen staart versierd, verre boven de schoonste lokken stelden, en zoo wel voor het kaal houden van den schedel, als voor het propere onderhoud van de soms tot over de holte als knieën afhangelenden kwast, zulk eene bijzondere zorg droegen, den laatsten steeds in kunstige en aardige vlechten slingerde. Het verwondert mij, — voegde hij er bij, dat de Chinesche vrouwen daarentegen den grootsten prijs op hun gitzwart hoofdhaar stellen, hetgeen steeds blinkt van de olie; waarmede zij het elken morgen zalven, alvorens het in een grooten knoop op het achterhoofd te vereenigen.

's Lands wijs; 's lands eer, — nam TEKKO het woord. De Chinesche mannen en vrouwen onderscheidt men dus uit elkander, meer naar het hoofd dan naar de kleeding, die voor beide seksen nagenoeg de zelfde is. Het zelfde heeft immers bij de Javanen plaats, onder welken de man steeds het hoofd met een doek omwikkelt, terwijl de vrouw hetzelfde bloot draagt. Overigens zijn de Chinezen zoo zeer aan hunne staart gehecht, dat zij voor geen goud dien zonderlingen tooi zouden willen afstaan, en het voor eene diepe schande onder hen wordt gehouden, dien te moeten missen. Onlangs heb ik eenen Chinees gezien, wien men tot straf, den staart had afgesneden, — geen paauw van zijne staartvederen, geen haan van

zijn kam beroofd, kan grootere neêrslagtigheid vertoonen, dan die welke zich op het gelaat van den ongelukkigen, nu kompleet-kaalkoppigen, man vertoonde, toen hij zag, dat ik hem met verwondering beschouwde.

Waarschijnlijk — dus vervolgde TEKKO is deze gewoonte der Chinezen om hun hoofd met uitzondering van dien eenigen lok, kaal te scheren, duizende jaren oud; even als al hunne andere gebruiken en gewoonten. Mogelijk is zij wel aanvankelijk ontstaan uit de behoefte, om zich van de overlast van zeker walgelijk ongedierte, dat bijzonder bij de Oosterlingen nestelt, en in *China* algemeen moet zijn, zoo veel doenlijk te bevrijden. De vrouwtjes zullen eene harer schoonste sieraden zeker niet gaarne hebben willen missen; en daarom zich tót op heden vergenoegen met hun haar door het inwrijven van klapperolie (*) tegen de gevreesde plaag te preserveeren.

Zou niet welligt — dus nam BRUIN lagchende het woord, — de in *Europa* nog niet geheel afgeschafte mode, van staarten in het haar te dragen, van de heeren Chinezen ontleend zijn? Ik zou wel haast denken, ja, — ook vind ik niets

(*) De olie die uit het merg van den kokosnoot (*kaldpa*) wordt geperst. Deze is beter van reuk zoowel als van smaak, dan de mienjak katjan, of olie van *katjang*, eene zekere soort van erwten of linzen.

vreemders in een *toupet à la Chinoise*, dan in een *pantalon à la Mameluck*. — Maar hélaas! die zoo achtingswaardige staart, die onze vaderen met zoo veel gratie wisten te dragen, en waaraan zij soms zoo veel poeder te koste legden, heeft het lot ondergaan, dat elk kapeel, elke kleeding bij ons, wispelturig geslacht, vroeg of laat treft; — terwijl daarentegen eerst met den laatste Chinees ook de laatste Chinesche staart zal vergaan.

Men sprak nu nog, onder het doorloopen van een aantal gangetjes en kleine markten of bazaars van eetwaren, kleedingstukken en snuisterijen, over onderscheidene gewoonten en hebbelikheden, die den Europeaan van den door de bank in eene diepe verachting bij hem staanden Chinees ontleend heeft, en waaronder het theedrinken eene eerste plaats bekleedt. Vanwaar echter het gebruik van melk bij dien drank ontstaan was, wist men niet te raden, daar de Chinezen nimmer melk bij de thee drinken, en het zelfs zeer belagchelijk vinden, wanneer zij een' Europees hunnen lievelingsdrank op die wijze van kracht en geur zien berooven.

Onder andere gebruiken van de Chinezen ontleend, telden onze wandelaars ook de *waaijers*, *parapluïen*, *parasols*, *kwispeldoors*, *sissers* of *voetzoekers*, *kamerjapons*, enz. Zelfs meenden zij, ware het niet onwaarschijnlijk, dat die natie ons in de

gewichtige uitvindingen der boekdrukkunst, van het buskruid, van de brillen, ja zelfs van het papier had voongelicht, als zijnde sedert meer dan duizend jaren met dat alles bekend geweest (*).

Onder het voeren van dit gesprek was men tot aan het uitsinde der *Chinesche wijk* genaderd, en daar er weinig meer in dat gedeelte der stad op te merken viel, wilde TEKZO en BRUN, dat men weder plaats in den wagen zoudt nemen, en het Arabische kamp gaan bezichtigen, toen NIEUWLANDS opmerkzaamheid werd aangetrokken door een verward en zeer onwettuidend gemeng van stammen uit een klein nahrung huis komende. Hij trok zijne vrienden met zich tot aan de openstaande deur van dat huis, en men zag op eene mat, te midden van een onaanzienlijk vertrek gespreid, een half dozijn, meestal oude Chinezzen, op de hurken in het rond zitten. Zij waren in een hevig dispuut gewikkeld, waarvan onze vrienden eerst de oorzaak niet konden bevroeden, tot dat eene tusschenruimte, welke twee der schreeuwende en gesticulerende personaadjen van elkander scheidde, het uitzigt verleende op een aantal in het rond verstrooide kaartjes, ongeveer een derde zoo groot als

(*) Blijken aloude Chinesche boeken, door Fransche zendingen gedeeltelijk vertaald, drukten zij reeds voor 1200 jaren op de zelfde soort van schrijfpapier, die zij nog bezigen. Het buskruid schijnt oorspronkelijk van de Tartaren.

onze gewone speelkaarten. Men begreep nu, dat het dispuut onder het spel, een der meest geliefkoosde vermaken van de Chinezen, ontstaan was, doch kon geen enkel woord, of in den letterlijken zin, geene syllabe verstaan van het hoe langer zoo luidruchtiger wordend discours, dat in de Chinesche taal werd gevoerd (*).

Het Europesche drietal verwonderde zich, dat het tusschen de heeren spelers, die vreesselijk vergramd op elkander schenen, niet tot dadelijkheden kwam, en TEKKO, die een *Brusselaar* was, meende, dat een half dozijn *kapoenen van de vaart*, zoo lang niet aan het disputeren zou blijven, maar het geschil op eene *activer*e wijze zouden trachten te beslissen.

Niets stak bij het vuur, waarmede de twistenden hun regt of onregt trachtten te doen gelden, meer af, dan de koele bedaardheid van twee Chinesche toeschouwers, waarvan er een, op een laag stoeltje van bamboes, zonder leuning, gezeten, met de grootste onverschilligheid zijne pijp rookte, terwijl de schalk er vermaak in scheen te vinden, nu en dan uit het klein ijzeren kopje, dat uithoofde van het lang bamboezen roer, vrij ver van zijn eigenaar verwijderd was, en tot aan den kring der disputanten reikte, een' van dezen,

(*) De Chinesche woorden zijn meestal slechts van eene lettergreep.

met eene wolk van rook de volle laag te geven. Wanneer dan de beropte, zich in zijn onderwerp gestoord voelende, zijne nijdige kijkers naar den rooker omwendde en door eenen half huilenden, half driftigen toon zijn misnoegen uitdrukte, barstte de laatste in een luid gelach uit (*).

De andere Chinesche aanschouwer was een bejaard man met een bijzonder klein staartje, doch in vergoeding, een vervaardig langen grijzen baard, die tot aan den vierden knoop zijner kabaai reikte. Hij stond onder het schilderstuk, dat in alle voortrekken der Chinesche woningen op den muur tegenover de kuisdeur in het oog valt (†) en schonk zich uit een klein bruin trekpote in een evenredig klein kopje thee in. Zijne linkerhand strekte zich beschermend uit naar een hoop *bonken* en *tima's* die den pot scheen uit te maken en de tweespalt veroorzaakte. Plotselijk werd de waakzaamheid van dezen onder kassier op eene harde proef gesteld

(*) De Chinezzen zijn over het algemeen van een vrolijk en kortswijlig karakter. Ook zijn twisten onder hen zeldzaam, en slechts hunne hevige hartstogt voor het spel brengt nu en dan oneenigheid te weeg.

(†) In elk Chineesch huis, zonder onderscheid, ziet men het beeld van hunnen weigever *Confucius*, voorgesteld door de gedaante van een dik man, met een rond hoogblozend aangezicht, die met een rijk geborduurd japon omgord, in zoete rust nederzit, terwijl de duivel hem over den rechter schouder kijkt. Voor dit beeld brandt steeds eene lamp op eene tafel, waar soms vruchten voor het beeld ten offer liggen.

door een der grootste schreeuwers van het speelgezelschap, die het meeste regt op den pot schreef te beweren, en merkende, dat zijne *Stentorische* welsprekendheid niets baatte, onverwachts opsprong en de lieve moppen trachtte te ligten. Doch daar kwam hij slecht weg, want de eerwaardige grijsaard, wien de wacht over den koperen en looden *Mammon* was aanbevolen, den vermetelen aanvalg voorziende, stelde, nog even bij tijds, den schat onder de vleugelen zijner linker vuist in veiligheid, terwijl zijne rechter vuist eene dreigende houding tegen den roekeloozen landsman aannam. Doch deze wilde met alle geweld zijn oogmerk bereiken, en viel, door een paar zijner makkers ondersteund, die de anderen met kracht wederhielden van den grijsaard te hulp te komen, den armen geplaagden kassier zoo lastig, dat deze, het hem aanvertrouwde pand volstrekt willende redden, het eenigste middel daartoe in eene rasse vlucht meende te vinden, en dus met eene inspanning van krachten, zijne tegenpartij overhoop wierp, en — wip met een gelukkigen sprong, de huisdeur uitsnelde. Hij liep, bij die gelegenheid, de drie Europeanen, welke met eene vrolijke deelneming het tooneel hadden aanschouwd, bijna omver, en werd onmiddellijk door zijne vijanden op de hielen gevolgd, terwijl dezen weder door de andere partij werden nagejaagd.

Niemand bleef in huis terug, dan de onverschillige en echter schalksche rooker, die zich om den uitslag van den twist zoo weinig scheen te bekommeren, dat hij, gedurende het hevigste van denzelfden zijne pijp uitklopte, geweldig gezuwde, en vervolgens op nieuw stopte. Toen al de spelers, in hunne koddige drift, de deur waren uitgestormd, naderde hij dezelve met slapende treden, en de drie *orang blanda* ziende, die een weinig te vrijpostig op zijne bewegingen acht sloegen, vroeg op een' verachtelijken toon en met eene lijmerige stem: *appa toewun mai?* TREKKO antwoordde hem, dat zij enkel wilden vragen, of men daar in de omstreken geen goed bier verkocht, welk voorwendsel de looze Chinees geenszins voor goede munt opnam, maar met een kort en schamper *tiada* (*), de deur voor der heeren neus toewierp. Al lagchende besloten dezen tot den aftogt, zonder het raadzaam te oordeelen, de terugkomst der wedloopers af te wachten. Men begaf zich dus naar de plaats, waar de oude *SADJEN* met de vis-à-vis, in stil geduld de komst der heeren verbeidde. Vooraf echter raapte men een kaartenblaadje op, dat aan een der spelers buiten de deur ontvallen was. NIEUWLAND, die reeds een begin had gemaakt met de oprigting van een

(*) *Neem.* Chinezen kunnen de *r* niet uitspreken: bij de Maleijers is de uitspraak van dit woord *trada*.

kabinet van zeldzaamheden, oordeelde dit kaartje, dat geheel van de Europeſche ſpeelkaarten verſchildede, en in een zwart vierkant een aantal miſſelijke karakters bevatte, eene plaats in dat kabinet waardig, en ſtak het dus zorgvuldig in den zak.

Boeroe (*) riepen de vrienden, na zitting in het bouwvallig rijtuig te hebben genomen, tot den nog half ſlapenden *SADIEN*, die, gedurende hunne pelgrimaadje, een uiltje had geknapt — *boeroe!* en de gewillige oude knaap sloeg de ontſtelde roſſen zoo ongenadig, dat zij met een geheel buitengewonen ſnellen loop voortrenden, zoodat menig oud Chineeſch moedertje, op weg bleef ſtil ſtaan; menige Javaaſche *koelie* of *boedjang* (†) een oogenblik van zijn laſt of zijne boodſchap verpoosde, en bij het hooren kraken der oude kaſt, tuiſſchen de tanden bromde: *Die lieden zijn dronken! die koets is ziek!* Men kwam nu, ingevolge de intentie, in het *Arabische kamp* aan. De ſtraten van hetzelfde, enkel ſteenen huizen, laag en naar de Hollandsche manier gebouwd, bevattende, werden

1 (*) Eigenlijk *Jaag!* rijd ſnel voort!

(†) *Koelie* drager, *boedjang*, bediende. De Javanen en Maleijers te *Batavia*, behooren meestal onder deze twee klassen. Gedurende de grootſte hitte van den dag ziet men de *koelies* onder zware laſten gebukt, die zij, twee aan twee, door middel van bambuſſen ſtaven, op hunne ſchouders dragen, de ſtraten en omgevingen van *Batavia* doorkruisen. Zij gaan steeds op een klein draſje, en zijn bijna geheel naakt.

slechts ter loops doorreden, NIEUWLAND werd door zijne vrienden onderrigt, dat de bewoners dezer wijk, bijna allen kleine kooplieden, onderwijzers en priesters waren, en dat de stilte die op straat heerschte, daaruit onstond, dat de Arabieren, die veel sterker dan hunne geloofsgenooten, de Javanen, aan de voorschriften van MAHOMED's leer verknocht waren, thans met alle *devotie* hun *Ramazan* vierden, zijnde de vasten, welke eene maand lang duurt. Gedurende deze geheele maand mogen zij, van het opgaan der zon af tot op haren ondergang, geen het minste voedsel gebruiken.

Voor de deur van een vrij aanzienlijk gebouw zag men eene soort van eereboog opgericht, uit groene takken bestaande, met gekleurd papier en bloemen doorgvlochten. Waarschijnlijk, zeide BRUIN, woond hier een *Hadji* of priester, die van eene bedevaart naar *Mekka* is teruggekeerd. Zoodanige bedevaarten worden door vele Arabieren ondernomen, die bij hunne terugkomst een groot aanzien bij hunne geloofsgenooten verwerven, en met eerbied en onderscheiding door hen worden behandeld. » Waar nu heen, » riep TEKKE uit, » het » is reeds een uur en te drie ure moet onze koets » bij MAAS terug wezen. » Mij dunkt, wij moesten de beurs en het stadhuis nog gaan bezichtigen, vervolgens kunnen wij eventjes bij een paar kennissen, in en omstreeks de binnen-nieuwpoortstraat,

aangaan, en eindelijk langs de *buiten-nieuwpoortstraat* naar het tolhek of *den boom* rijden. Het is waar, dit alles zal ons een uurtje boven den bepaalden tijd ophouden, doch wij zullen SADIEN nog eene *Ropij* geven, dat hij de verantwoording daaromtrent op zich neme.

SADIEN die op het hooren noemen van zijn naam in verband gebracht met het woordje *ropij*, zijn hoofd met deelneming half had omgewend, ontving nu, benevens de hem toegedachte aanmoediging de noodige orders voor den verderen togt, en geleidde de heeren eerst naar *de beurs*. Dit kleine, wel ingerigte gebouw, een weinig afgezonderd staande, werd door NIEUWLAND vooral, die nog niet met hetzelfde bekend was, niet zonder belangstelling aanschouwd. Het scheen nog nieuw te zijn en was volkomen geëvenredigd aan den Bataviaanschen handel, en het getal kooplieden, die hunne kantoren in en nabij de stad hadden.

— Het schoone stadhuis, dat men vervolgens in oogenschouw ging nemen, ofschoon reeds eenmaal langs hetzelfde voorbij gereden zijnde, trek nog in grootere mate de aandacht van NIEUWLAND tot zich. Vooral bewonderde hij den verbazenden omvang van hetzelfde en den geplaveiden voorhof, door schoone zijgebouwen omperkt. »Zie hier,» zeide TEKKO tot NIEUWLAND, »het oude kasteel, voorheen de residentie der Gouverneurs, en het

middelpunt der Hollandsche magt in *Oost-Indie*. Hier woonden de voornaamste Gouvernements-ambtenaren; dit plein was de paradeplaats van het garnizoen, oudtijds hier geïnsigneerd. In de groote thans verlatene zalen gaven een JAN PIETERSE KOEN, een SPEELMAN, een MAATSUIKER, hunne wijze en moedige bevelen uit. Toenmaals was *Batavia* geenszins zoo ongeord als tegenwoordig, een aantal Hollanders, waaronder allerlei klassen van handwerklieden, bewoonden het. De meeste steenen huizen dezer stad, waaraan gij de Hollandsche bouworde waarneemt, zijn uit dien tijd afkomstig. Maar helaas! de meer en meer toenemende kwaadaardige ziekten, door nadeelige uit den grond en vooral, uit de menigte stilstaande grachten, opstijgende dampen veroorzaakt, hebben van het eenmaal zoo aanzienlijke *Batavia*, eene ware woestenij gemaakt, in vergelijking met zijnen vorigen luister. Die zoo nette Hollandsche woningen, waar nijverheid en welvaart hunnen zetel hadden gevestigd, staan nu, deels gesloten en met stiklucht opgevuld, daar; deels worden zij door morsige Chinezen, bijgeloovige Arabieren of luije Portugeschē Liplappen bewoond.

»Safut, mijnheer BRUYN! dus klonk op eens de stem van eenen Liplap van Hollandsche afkomst, HAAN genaamd, een rijken koffijhuishouder, ofschoon door weinig klanten meer bezocht wor-

dende." BRUIN was een zijner oude *habitués*, dien hij niet kon zien voorbijrijden, zonder hem een' amicalen groet te schenken. SADIEN kreeg last, een oogenblik stil te houden, en nu sprak HAAN: »Waar gaan de heeren zoo na toe?" »Ik »van een' toertje door de stad kom, waar ik heb »verrigt veel commissies, en nu ik ga naar huis. »De heeren willen niet komen drinken een borreltje »bij mij en rooken een sigaartje? Ik verzoek aan »de heeren te profiteren, van te komen te samen."

Op een vriendelijken wenk van BRUIN, die de vacante vierde plaats in den *vis-à-vis* had opgeruimd, stapte HAANTJE (want niettegenstaande eene meer dan middelmatige lengte en dikte deed des mens gulhartige inborst en vrolijk humeur hem bij zijne kennissen met dit *dininytivism* noemen), in het rijtuig, gaf den koetsier de rigting naar zijne woning op, hetgeen door dezen met een half verachtelijk *Ja, — goea tau, (*)* dat den ouden gediende kenschetste, beantwoord werd, en vervolgdé dus:

»Van te komen te samen op groot soeper en »bal, die ik zal geven Woensdag aan al mijn »vrienden, met de Dames. Ik al veel rongsing »heb gecommandeerd, om te komen dansen, De »billet ik heb aangeplakt in de billardkamer! ja, »ja, mijnheer BRUIN! ha! ha! ha!"

(*) Ja, ik weet het wel!

BATIN bedankte HAANTJE, voor de vriendelijke uitnoodiging, en nam dezelve voor zich en zijne metgezellen aan. De koets hield stil; men was bij HAANTJE'S woning.

In de fraaije, doch geheel verlatene koffijkamer, waar een zeer schoone billard stond, deed HAANTJE door een' bediende vier glaasjes *Madera* inschenken, en maakte, na met de heeren geklonken te hebben, hun zijn plan bekend, om de affaire aan een ander over te doen, en op *Tanna-abang* (*) van zijne gewonnene moppen in stilte te gaan leven. Om zijne dankbaarheid aan het Europeesche publiek te betoonen voor de hun bewezena hulpvaardigheid, tot het maken van zijn fortuin, had hij de volgende uitnoodiging met groote stijve letters, op een kwart vel papier geschreven, en midden op het billard gedeponoord.

De Heer H. H. HAAN, zultende quitteren zijne affaire, om te gaan leven in stilte; verzoekt zijn geëerde vrienden en deszelfs Dames, om te willen genieten de eer, van te bijwonen groot bal en souper, hier aan huis, op Woensdag den 1823.

Noot *beene*. De *rongings* zullen hebben de eer van te dansen om 7 uur.

(*) Chineesch dorp en bazaar, op een uur afstands van *Batavia*.

Na met een bewonderenswaardige stemmigheid het fraaije uitnodigingsbillet te hebben gelezen, en de belofte gedaan, van zoo mogelijk het bal en souper te zullen bijwonen, verliet het, met goede *Madera* gelaafde dristal den gullen Liplap en deed zich door SADIEN naar de woning van den ouden heer C... in de *binnen nieuwpoortstraat* overbrengen. Deze omtving zijne vrienden TEKKO en BRIJN benevens den jongen confrontist, op de vriendelijkste wijze. »Gij treft het goed,” zeide hij, »dat ik juist te huis ben. Mijn vrouw en kinderen zijn reeds sedert zes ure heden morgen naar ons buitengoed *Tanjong krol*, een uurtje van hier, vertrokken, en ik heb, wegens af te wachten visites alleen te huis moeten blijven. Hebt gij trek, mij over een half uur naar buiten te vergezellen?”

De heeren sloegen dit verzoek vriendelijk af en zeiden dat zij enkel waren gekomen om zich te overtuigen, dat hij nog gezond en frisch was, en dat het hen verheugde, zulks te mogen opmerken. NIJWLAND, die vernam, dat de heer C... reeds dertig jaren te *Batavia* had gewoond, en zich gedurende al dien tijd niet verder dan zijn buitengoed van die stad had verwijderd, gaf zijne verbaasdheid te kennen, over het gezonde en lagchende voorkomen van den oudgast, die het geheim had weten te vinden, van in de verderfelijke

pestlucht van *Botavia* welig te tieren en duizenden Europeesche stadgenooten te overleven.

»Ik zal u zeggen," sprak de oude C.... »lust gij een *grogje*? of een glaasje *likenr*?"

De vrienden bedankten. HAANJE's Madera werkte reeds een weinig in hun capitoliuin.

»Excuseert," hervatte C.... terwijl hij aandachtig een paar lepels suiker in een klein bierglas deed, vervolgens met apothekers naauwkeurigheid het glas tot op een derde met brandewijn inschonk, en eindelijk, eene *carafe* uit een koelvat (*) met water gevuld hebbende, zich van deze bediende om de gewone dosis te completeren.

»Ziet gij," vervolgde nu C.... met een triumferend gelaat, het glas in de hoogte heffende, welke voorschriften men volgen moet, om hier gezond te leven. Vrolijkheid en *grog*! — Gezondheid! — En het glaasje was half ledig. Leert dat van den ouden C.... jonge lui! — En de laatste helft verdween, en de roemer, die geen dropje meer scheen te bevatten, werd hij een half dozijn lotgenooten in een hoek verwezen, terwijl het brandewijnfleschje weder zijne oude plaats in een fraai lijnkeldertje innam.

(*) Het Bataviaasche rivierwater zeer troebel zijnde, zoo gebruikt men in de meeste huizen goote aarden koelvaten, waarin het ten minste vier en twintig uren moet blijven, alvorens door het zakken der aardeelen, drinkbaar geworden te zijn.

» Gij ziet mij met verwondering aan, jonge heer!" dus rigtte zich de vrolijke oude knaap nu tot NEUWLAND; » men heeft u zeker veel verhaald van de nadeelige uitwerking, die wijn en sterke dranken op het zwakke ligchaamsgestel van den Europeaan hier te lande uitoefenen. Let dus wel op mijne woorden :

Eén glaasje, goed van kwaliteit,

In vrolijkheid gedronken,

Heeft nimmer kwalen ons bereid,

Het maakt ons nooit besthooken.

Twee glaasjes prijs ik; — niemand staat

Op één been vast, mijn heeren;

Geen oudgast die het drietal haat,

Geen oudgast kan het deeren.

Maar wie bij 't groote corpe van Jds

Per post niet in wil treden,

Die make halt na 't derde glas

En zij er mee te vreden.

» Er gaat eene aardige wijs op deze koutpletjes, » maar ik heb geen' tijd, om mij er op te bezinnen, want ik zie mijn oud kapwagentje reeds » voor het venster, en zal u dus op een' anderen » dag wachten. Salut heeren!"

En de oude G.... trippelde onder het neurfien van een deuntje, zoo luchtig, als een jong heer, de deur uit, door de drie vrienden gevolgd, die,

na hartelijke groeten weder plaats in hunnen vis-
a-vis namen.

En nu ging het lustig voorwaarts de binnen- en
buiten-nieuwpoortstraat door, terwijl men een vlug-
tigen blik wierp op de schoone, doch wegens den
zondag geslotene gebouwen, die de winkels en ma-
gazijnen der Europeaanse kooplieden bevatten.
NIJEUWLAND, die nog geen der Armenische ge-
doopte ingezetenen van *Batavia* had gezien, doch
van zijne vrienden had vernomen, dat de mees-
ten rijke kooplieden waren, zag zijne nieuwsgie-
righeid voldaan, door het passeren eener *bendi*
waarin twee dikke Armeniërs zaten, met een
half koperkleurig gelaat, en op de Europeasche
wijze gekleed, uitgenomen dat zij het hemd over
de broek droegen, hetgeen een Europeaan koddig
genoeg moest voorkomen.

Voorbij de herberg *het Zeemans Welvaren* rij-
dende, zag ons drietal, door een opengeschoven
venster, dat er op het billard werd gespeeld en
er verscheidene personen aanwezig waren, waar-
onder TRKKO en BRUIN eene kennis opmerkten, bij
welke zij eene visite hadden willen afleggen. Men
besloot dus, voor een oogenblik uit te stappen.

Terwijl de twee oudgasten zich in de billard-
kamer met hunne bekenden onderhielden, trad
NIJEUWLAND in eene tegenoverliggende zaal, waar
hem de kastelein HARTOG, een deerslepen Jood,

voorzien van een gelaat, dat bijzonder weinig eerbied inboezemde, en van een enorme haviksnoot te gemoed trad, met de woorden: »Zoekt mijnheer de dames?»

De goede NIEUWLAND keek vreemd op, en wist niet, wat deze woorden, op eenen half geheimzinnigen, half vertrouwelijken toon uitgesproken, moesten beteekenen; doch hij bleef niet lang in onzekerheid, want twee personen, die naar stuurlieden geleken, traden met een verwilderd gelaat en ongelmanierde stappen aan den arm van twee dametjes, die vrij net op de Europeasche wijze gekleed waren, de kapier in. Zij geleidden de schoonen, die een modest stilzwijgen hielden, al schertsende naar een hoektafel, waarop een wijnflesch met eenige glazen stond, en achter welke NIEUWLAND nu eerst twee op gelijke manier gekleede bevalligheden waarnam, die onbewegelijk als standbeelden daar zaten. NIEUWLAND hield de vier dames eerst voor lands vrouwtjes, doch werd aldra beten onderrigt door den spraakzamen HARTOG, die hem ongeveer in deze termen met de zaak bekegeld maakte:

»Ja kijk, mijnheer! het was bij men armen ziel »zonde en schande voor zoo'n fameuse stad als »*Butavia*, dat er geen enkel lief meisje hier voor »de conversatie te krijgen was; je weet wel hoe »likhat (sheew) na! — Metlijden heb ik gehad

» met de jonge lui, die hier verbaak in de stad
 » zoeken, en daarom... » Bekijkt me die vier Chi-
 » neschē vrouwetjē enis, geel van vel, ja, maar
 » wat doe ik er mee; zē zijn bij de hand; »
 » weet wel hoe ik het meen. Het is maar jam-
 » mer dat ze buiten eenige familiare termen, jē
 » weet wel, hoe ik het meen, nog geen woordje
 » Hollandsch verstaan, niets als Maleisch, na mijns
 » heer, wat bliefje wat zegje? »
 NIEUWLAND! — klonk plotselijk de stem van
 BRUIN, waar zit je? Kom gaauw, het is tijd! —
 En NIEUWLAND was blijde van HARTOG, met zijne
 vier schoonheden ontslagen te raken. In den
 wagen zittende, die nu regt toe naar het *tolhek* of
den boom reed, verhaalde BRUIN nog, hoe HAR-
 TOG, die als Jood, *more majorum* niet zeer kiesch
 was op de middelen om fortuin te maken, zich
 de vier Chinesche *Luijzen* had aangeschaft, ho-
 pend, daardoor spoedig zijn oogmerk te bereiken,
 daar het successief uittappen van elf voorman-
 gers, die binnen den tijd van drie jaren het be-
 wind over het *Zeemans Welvaren* hadden gevoerd,
 hem had doen begrijpen dat er haast bij het werk
 moest wezen.

Al pratende kwamen de vrienden aan *den boom*,
 den ongezondsten hoek van *Batavia*. Hier genoten
 zij eene korte poos het schilderachtig uitzigt op
 den onmetelijken oceaen; op de in eene bonte men-

geling ter reede liggende Europeaansche oorlogsen koopvaardij-schepen; Chinesche jonken en Arabische kustvaarders, tusschen welke ligte Maleische praauwen heen en weer zwierven, om vruchten, groenten, brood en kaas aan den man te helpen. De gedachte aan het lieve vaderland, zoo ver, zoo verreoven de baren, werd verlevendigd door het treffend gezigt van twee Nederlandsche schepen, die met gespannen zeilen, statig en schoon de reede verlieten; na met een dozijn salutschoten het wachtschip *Melampus* te hebben begroet.

„Naar huis, naar huis! riep TEKKO, wij loopen anders gevaar, dat SADIEN ons in volle zee rijdt, en daar omwerpt. Ziet eens, hoe grimmig de oude wagenmanner kijkt.

„Was gehoorzaamde SADIEN aan het bevel tot de huiskamer; de oljert trok zijn hoofddoek over de ooren, om zich door geen geroep van *halt* meer te laten hinderen, en zweepte de hijgende rossen, wier magere schonken nu eindelijk de zoete rust van den stalbodem zouden genieten; onvermoeid voort tot aan zijns meesters huis, waar de drie vrienden uitstegen, vast besloten, ten minste acht dagen lang te zullen denken aan hun toertje naar *Batavia*.

DE GEWIGTIGE REIZIGER.

Satyras est insequi illos Sectatores otie laboriosos, quos haec una sollicitudo habet cura, ut nihil curent; quibus lucis pars optima in somnum, noctis in convivium, reliquum tempus in nugis pueriles abit; qui datam ita vitam instituunt ut fructum vivendi nullam capiant, amicos omnem eripiant.

P. PORRUS.

Hé lá lá! trada orang di Sini? keen mensch hier? — Zoo klonk het in de gang van de Gouvernements herberg te *Tagal*.

De herbergier MUIZENSTROOM, die zich op de achterplaats bezig had gehouden, met een grooten Borneösch aap een weinig bij de ketting rond te leiden, bragt, op het hooren der geweldige roepstem, den ruigharigen gast, niettegenstaande deszelfs grommige gebaarden, weder op de voor hem ingerigte bamboezen, loop- en rustplaats, waar hij hem in allerijl vastmaakte, en nu, al morrende tegen de luije bedienden, „die nimmer dáár waren, als er reizigers kwamen,” de gang insnelde en den nieuw aangekomenen bijkans tegen het

lijf liep. Met vele verontschuldigingën, het zwart strooijen hoedje aan de linkerhand latende hangen, terwijl de vingers van de rechter den half kalen kop krauwden, verzocht MUIZENSTROOM den deftig uitziende reiziger, die een zeer lang en dik persoon was, en bij het klein kasteleintje vergeleken, een ware kolossus scheen, in de groote zaal te treden, waar eene diepe stilte heerschte, en een paar moedwillige hagedissen, die op de lange *Jati*-houten tafel eene wandeling maakten, verschríkt de vlugt namen, toen het ongelijke paar binnen kwam. De lange dikke heer wierp zich met eene ontzagwekkende onachtzaamheid, op de kanapé, en rigtte dus het woord tot den vol verwachting voor hem staande kastelein.

» Ah ça, wij zijn dan hier te *Tagal*, een schoon
 » plaatsje, zoo veel ik er van gezien heb. *Apropos*
 » mijnheer de kastelein, gij moest eens gaan zien
 » of mijn knecht de koffers al uit het rijtuig heeft
 » gehaald, en hem de kamer aanwijzen, waar ik
 » slapen zal, want ik blijf een paar nachten hier.
 » *Apropos*, er zal hier zeker wel een wagenmaker
 » te *Tagal* zijn, die mijn rijtuig een beetje kan
 » nazien, want ik geloof, dat er iets aan stuk is.
 » *Apropos* waar is het tarief van de wijnen, die
 » je in huis hebt. Ah ça je moet me over een
 » uurtje eens den weg laten wijzen naar het huis
 » van den secretaris K...”

Deze verschillende vragen en commando's werden met zulk een onduidelijk Hoogduitsch accent en eens zoo buitengewone volubilité uitgesproken, dat de arme MUZENSTROOM niet wetende, wat hij het eerst zou verrigten, of waarop het eerste te antwoorden, voorloopig het tarief van den wand nam, en bij den reiziger bracht. Laat hij maar goed drinken en goed betalen — dacht de vos — dan mag hij overigens zoo veel wind maken, als hij maar wil.

»Ha! ha!» riep de vreemde heer uit, »à la bonne heure! wijnen genoeg! roode vatwijn, een en een halven gulden de flesch, dito kistwijn, twee gulden, rijnwijn drie gulden de flesch, madera, frontignan, hum, hum, kom, kastelein: bezorg maar een fleschje goeden rijnwijn. Wanneer eet men hier? Het is elf uren; mij dunkt, te vier ure zullen wij maar dineren, hum, wat? Ah ça, roep mij toch mijn knecht eens eventjes hier; zeg hem, dat hij het kistje *Bengalsche* sigaren mede-brenge.»

»Ik zal dadelijk uwe orders volbrengen, mijn-heer," zeide MUZENSTROOM vriendelijk en verliet de kamer, voorzeker blijde, voor een oogenblik van den vreemden heer, wiens naam en kwaliteit hij van begeerte brandde, spoedig te leeren kennen, ontslagen te raken.

De reiziger rekte zich op de kanapé uit, zijn

enorm capitolium op de eene leuning nedervleijende, terwijl de voeten, die hij zich niet verwaardigde, van de morsige reistasfels te ontdoen, tegen de andere lenning steunden. Hij scheen in eene zoete sluimering te willen vallen, toen een bediende van de herberg met een proper uitgedoschten *Bengalees* (*) binnen trad, die zich als knecht des reizigers te kennen gaf, door aan denzelfden met de eene hand een sigaartje en met de andere een komfoor aan te bieden, terwijl hij eerbiedig vroeg: »wat mijnheer nog meer verlangde?" Zijn meester gelastte hem, zich ten huize van den heer secretaris K... te informeren, of dezelve te spreken ware, en terstond daarvan bericht te komen brengen. De *Bengalees* vertrok, na een kistje met sigaren op tafel te hebben neder gezet.

Nu naderde de huisknecht, die den uitgestrekten grooten heer met alle nederigheid een paar mui-
len aanbod, en hem verzocht, zich de laarzen te laten uittrekken, waarin deze genadig toe-

(*) Slechts weinige Europeanen in Nederlandsch Indië houden een *Bengaalschen* knecht, dewijl er buiten de compagnie *Lanciers*, welke het Gouvernement in dienst heeft, weinig *Bengalezen* in onze bezittingen aanwezig zijn. Het loon van zulk een bediende is zoo hoog als dat van twee Javaansche. Zij zijn ligtelijk van dezelven te onderscheiden, door groote lichaamsgestalte, netter kleeding, (veelal van gebloemd katoen) dikke zilveren armbanden, doch hoofdzakelijk door de donkerder gelaatskleur.

stamde, zijne beenen met derzelver, beslijkt omkleedsel voor een oogenblik van de kanapé latende afdaken.

Daarop trad de kastelein MUIZENSTROOM weder binnen, met eene wijnflesch en een glas, welke hij voorzigtig en de lippen met zijne tong likkende, op tafel plaatste, terwijl hij met een gevoel van eigenwaarde uitriep: ziedaar mijnheer! een lekker wijntje! echte *Johannesberger*. Maar ik moet mijnheer nog vragen, of hij niet verkiest te ontbijten. Het is nog lang voor vier uren. Of heeft mijnheer al ontbeten?

De reiziger verzocht hem eenige oogenblikken met rust te laten, er bij voegende, dat hij nog geen appetijt had. Daarop nam hij plaats aan de tafel, en schonk zich een glaasje in, hetgeen hij eerst met een fijn tongetje even proefde, en vervolgens haastig inzwolg, zijn hoofd schudden en een ernstige blik naar den zolder gerigt, gaven den starenden MUIZENSTROOM te kennen, dat de door hem zelven zoo hoog opgevijzelde nectar, geenszins naar des vreemden reizigers smaak was. Deze haalde nu eene portefeuille uit zijn zak, waaruit hij eenige papieren nam. Met eene gewigtige mine doorliep hij dezelve, en schreef vervolgens met een klein potlood eenige regels in een klein zakboekje, waarbij zijn brein in barensnood scheen te wezen, en de nagels van de linkerhand successivelijk werden gekaauwd.

Deze werkzaamheid een poosje geduurd hebben-
de, werd afgebroken door de terugkomst van den
Bengaalschen bediende, die zijnen heer boodschap-
te, dat de secretaris K... even te voren naar de
woning van den resident, die zich ongesteld be-
vond, vertrokken was, en niet dan laat in den
avond werd terugverwacht, te meer daar de wo-
ning van den resident acht palen van *Tagal* was
verwijderd. Als een razend mensch vloog de rei-
ziger, deze tijding vernemende, van zijn stoel op.
» Het ongeluk vervolgt mij! » schreeuwde hij uit,
» hoe! juist terwijl ik mij hier bevind, moet die
» ambtenaar, dien ik om zulke dringende zaken
» spreken moet, van huis zijn! Het is eens ijase-
» lijkheid der ijsselijkheden! — DARBA — vervolg-
» de hij — zich tot zijn' bediende wendende —
» loop naar den wagenmaker, — zeg den kaste-
» lein, dat hij u te regt moet wijzen, — kom niet
» terug, zonder iemand die mijn rijtuig kan repa-
» reren. Ik moet dadelijk naar den resident rij-
» den. — Ha, daar is mijnheer de kastelein, ik
» dacht dat gij de deur uit waart, o zend toch
» iemand met mijn bediende naar den wagenma-
» ker. Verwenschte affaires! het hoofd loopt mij
» om."

MUIZENSTROOM, die met eenen stommen aan-
dacht naar de uitboezeming des reizigers had ge-
luisterd, haastte zich, aan deszelfs wil te voldoen

en vertrok met DARBA, terwijl hij tusschen de tanden mompelde: » Een personaadje van gewigt. » Ik zal hem maar eens het *register der reizigers* » voorleggen, nieuwsgierig ben ik, dien klant na- » der te leeren kennen.”

Aan de huiskamer gekomen zijnde, vroeg hij, terwijl men op de komst van eenen knecht, die als wegwijzer geroepen was, wachtte, den *Bengalees* op een' vertrouwelijken toon: hoe zijn meester heette en wat deszelfs kwaliteit was? DARBA's antwoord voldeed hem maar in het geheel niet, de naam des reizigers werd in den Bengaalschen tongval zoo erbarmelijk geradbraakt, dat de kastelein niet gelooven kon, dat eenig Christenmenschen zoo heette. Vrij duidelijk echter legde DARBA zijn heer den titel van *Inspecteur* toe.

Met nog veel grooter verlangen, om achter de waarheid te komen, trad MUIZENSTROOM, na de twee bedienden te hebben zien afmarcheren, de zaal weder binnen, en zag en hoorde met verwondering en deelneming, dat de reiziger al vloekende, met beide vuisten op tafel sloeg, zoodat de luchtigste der papieren, als door een rukwind voortgedreven er af stoven, en de sigaren in het kistje eens dansende beweging maakten. Erger ware het bijna met de flesch wijn afgeloopen; — deze verloor, bij den vuistslag, het evenwigt en zou ontwijfelbaar eens droevige vertooning op den

vloer hebben gemaakt, indien de reiziger, niet-tegenstaande zijne hevige drift, haar als door eene plotselijke bezinning, niet met veel handigheid had gegrepen en staande gehouden. MUIZENSTROOM redde desgelijks met behendigheid en geluk het glaasje, dat zijn chef scheen te willen volgen.

Na zochten reiziger en kastelein naar de gevallen papieren, die met eene zorgvuldigheid, als waren het importante wisselbrieven, op tafel werden herplaatst, terwijl de vreemde man elk stofvlekje zorgvuldig met zijne mouw afveegde. Van deze vreedzame tusschenpoozing maakte MUIZENSTROOM gebruik, om het register, waarin de reizigers hunne namen, kwaliteit, woonplaats, enz. boekten, voor den dag te halen en met eene beleefde buiging, den vreemden heer, die juist een glaasje aan den mond wilde brengen, voor te leggen. » Wat is dat, wat moet het beteekenen, » mijnheer? » riep deze met verbaasdheid uit, » wat zal ik met dat boek maken? » — » Excuseer » mij, » was het antwoord, » het is hier de order, » dat de reizigers, welke bij mij hun intrek » lieven te nemen, de colonnes van dit register » invullen, ten einde de resident, des verkiezende, » kennis mogen kunnen dragen van de passage, » die hier ter stede plaats heeft. » — » Eene rare » woonte! eene hoogst zonderlinge gewoonte! » hervatte de ander, » wel, ik heb noch te *Buitenzorg*,

» noch te *Bandong*, noch te *Cheribon* iets derge-
 » lijks gezien, ofschoon ik er ook gelogéerd heb.
 » Maar kom aan, laat ons eens zien. *Naam*; wacht
 » ik zal maar vast invullen — geef mij eene goe-
 » de pen. — Zoo! dat staat er, — *voornamen*,
 » zoo, daar hebt gij mijne voornamen ook. *Ouder-*
 » *dom*, wacht, hoe oud ben ik ook? ja, zie zoo!
 » Wat nu nog meer? *Kwaliteit* — ha, ha! zie-
 » daar, wel vreeselijk, wat vloeit die inkt! —
 » *vanwadr komende, en waarheen gaande*. Ei!
 » ei! wat zijn de *Tagallers* nieuwsgierig! *Allons*,
 » dat staat er ook al. Houdt dat nog al niet op?
 » Wat wil men nog meer weten. Ah! *dag van*
 » *aankomst en van vertrek der heeren reizigers*.
 » Kom, dat is ook in te vullen; overmorgen denk
 » ik weer op reis te gaan. Maar zie eens, wat
 » eene ontzaggelijke ruime colonne is dat. *Hoe de*
 » *heeren tevreden zijn met de behandeling in de*
 » *herberg*? — Potztausend, dat is grappig, laten
 » wij eens kijken, hoe dat al zoo ingevuld is; —
 » zoo! zoo! bijna overal *goed*, — nu mijnheer
 » de kastelein, dat doet mij plaizier; dat verheugt
 » mij, ik twijfel niet, of ik zal ook wel *goed*
 » kunnen zetten? Wat staat hier? Wel, dat moet
 » een rare snaak zijn geweest, die zoo iets heeft
 » verzonnen. Zijn naam is mij onbekend.”

Mogt ik den uwen maar provisioneel kunnen
 lezen, lastige babbelaar, dacht de arme MUIZEN-

STROOM, die met zich zelve in tweestrijd was, of hij de kamer wilde verlaten, dan wel voortgaan, met een air van genoeg naar de lektuur en aanmerkingen van den deftigen reiziger te luisteren. Dit laatste kwam hem, wegens de in te vullen laatste colonne het verkiesselijkste voor. Hij luisterde dus met een gerekten hals naar hetgeen hij tienmalen gelezen had, doch zijn blik zocht telken reize, wanneer het blaadje dat den naam en stand des reizigers bevatte, openviel, er een paar woordjes van te snappen, doch dan was het altijd even, als wilde de reiziger zulks opzettelijk verhinderen. Deze las de volgende passages uit de laatste kolom van het register, overluid en op een' theâtralen toon, terwijl hij, zoodra **MUIZENSTROOM** in hoop, van zich aangenaam te maken, begon te lagchen, dezen met eene wonderlijk bestraffende mine aanzag, zoodat de arme man niet meer wist, hoe hij het met dien zonderlingen persoon had.

» Ik zie slechts *goed, goed, goed*, waar ik mijne oogen sla,
 » En schrijf dus; tot gemak, het woordje *goed* maar na."

» Het eten en het drinken goed,
 » En beide in vollen overvloed;
 » Een bed zoo goed men wenschen kan,
 » De kastelein een eerlijk man."

» Ik, GYMAT BALHASAR VERVEERT,
 » Heb hier acht dagen lang g'logeerd,
 » Gedejsuneerd, g'dineerd, g'soupeerd,
 » En eenen fraaijen duit verteerd;
 » Lang leve MUIZENSTROOM de waard,
 » Hij is de bruyste man op aard!

Zoo ver was de reiziger in de voorlezing der onbeduidende aardigheden van zijne voorgangers gevorderd, toen zijn oog op een naam viel, die bijna onmiddellijk voor den zijnen stond. Op het gezigt van dien naam, schied hij op nieuw door eene vlaag van razernij te worden overvallen. —

» Hoe!» riep hij met de hevigste drift uit. » Hoe!
 » is de heer VON TRAUBENFRUTH van *Samarang*,
 » gister hier gepasseerd? Hoe lang heeft hij zich
 » hier opgehouden? Hoe laat is hij vertrokken?
 » Hij ging naar *Batavia*,... zie ik in het register.
 » Potztausend grenad! En ik kom van *Bata-*
 » *via*, om hem te *Samarang* te bezoeken. Een
 » schoone grap! Ellendige die ik ben!» Onder
 deze woorden greep hij zich zoo geweldig bij
 den hol, dat de pijn hem deed stampvoeten en
 keek MUIZENSTROOM, die zich van harte in de
 keuken overgeplaatst wenschte, met een paar
 gloeiende oogen aan. Gelukkig werd deze uit
 den angst, waarin de deftige reiziger hem had
 gebracht, verlost, door de komst van DABBA met
 eenen bejaarden Chinees, die eene handvol smids

gereedschappen droeg, en zich als wagenmaker te kennen gaf.

»Ha! ha! oude heer,» riep de reiziger op een' luchtigen toon uit. »Kom mede, ik moet u mijn rijtuig vertoonen en gij moet het eens gaauw en ferm in orde brengen. Binnen een paar uren willen wij weer naar *Cheribon*." *Houpe lá lá!* En al huppelende verliet de lange dikke man de kamer, met den Chinee, die in zijn grijzen baard lachte, en den *Bengalees*, die steeds een even stemmig gelaat had, en aan de grillen zijns meesters gewoon scheen.

MUIZENSTROOM bleef in de kamer. Ga maar, mompelde hij, eerst wenschte ik u zoo gaarne een poosje hier te houden; maar gij wordt mij al te lastig. Ik hoop maar, dat gij spoedig weer in uw wagen zult stappen.

De gelegenheid waarnemende, sloeg nu de kastelein het register op, en vond de plaats, waar de reiziger geteekend had. Maar welk eene tekening. MUIZENSTROOM's wijd opgespalkte oogen konden noch van naam noch van voornaam iets hoegenaamd ontcijferen. Het waren trekken van eene verbazende lengte zoodanig in elkander verward en van zulke vreemde figuren, dat MUIZENSTROOM weldra den moed opgaf van zijn oogmerk te bereiken, doch tot vergoeding in de rubriek *qualiteit*, het woord *Inspecteur* zeer leesbaar ge-

schreven zag, vooraf gegaan door eene klad, die een paar letters scheen te bedekken, waaruit hij niets wist te maken.

» Kastelein! kastelein!" zoo klonk het onverwachts uit het koetshuis, en MUIZENSTROOM liep op een gedienstig drafje derwaarts. » Ach!" riep hem de reiziger toe, » het spijt mij werkelijk, » dat gij zoo veel moeite doet, ik had zoo gaarne » een sigaartje. Mijn kistje staat binnen op tafel." MUIZENSTROOM haastte zich, aan het vriendelijk verzoek te voldoen. Kastelein! kastelein! klonk het hem na. De geplaaagde kastelein keerde zich om. » Vergeet toch ja het vuur niet." Het sigaartje werd gehragt en aangestoken, terwijl de hamerslagen van den langstaartigen vulkaan door het koetshuis weërgalnde. De reparatie die naar des smids meening alleen vereischt werd, was van weinig aanbelang, en, eer het sigaartje geheel verrookt was, reeds afgelopen. De Chinees ontving, na eenige woordenwisseling, zijn loon, dat volgens het gevoelen van den reiziger, te hoog was gesteld. Straks daarop werd DARBA afgezonden, om de twee koffers van zijns meesters vertrek te halen, dewijl men onmiddellijk op reis moest. MUIZENSTROOM werd verzocht, een koetsier en postpaarden te leveren, waartoe hij zich maar eens liet noodigen. Weldra waren vier duchtige bleszen voor het rijtuig gespannen, en nu

vraagde de reiziger, hoe veel hij schuldig was? —
 »Niets dan drie gulden voor eens flesch rij-
 »wijn,» antwoordde de arme kastelein, terwijl hij
 er al motpelande bijvoegde: »Maar er waren al
 »toebereidselen tot het diner gemaakt, en.....»
 De reiziger had het echter al te druk, om de
 laatste aanmerking te verstaan, doch de flesch
 scheen hem te interesseren, en terwijl hij de drie
 gulden betaalde, gaf hij DARRA last, om de nog
 half volle flesch goed dicht te kurken en in een
 hoekje der zitting van het rijtuig te plaatsen. Dit
 geschiedde en nu wilde ook de reiziger plaats in
 hetzelfde nemen, toen MUZENSTROOM eenigzins
 driftig uitriep: »Maar, mijnheer! belieft UEd.
 »een bon voor de postpaarden af te geven of
 »geld? Indien UEd. op Gouvernements last reist,
 »moet ik een bon verzoeken.» De reiziger be-
 dacht zich een weinig. »Neen,» zeide hij einde-
 lijk op een verdrietigen toon; »ik reis voor mij
 »zelven. Daar hebt gij uw geld. Waarom niet
 »verder gesproken. Salut!» — »Nog eens moet
 »ik u lastig vallen, mijnheer!» zeide MUZEN-
 STROOM, wiens stoutheld aangroeide, »UEd. heeft
 »naar den heer secretaris K... gevraagd, die on-
 »gelukkig niet te huis was. Wanneer hij terug
 »is, wie moet ik zeggen, dat naar hem heeft
 »gevraagd?» Uw naam moet ik toch weten,
 dacht de looze vos, doch het antwoord dat hij

ontving, sloeg zijne hoop geheel neder. »Neem »dezen brief,» sprak de reiziger, terwijl hij er een' uit zijne portefeuille haalde, »en geef hem »aan den heer secretaris.» Tevens in den wagen stappende en zijn' corporalenteu persoon in de gemakkelijkste houding nedervleessende, voegde hij er bij. »Maak tevens de complimenten, van den »heer — Djalal, koetsier! — van den heer.....» De rest van de onderrigting was voor den armen kastelein verloren, want de koetsier, die zijne ongeduldige blessing naauwelijks kon bedwingen, leidde hun zonder talmen de zweep over de schalen, en na eene flauwe poging van den reiziger, die zijn hoofd nog uit het portier scheen te willen steken, om MUIZENSTROOM iets toe te roepen was helaas! de wagen het plein over en op den grooten weg, waar MUIZENSTROOM denzelven zoo lang in diepe gedachten nastaarde, totdat reeds de flodderende bloemrijke kabaal van den dienstdoenden lakei DARBA, en deszelfs zwarte, wijd uitgespreide voeten achter een hoek aan het gezigt onttrokken waren.

De heer K... ontving behoorlijk den voor hem bestemden brief, wiens inhoud en zonder hem niet bijzonder schenen te interesseren. Van den overbrenger werd in denzelven niet gerept, dan als van *eener goeden vriend*, die over *Tagal* moettende gaan, zich met de bezorging des briefs

had belast. Met verwondering en een onwillekeurig lachje hoorde de secretaris het verhaal van den ontevreden kastelein, wien hij raadde, voortaan zijne gasten vriendelijk te verzoeken, hunnen naam duidelijk in te schrijven.

Nog eenmaal nam MUIZENSTROOM, het register in handen, om zoo mogelijk uit de zonderlinge hanepooten eenen naam te kunnen zamenstellen. Vergeefsche moeite! Ziedaar! een bediende brengt hem een papiertje, dat nabij de kanapé was gevonden, zijnde waarschijnlijk uit des driftigen reizigers zak gevallen. Driftig sloeg MUIZENSTROOM de oogen op deszelfs inhoud, waaruit hij hoopte, eenige inlichting te verkrijgen, doch, nieuwe teleurstelling, de regels waren met Hoogduitsche letters geschreven, en deze waren hem onbekende figuren. Na lang overwegens herinnerde hij zich dat de plaatselijke heelmeeester een Duitscher was, en wegens eene schuld van drie flesschen madera, zich ongetwijfeld beijveren zou, hem de geheimzinnige regelen te vertolken. Straks begaf hij zich naar den chirurgijn, die in de buurt woonde en dien hij te huis vond. Met een stemmig gelaat verzocht hij dezen om de uitlegging van het vreemde schrift. De doctor zet zijn bril op, kucht en hemt, en barst in een schaterend gelach uit, na het doorloopen van den eersten regel, zijnde de aanvang van het liedje:

Ich bin der Doctor KISENBART; etc.

»Nu waarachtig,» riep hij uit, »dat is een geschrift van belang! Dat loont je regt de moeite, »heer MUIZENSTROOM, van bij mij te komen! Neem »plaats!»

Doch MUIZENSTROOM verontschuldigde zich; — hij was beschaamd, groette den docter met een gedwongen lachje en keerde tot zijnent terug.

Eenige weken waren er verloopen, toen een paar kooplieden van *Batavia* te *Tagal* bij MUIZENSTROOM hun intrek namen. Terwijl men bezig was op te disschen, nam een dier heeren het *Register der reizigers* op en riep verwonderd uit. »Ei! ei! de heer VON KURT ZUM HANSMICHEL- »STEIN is hier ook geweest! Indien ik zijn handschrift niet meer had gezien, zou ik waarlijk »uit die barbaarsche letters niet wijs kunnen »worden. Gij hebt immers dien windmaker wel »gekend, die voor eenige weken met de noorder- »zon van *Batavia* is vertrokken, en een paar »duizend gulden heeft achter gelaten..... aan schuld. »Maar wat drommel, noemde die vent zich *Inspecteur*? Ei! ei! ik zie dat het woordje *ex* er »voor heeft gestaan, doch voorzeker met inzicht »meer dan half door een klad is bedekt. Hij is »*Mandoor* (*) bij een' landeigenaar geweest, die

(*) Opziener over de slaven bij voorname ambtenaren of landeigenaars. Deze opzieners zijn gewoonlijk Europeanen, en heb-

» hem voor een paar jaren heeft weggejaagd. De » titel van *Inspecteur* zal hem brillanter zijn voor- » gekomen dan zijn *Maleische* titel." De heeren werden in hun gesprek op eene aangename wijze gestoord, door het opbrengen van een paar lekkere schotels, het register werd verachtelijk op eene hoektafel geworpen en men dacht niet meer aan den heer VON KURT. Tot op den huidigen dag weet de kastelein MUIZENSTROOM niet, wie de reiziger *van gewigt* was, die zoo wel commandeerde en zoo weinig verteerde.

ben, buiten vrije kost en inwoning, van dertig tot vijftig gulden maandelijksche bezoldiging.

HET DUIZENDGEBERGTE.

(GOENONG SERIBU).

*Quæ non delectet tam varius adspectus
et cultus magnæ matris?*

Just. Lips.

Verheven en schoon zijn de voortbrengselen der natuur op het gezegende eiland *Java*, de kostbaarste parel aan *Nederlands* kroon in het vruchtbaar en welig Oosterland. Geen reiziger kan voor schoone natuurtooneelen zoo onverschillig zijn, dat hij niet met een warm gevoel van eerbied en dankbaarheid de magtige en welkdoende hand van den Schepper zou bewonderen; zoowel in de nederige valei, waar de onschatbare palmboom, en de rijzige bevallige *Pinang* het vreedzame dak des landmans overschaduwten; waar het zacht en bekoorlijk groen van mild bewaterde rijstvelden de betooverendste afwisseling daarstelt met het duizendkleurig schakeersel der teedere en beminnelijke

kinderen van FLORA; zoowel dáár, als op den hoogen kruin dier bergen, die als weldadige schutsheeren, aan de murmelende beekjes van het dal, hunne kristallen wateren doen toestroomen, en in de rijkste verscheidenheid van vormen hunne reusachtige gewassen ten toon spreiden, wier stam het mos van eeuwen bedekt. Wel mag de gevoelige aanschouwer van deze heerlijke gewrochten der schepping getroffen uitroepen, wat JUSTUS LIPSIUS in zijne beschrijving der bekoorlijkheden van het landleven zegt: »Wie zou niet bekoord »zijn op het zien dier verscheidenheid van voort- »brengselen der groote moeder (natuur)?»

Verheven en schoon, ja, zijn de natuurtooneelen, die zoowel de statige bergen, als de nederige vreedzame dalen van het vruchtbare *Java* opleveren; doch ook de min trotsche hoogten van het weinig bekende *Duizendgebergte* hebben hare eigenaardige schoonheden. Als ware dwergen steken zij af bij de verhevene kruinen van den *Gedé* en *Salak*, en de reiziger, die deze berggreuzen van verre heeft aanschouwd, of wel het heeft gewaagd, hunne steile wanden, over rotssteenen en door scherpe doornstruiken, een paar duizend voet hoog, te beklimmen, spreekt te naauwernood van de afgelegene, in de verte naauw zichtbare bergketen, die zich langs het westelijke gedeelte van het *Buitenzorgsche* uitstrekt, en bij den *Javaan*

onder de benaming van *Goenong Seriboe* (de Duizendbergen.) bekend staat.

Slechts de vriend en kenner der natuur weet ook deze onaanzienlijke berger op prijs te stellen, wier schaars betreden grond hem voor de moeite van zijn bezoek ruimschoots beloont.

Dit ondervond de ijverige en vermaarde natuurkundige, professor BLUME, wien ik de eer had, in den aanvang van 1824, op een togtje over het *Duizendgebergte* te vergezellen. Met deszelfs vergunning deel ik uit zijne waarnemingen, aangaande die keten van lage bergen, het volgende mede:

» Ofschoon nu dit gebergte, wegens zijne geringe verhevenheid, slechts als eené rei van heuvelen in aanmerking komt, met den hooger en bergkruin vergeleken, en deszelfs plantengroei zich op verre na niet zoo welig vertoont, als men die op de hooge vulcanische bergen ontwaart, zoo is echter de verzameling, welke ik hier gemaakt heb, van grootendeels den natuurkundigen onbekende voorwerpen, aanzienlijk geweest, daar ik meer dan driehonderd verschillende soorten van gewassen op de plaats zelve beschreven heb, waarvan de teekeningen en gedroogde exemplaren die mijne beschrijving vergezellen, tevens geen geringe aanwas voor 's rijks herbarium opleveren."

» Wat daarentegen den geologischen toestand

» van het *Duisendgebergte* betreft, zoo is deze
 » min belangrijk, dan het uiterlijke van deze vele
 » aaneengeschakelde heuvelen wel schijnt te belo-
 » ven. De ontbloote massa's van *basalt* en de ba-
 » saltachtige lagen van *lava*, hier en daar in de
 » kleine vlooden en aan de ingestorte wanden
 » aanwezig, toonen duidelijk, dat deze zelfstandig-
 » heid het grondgebouw uitmaakt, zoo niet der
 » geheele bergketen, ten minste van het meer
 » zuidelijk gedeelte; terwijl daarentegen, aan de
 » noordwestelijke afhelling eene meer gemengde
 » steensoort voorkomt, die uit eene samenstelling
 » van keisteentjes, kalk en klei-aarde, met *veld-*
 » *spaat* doortrokken, bestaat, en welker ligging
 » duidelijk de medewerking der wateren kenbaar
 » maakt. Uit deze steenmassa is insgelijks de *Ma-*
 » *nara*, een der noordwestelijke hoogere toppen ge-
 » vormd, die echter later, hetzij door het geweld
 » der wateren, hetzij door instortingen, of door
 » de zamentrekking van het gesteente zelve, zeer
 » groote veranderingen in zijne gestalte heeft ge-
 » leden. Zulks getuigen reeds de aan zijnen voet
 » liggende rotastukken, van eenen buitenwonen
 » omvang; hooger, de enge klooven, aan beide
 » zijden door ruwe, naakte en meermalen overhan-
 » gende muren begrensd, en hier en daar zeer
 » uitgebreide hollen, wier bodem, uit mangel aan
 » licht, door geene plant bedekt is."

» De tijd echter, waarop deze veranderingen der
 » oppervlakte hebben plaats gevonden, ligt buiten
 » het gebied der geschiedkundige narigten; des-
 » niettemin doet de betrachting van alle de hier
 » blijkbaar plaats hebbende omstandigheden, ten
 » opzichte van de formatie van dit gebergte, mij
 » gelooven, dat ten minste dit gedeelte van *Java*
 » toenmaals nog onbewoond is geweest. Uitgestrekte
 » beddingen van kalk vertoonen zich langs de
 » noordwestelijke zijde van het *Duizendgebergte*,
 » ja zelfs de hooge oeffers der *Tjidania* zijn, bij
 » het kleine dorp *Romping*, met lagen van kalk
 » omschorst, die zich overal als schulp- of koraal-
 » kalk doet kennen, en door de menigte van zee-
 » produkten, welke zij oplevert, onwedersprekelijke
 » bewijzen aanbiedt, dat hier in vroegeren tijd de
 » zee moet hebben gestaan, zoodat het tijdstip,
 » waarvan wij hier boven melding maakten, met
 » datgene zou kunnen samenloopen; waarop de
 » verming, de aanslibbing, der meet vlakke noor-
 » delijke streken plaats greep. Doch hooge boomten,
 » zoo als mijne *Nauclea arborea*, *Diospyros macro-*
 » *phylla*, *Xylocarpus*, *montana*, enz. bedekken thans
 » vroegere riffen van den *Menara*, van den *Sulin*,
 » *Ussin*, enz. onder wier schaduw mijne *Murraya*
 » *acuminata*, *M. pubescens*, *Aglaya suavissima*,
 » enz., hare welriekende geuren verspreiden; ter-
 » wijl in de noordelijke vlakten, die eenmaal door

» de zee werden bespoeld, enkele door palmen
 » en bamboezen beschaduwde *kampongs* liggen,
 » en de grond heinde en ver met rijstvelden over-
 » dekt is.”

» Men zou zich verbeelden, dat ons vlak land
 » arm aan verscheidenheid van gewassen moest zijn,
 » daar velen veronderstellen, dat de vegetatie zich
 » van de bergen af over de vlakten uitbreidt. Doch
 » de natuur bedient zich van dezen weg niet al-
 » leen tot het uitdosschen der vlakke landstreken;
 » vormen, die aan het gebergte geheel vreemd zijn,
 » ontwikkelt zij uit haren vruchtbaren schoot,
 » daar, waar eigenaardige omstandigheden met op-
 » zigt tot het samenstel van den grond plaats
 » vinden.”

(*) » De kalkheuvels van *Koeripan*, ten noord-
 » weste van *Buitenzorg* gelegen, en die ik ins-
 » gelijks met betrekking tot derzelver vegetatie heb
 » onderzocht, leveren daarvoor een schoon bewijs
 » op, want verscheiden gewassen, die zich aldaar
 » in menigte bevinden, zoekt men vergeefs in den
 » geheelen omtrek, zoo als b. v. eene *Cycas*, die

(*) De belangrijke inhoud van deze waarnemingen laat mij niet toe, dat gedeelte, hetwelk hier volgt, en niet meer over het eigenlijk gezegd *Duizendgebergte* handelt, achterwege te laten; daar er toch over zeer nabijliggende bergen wordt gehandeld, en de nu volgende periode ook met de voorgaande in verband staat.

» van de *C. Circinalis* slechts weinig afwijkt; eene
 » species van *Licuala*; mijne *Alstonia villosa*,
 » *Echites angularis*, *Dischidia avenis*, *Philyrea lan-*
 » *ceolata*, *Trophis Javanica*; *Pisonia Javanica*,
 » *Gonotheca capitata*, (zijnde een geslacht onder de
 » *Gentianeën*); zeer na verwant met *Mitrasacme*,
 » *Aérides paniculata*, enz.”

» Zijn echter deze heuvels reeds zeer merkwaar-
 » dig door de zoo even gemelde schoone gewassen,
 » nog veel meer zijn zij het door hunne geheel
 » eigenaardige vorming.”

» Van rawa's (ondergeloopene vlakten) omgeven
 » verheffen zich hier twee honderd vijftig schreden
 » van elkander verwijderde heuvelen, van welken
 » de eene een weinig meer noordwestelijk liggende,
 » tamelijk sterk bewaasden is, en niet volkomen zoo
 » hoog, als de andere, die iets meer zuidoostelijk
 » ligt en slechts met lage struiken is bewaasden,
 » doch op wiens zuidelijke, tachtig voet hooge
 » spits, een hooge boom, de *Ficus chrysocoma*,
 » zijne takken uitbreidt.”

» De rigting van beide heuvelen is noordelijk,
 » en men ontwaart den laatsten reeds op eenen
 » verren afstand, door het schitterende wit zijner
 » zijden, welke zoowel aan deszelfs zuidelijke, als
 » noordelijke afhelling naakt daar liggen. Doch is
 » deze ontblooting van het kalkgesteente, aan de
 » zuidzijde uit deszelfs gebruik (bijzonder tot scherrie-

» kalk) af te leiden; zoo brengt daarentegen de
 » natuur nog voortdurend aan het noordelijk ge-
 » deelte nieuwe kalklagen voort. Heete bronnen,
 » die een ruimen voorraad van opgeloste kalk be-
 » vatten, spruiten hier overal te voorschijn, en
 » uit dezelve zendt zich de kalk in fijne vliezen
 » af, die langzamerhand meer dikte verkrijgen,
 » zoodat men hier de vorming der lagen duidelijk
 » kan nagaan, en er omtrent het ontstaan dezer
 » heuvels op die wijze, geen twijfel hoegenaamd,
 » overblijft. Zelfs bladeren, takken en andere
 » voorwerpen, die het toeval herwaarts voert,
 » werden weldra met eene kalkkorst overtrokken,
 » en geven aanleiding tot de schoonste afdruckse-
 » len, die zich zelfs nog in het gesteente, onder
 » aan den voet des bergs bevindelijk, doen herken-
 » nen. Doch wat de natuur slechts langzaam en
 » vaak, eerst na verloop van eeuwen, hier heeft
 » op één gehoopt, schijnt zij ook soms in korten
 » tijd weder te vernielen; want de bovengemelde
 » eenigzins meer noordwestelijk liggende berg, die
 » onder den naam van *Goenong kantiana* bekend
 » is, moet, naar de bouwvallen te oordeelen, welke
 » zich aan de zuidoostelijke zijde bevinden, en groote
 » kloven, ja zelfs helen vormen, in vroegeren tijd
 » aanmerkelijk hooger zijn geweest. Daarentegen
 » is aan deszelfs noordoostelijke zijde reeds weder
 » een plateau opgeworpen, en eene tweede plateau

» bevindt zich onder den naam van *Goenong Da-*
 » *pilr* (keukenberg) in eene oostelijke verwijdering
 » ter zijde van beide kalkheuveld, insgelijks van
 » moerassen omgeven. Dit laatste *plateau* is vrij
 » uitgestrekt, en hier en daar hebben de bronnen
 » reeds twee, drie tot vier voet hooge, doorboor-
 » de kegels opgeworpen, welke een gewichtig bewijs
 » voor deze zoo eigenaardige formatie opleveren.
 » Een warm zwavelachtig water ontspringt uit
 » deze kegels, en geeft aanleiding tot de zelfde
 » lagen van kalk, waarvan ik zoo even gesproken
 » heb.»

Tot dus verre de Heer *BRUNT*.

In het *Duizendgebergte* houden zich tijgers op,
 doch geenszins in zulk een groot aantal, als op
 het hoogere gebergte van *Jawa*, dat hun meer
 buit oplevert. Reeën, dassen, eene soort van
 konijnen, en eekhoorntjes zijn op de *Goenong*
Seribá voorhanden, doch de eerste dezer diersoort-
 ten, die het meeste aan de bloeddorstige klauwen
 des tijgers is blootgesteld en dezelfs voornaamste
 voedsel uitmaakt, is hier schaars aanwezig. Nu
 en dan wordt ook wel een onvoorzigtige pasuw,
 die zich op al te lage takken van den haar be-
 schermenden boom heeft gewaagd, uit hare geruste
 sluimering door den wreeden roover gewekt, die
 met een rassen sprong den armen weerloozen vo-
 gel bemagtigt en als eene vette prooi verslindt. De

ongelukkige paauw, op deze wijze overweldigd, doet het woud van haar akelig gekrijsch weërgalmen, doch één oogenblik slechts, en de stilte des doods verkondigt haar treurig einde.

Rhinocerossen, op de hoogere bergen van *Java* (de *Tjerimai* b. v.) zoo menigvuldig, zijn op het *Duizendgebergte* niet te ontdekken. Mogelijk is het hier voor deze dieren, die woeste en onbewoonde oorden verkiezen, niet eenzaam genoeg; immers treft men op het *Duizendgebergte* hier en daar nog wel een klein dorpje of alleen staand hutje aan, en de bijl van eenen bergbewoner doet nu en dan in het sombere woud zijne vernielende slagen hooren, welke de diepe stilte op eene den wandelaar treffende wijze vervangen, en het schuwe eekhoorntje van boom tot boom eene veiligere schuilplaats doen zoeken.)

In de holle boomen houden zich vele *Jekko's*, *Caméléon's*, duizendbeenen en scorpioenen op. De eersten zijn ook in de bamboezen hutten in vrij grooten getale voorhanden, waar zij zich achter voorwerpen, die zelden van hunne plaats komen, gelijk kasten, *bali balis*, of kribben, enz. verschuilen, of tusschen de bladeren van het (*)

(*) De daken der bamboezen woningen worden met reijen van palmbladeren, tegen het indringen van den regen of het doorstralen der zon gedekt. Een zoodanig beschutsel heet *atap*.

atappen dak verbergen, en vooral des nachts hun eentoonig en afgemeten geroep, *Jekko*, doen hooren, waarvan de nare klank den sluimerenden huisbewoner uren lang in zijne rust stoort.

- Het schiet mij te binnen, dat op onze togt over het *Duizendgebergte*, waarbij de heer BLUME door zijnen teekenaar, zijnde een Franschman, LATOUR genaamd, werd vergezeld, deze een paar malen op eene onaangename wijze, door een *Jekko* werd verschalkt. Hij had namelijk des avonds, vóór hij zich ter ruste begaf, een' opengestoken *kalápa* (kokosnoot) op de tafel nevens zijn bed staande, gelegd, ten einde zich des nachts, wanneer hij vaak door *nadorst* werd geplaagd, met het verkoelende sap te goed te doen. De opening der vrucht had hij met het uitgesnedene stuk der schaal zorgvuldig bedekt. Hoe groot was zijne verbaasdheid en teleurstelling, toen hij wakker geworden zijnde en zich met eene teug *kalápa* melk willende verfrischen, de vrucht in eene schuinsche rigting zag liggen, van deksel, en — gelijk bij nader onderzoek bleek, van de helft der vloeistof beroofd. Een gestreng onderzoek volgde, dewijl LATOUR meende, dat een der bedienden de verregaande onbeschaamdheid had gehad, hem zoo van den huig te ligten, en dorst te doen lijden; doch de onschuld was op het gelaat der slaap-dronkene Javanen te lezen; geen hunner was, na

het slapengaan van den teekenaar, in deszelfs tent geweest; ook was het geenszins waarschijnlijk, dat een bediende zich, om zulk eene kleinigheid, zou hebben blootgesteld aan eene ruwe *casaatie*.

Gelukkig waren er nog kokosnoeten voorhanden; men stak een' nieuwen open, dien de voorzigtige LATOUR, om eene tweede teleurstelling voor te komen, haastig uitdronk.

Den volgenden nacht gebeurde hem het zelfde grapje, en nu besloot hij, voor de derde maal naauwkeurig acht te geven, wie de dorstige guit was, die hem zulke trekken speelde. Hij leide zich dus den derden nacht laat te bed, en loerde met half geslotene oogen, of de kokosnoot, die hij naar gewoonte op tafel had gezet, werd aangeroerd. Niet zeer lang had hij zoo gelegen, toen hij, bij het licht der nachtlamp, een vervaarlijk grooten *Jekko* bespeurde, die reeds op tafel naast de vrucht post gevat, en met zijn kop het los dekseltje afge-stoten had. Twee arglistige, als diamanten schitterende oogen rigtten zich naar den schijnbaar slapenden, die zich een oogenblik bedwong, om het zeldzame schouwspel van een drinkenden *Jekko* niet te missen. Nu rigtte zich het bovenlijf van het afzigtige dier tegen de *kalápa* op, en kop en hals drongen de opening in, om den zoeten drank in te zwelgen. Doch de verbitterde LATOUR gaf den gulzigaard geen tijd, om zijn oogmerk uit te

voeren, hij deed met zijn *Golok* (*) een houw, die den *Jekto* zou doorkliefd hebben, ware deze niet te vlug geweest; doch eene kleine beweging die de krib maakte, terwijl de vuist den ontblootten *golok* greep, onthutste den dorstigen roover, die hals over kop de vlugt koos, de *kalapa* van tafel doende rollen; zoodat de houw, hoe ras ook aangebragt, mislukte.

In de bamboezen woningen der bergbewoners, houden zich ook een aantal padden op, die men somtijds met geheele hoopen over den vochtigen onbedekten bodem ziet zwerven; eene verbazend groote soort van *Kakkerlakken* met dikke schubben van eene fraaije donkerbruine glanzende kleur bedekt, is er zeer menigvuldig, benevens leelijke morsige krabben of kreeften. Mieren zijn op het *Duizendgebergte* zoo talrijk, dat men ze overal, bij geheele legioenen ontwaart, vooral wanneer het geregend heeft, en zij van alomte komen aanrukken, om drooge kwartieren te betrekken. Geen zoologisch werk bij de hand hebbende, valt het mij wat moeilijk, deze lastige gasten behoorlijk te classificeren; ik verdeel ze dus maar eenvoudig in witte, zwarte en groene. De zoogenaamde witte mieren zijn op geheel *Java* algemeen verspreid en overbekend door het groote nadeel, dat zij aan

(*) Een Javaansch zijdgeweer, met een gevest van hoorn of kunstig gesneden hout en een breed regt lemmet.

kleederen, huisraad, enz. veroorzaken, terwijl zij de hardste voorwerpen doorknagen en men koffers, kisten en kasten naauwelijks genoeg tegen haar inval kan beveiligen. De zwarte of bruine mieren zijn de gewone Europesche; de groene eindelijk, waarvan ik gesproken heb, en die ik, tegen den aard der mieren, nimmer bij geheele reijen, maar steeds bij enkelen verstrooid heb waargenomen, zijn van eene buitengewone grootte, zesmaal dikker dan eene andere mier, en van eene fraai glinsterende groene kleur. Zij zijn voor de menschen veel lastiger dan de andere mieren, dewijl zij zich op bedsteden tusschen de dekens nestelen en pijnlijke steken toebrengen. Nergens heb ik deze groene soort aangetroffen, dan op het *Duizendgebergte*.

Ten slotte zou ik hier eene korte beschrijving laten volgen van de kleine *kampongs* der bergbewoners, derzelve levenswijs en zeden; doch het weinige wat van deze kinderen der natuur te zeggen valt, heb ik naar mijn gering vermogen aangetekend in mijne *Avondstonden aan boord* of *verhalen uit Indië*. Wie mijner lezeren dus mogt verlangen iets meer dienaangaande te weten, die gelieve in het gemelde werkje op te slaan het verhaal van den heer DAMON, getiteld: *Het dorpje op den berg*.

QUEM NOSTI,
OF DE
CLUB DER NABOBS.

*O nos profecto miseros, si suas corpus
delicias haberet, animus delectatione
sica orbaretur!*

MARIANA.

EERSTE AVOND.

De Heeren MULLER, MEIJER, SMITS, JANSEN, DE
WIT, DE GROOT, LA TRÉMOUILLE-KURKHOU-
WER, en meer anderen.

MULLER. Wel nu heeren! daar zitten wij! en
het schijnt, dat het gezelschap zich begint te ver-
velen. Een algemeen stilzwijgen! Wat drommel,
zijn wij allen uitgepraat?

SMITS. Wij zijn allen heden avond zoo luste-
loos, mijnheer de President! Tot kaartspelen heeft
men geen trek, het zingen gaat niet van harte.
Mij dunkt, wij moesten iets anders bedenken, om
den avond te korten.

DE GROOT. Ik ben van gevoelen, dat wij niet beter kunnen doen, dan elkander beurtelings wat vertellen. Wij zijn allen reeds een poosje in *Indië*, en het kan ons aan geene stof ontbreken; indien wij ons over dit ons tweede vaderland willen onderhouden. De een heeft ligtelijk iets gezien, opgemerkt of ondervonden, wat den ander onbekend is. Kom aan! wie zal er beginnen?

LA TRÉMOUILLE KURKHOUWER. Als de heeren verkiezen, zal ik wel beginnen. Onze vriend DE GROOT heeft wel gelijk, dat het hier in ons tweede vaderland, zoo als hij het noemt, aan geene stof tot opmerken en verhalen kan ontbreken. Ik heb ten minste heden nog eene ontmoeting gehad, gelijk men in *Europa* niet ligt eene hebben zal.

Gijlieden weet, dat ik in de *Prinsenlaan*, niet ver van de *Molenvlietsche* brug, mijn verblijf heb. Des morgens sta ik gewoonlijk reeds te vijf of half zes ure op, en doe, na mij gebaad te hebben, een wandelingje door de laan, terwijl ik om de frissche morgenlucht te beter en ruimer te kunnen genieten, in de ligte en tevens deftige huisdragt der oudgasten, *sarong* en *kabaai* rondslender, en een sigaartje rook.

Verbeeldt u nu eens, dat ik heden morgen, zoo als naar ouder gewoonte, de laan op en neder gaande, eene gedaante, omtrent honderd schreden, voor mij uit zag stappen, die ik aan kleeding,

gang, tengerheid en houding, voor een meisje, een aardig Inlaidsch meisje hield. Het hoofd was onbedekt en gitzwarte lokken spreidden zich achteloos over hals en schouderen uit. Een rood gebloemd kabaaitje flodderde om het slanke ligchaam, waarvan elke beweging met eene zekere deftige théâtrale bevalligheid vergezeld ging.

Vol verlangen, om mijne schoone onbekende in te halen, stapte ik voorwaarts, zonder er eens aan te denken, dat ik mij verder van huis verwijderde, dan de welvoegelijkheid mij toeliet, in mijne slaapjapon te doen. Door mijn haastig aanstappen, was ik het daarenboven gestadig oneens met mijne sarong, die mij elk oogenblik op de hielen zakte, mijne schreden belemmerde, en den afstand tusschen mij en het doel mijner wenschen deed vergrooten.

Eindelijk scheen de vervolgde schoone het er zelve op toe te leggen, om mij in de gelegenheid te stellen, hare bekoorlijkheden van nabij te kunnen bewonderen. Ik weet niet, welke bloem of plant ter zijde van den weg hare opmerksaamheid tot zich trok. Zij stond stil en bukte eenigzins voorover, en ik zneende nu in hare regterhand iets glinsterends te bespeuren. Met verdubbeld schreden naderde ik de stilstaande en kwam haar op zij. Doch wat stapte ik vlug door, toen ik dat gezicht beschouwde. Nooit vergeet ik dat

oogenblik, mijne heeren! Een oude Maleijer met een rimpelig ingevallen gelaat, langen baard en vurige oogen, ziedaar de schoone, die ik door de ontbloote haarlokken en het gebloemd kabaaitsje verschalkt, met zoo veel drift had vervolgd. Vinnig staarden mij de vuurroode oogen van den ouden knaap aan, die, gelijk ik nu maar al te duidelijk bespeurde, in plaats van gitzwarte lokken, slechts een ruwen bos peper en zout kleurige haren op zijn schedel droeg. Zijn geheel voorkomen was dat van een krankzinnigen, en een mes, dat hij in de regterhand hield, maakte zoo veel indruk op mijn gemoed, dat ik door schrik en afgrijzen bevangen, niets inniger wenschte, dan maar spoedig uit het bereik van den gevreesden wandelaar te komen. Met de meest mogelijke bedaardheid vervolgde ik, een *tabé* stamelende, mijnen weg. Mijn groet werd niet beantwoord, hetgeen mijne ongerustheid vermeerderde. Evenwel had ik nog tegenwoordigheid van geest genoeg, om onder het voortgaan, mijne kabaaitsje te slaan, en de asch van mijn sigaartje te blazen, terwijl ik gelukkig door het gevreesde voorwerp niet vervolgd werd. Aan het einde der Prinsenlaan gekomen, zag ik ter regterzijde een paar kennissen naderen, en rigtte mijne schreden naar hen toe. Niet weinig stonden zij verbaasd, mij zoo ver van mijne woning, *en deshabilité* en

met de angst op het gelaat geschilderd, aan te treffen. Nu eerst waagde ik het om te zien: de oude Maleijer had een' anderen weg ingeslagen dan ik, en was naauwelijks meer in de verte zichtbaar. Ik verhaalde mijn avontuur aan de Heeren, van welken een mij wist te zeggen, dat hij meermaalen van dien ouden man had hooren spreken, dat het een zinnelooze was, dien men, als niemand beleedigende, ongehinderd liet gaan, te meer daar hij, zoodra men het slechts in het minste op zijne vrijheid scheen gemunt te hebben, tot de grootste razernij verviel en gevaarlijk werd. Zijne vrouw en kinderen behandelden hem met den meesten eerbied en de grootste zorgvuldigheid, daar een stokoud grootje, die als eene waarzegster geëerd werd, bij herhaling voorspelde, dat de arme krankzinnige, eer iemand het vermoedde, weder tot zijn volle verstand zou terugkomen.

Ik keerde nu zachtjes aan naar huis, en het was, alsof er een zware last van mijn hart viel, toen ik mij in mijne vier palen bevond en mijn nachtgewaad had afgeworpen.

JANSEN. Ik kan mij uw angst voorstellen, toen gij dien klant onder de oogen zaagt, en vooral toen gij dat mes in zijne hand bespeurdet. Nu herinner ik mij ook, van dien ongelukkigen te hebben hooren spreken.

Zijn naam is BRANI, en hij is, naar zijne mee-

uring van een oud vorstelijk geslacht afkomstig.
 Langdurige overpeinzingen van den glans en rijk-
 dom zijner voorouders hebben hem aanvankelijk
 het hoofd op hol gebragt. De Javaan is uiterst
 bijgeloovig, en hecht vooral aan droomen een bij-
 zonder gewigt. De arme BRANI, die den geheelen
 dag in plaats van voor zijn gezin te arbeiden, aan
 den vergaenen luister van zijn geslacht dacht, ver-
 beeldde zich in den droom eene gedaante te zien,
 vorstelijk opgetooid, met een fijn groen fluweelen
badju of opperkleed, en daaronder een geel zijden
tjolie of vestje met eene dubbele rei schitterende
 gouden knopen. Deze gedaante droeg een open
 kistje in de beide handen, waarin de verbaasde
 BRANI allerlei kostbaarheden zag. Ponjaards (*kris-
 sen*) met gouden scheeden, en ivooren met diamanten
 omzette handvatsels, prachtige Siridoonen, ju-
 weelen ringen, en tusschen deze kostbaarheden
 gemengde hoopjes gouden Spaansche matten, zie-
 daar den inhoud van het kistje, dat BRANI al
 watertandende beschouwde. Daar de verschijning
 hem dit alles als het ware onder den neus hield,
 meende hij van het vriendelijke aanbod te moeten
 gebruik maken, en deed een greep in het kistje,
 waarbij hij zijne hand geweldig stiet, zonder iets
 magtig te worden. Het kistje verdween uit de
 handen der verschijning, die een verstoord gelaat
 aannam, en den ter neêrge slagene BRANI dus

aansprak: » Niet, zonder medeite kan mijn afstameling, dezer schatten meester worden. Het kistje dat gij gezien hebt, ligt vijf voet diep onder den grond, in uw *Siri*-tuintje (*) begraven." En hiermede verdween het spook en BRANI sliep door tot den vroegen morgen. Toen verhaalde hij aan zijn gezin, wat hij gedroomd had en gaf zijn voornemen te kennen, om, ingevolge voorschrift van het spook, zijn *Siri*-tuintje om te graven. Te vergeefs stelde zijne vrouw, die minder bijgeloefig was dan hij, en reeds lang gemerkt had, dat zijne hersenen ontsteld waren, haren man de nietigheid van zijn droom voor oogen; te vergeefs deed zij hem opmerken, dat zijne voorouders, op eene geheel verwijderde plaats gewoond hebbende, onmogelijk in zijnen tuin schatten konden hebben begraven; te vergeefs werden hare vertoogen door kracht van redenen eeniger verstandige bureu ondersteund; de arme BRANI liet zich door niets van zijn zinneloos plan terug houden; hij verwoestte zijn geheele *Siri*-gewas, groef met

(*) De Javanen zijn sterk verlaafd aan het gebruik der bladeren van de *Siri* of betel. De meeste landbewoners hebben in hunne tuinen eene plek gronds tot de teelt dezer plant afgezonderd. Het is een klimmende rauk, onder de pepersoorten die op *Java* menigvuldig zijn; behoorende. De bladeren zijn scherp en specerijachtig van smaak, en worden met een mengsel van ongebluschte kalk, Japansche aarde, en de bittere donkergele vrucht van den *Pinang* (*areca*) gekauwd.

onvermoeiden ijver dagen lang, en vond niets, dan een oud verroest mes, hoedanig de Javanen gebruiken, om hunne rijst af te snijden. Dit is zeker het mes geweest, dat gij in zijne hand hebt gezien. Hij heeft het helder gepoetst en geslepen, en draagt het gestadig bij zich. De pogingen, die men voorzigtigheidshalve heeft aangewend, om hem van dit mes te berooven, zijn vruchteloos geweest, en men heeft, om de razernij van den armen man niet ten top te voeren, hem in het gerust bezit van dien opgedolven schat moeten laten. Ziet daar wat ik van dien ongelukkigen gehoord heb, die, ofschoon geen kind beleedigende, echter onzen vriend LA TRÉMOUILLE zulk een geweldigen schrik op het lijf heeft gejaagd.

MEIJER. Het is vrij wat min gevaarlijk, zoodanige krankzinnigen, die reeds een geruimen tijd van hunne verstandelijke vermogens zijn beroofd, te ontmoeten, dan dezulken, die door het onvoorzigtig gebruik van *opium* en andere bedwelmende middelen, of wel door eene plotselijke, onverklaarbare zielsaandoening, van hunne rede beroofd en door de zoogenaamde *mata glap* of verduistering der oogen bevangen zijn. Zoodanige beklagenswaardige voorwerpen vertoonen zich nu en dan meestal wederom hier en daar het District *Buitenzorg*, en op landgoederen van Europeanen in de vorstenlanden van *Java*. De omme gaande regter, de heer v. B... heeft, om de menig-

vuldige moorden, sedert eenigen tijd, door zulke razenden gepleegd, zoo veel mogelijk te keer te gaan, tot gestrenge maatregelen zijne toevlugt genomen, en verscheiden dier hoogst ongelukkige misdadigers met de galg doen straffen. Hoogst ongelukkige misdadigers noem ik ze, want men is genoodzaakt, de moorden, gedurende de *mata glap* begaan, als onwillekeurig te beschouwen, wanneer men ziet, dat de moordenaar, onmiddellijk na het plengen van bloed, tot zijne volkomene bezinning terugkeert en het diepste leed wezen, het innigste hartzeer aan den dag legt, over de begane daad, terwijl hij zelfs niet de geringste poging aanwendt, om zich aan de straf, die hem te wachten staat, door verdediging of vlugt te onttrekken. Geen haat noch wrok, geen zucht tot roof bestuurt den arm des ongelukkigen, die in zijne verbijstering of krankzinnigheid, door de *mata glap* veroorzaakt, zich aan moord schuldig maakt. Gewoonlijk is het slagt-offer een zijner nabestaanden of vrienden, een bemind of hooggeschat voorwerp, ongelukkig onder zijn bereik komende. Menige voorbeelden van dergelijke moorden zijn mij bekend; om niet langwijlig te worden, zal ik er u slechts één verhalen, dat kortelings in de *Preanger regentschappen* is voorgevallen.

Twée Javanen, beide gehuwd, en door vriend-

schap naauw verbonden, begaven zich in den vroegen morgen naar *Tjandjaer*, elk met een goeden voorraad biezen matten en gevlochtene bamboezen korfjes, die zij aldaar met voordeel hoopten van de hand te zetten. Dit gelukte ook een' hunner boven verwachting, terwijl daarentegen zijn makker, geenszins zoo gelukkig zijnde, niet half zoo veel van zijne waren maakte. Dit veroorzaakte echter geen het minste ongenoegen bij den ongelukkigen verkooper tegen zijn meer door de fortuin begunstigten medgezel, en beiden verlieten, hunne zaken afgedaan hebbende, in vrede en vriendschap de hoofdplaats, om huiswaarts terug te keeren. Nu herinnerde zich de verheugde man, die zijne waren zoo voordeelig had verkocht, dat hij zijne vrouw reeds voor lang een doekje en een *payong* (*) had beloofd; doch door gebrek aan geld, die belofte tot heden niet had kunnen vervullen. „Thans,” dacht hij, „kan het er af, en ik zal mijn vrouwtje eens aangenaam verrassen.” Hij treedt daarop, van zijn medgezel gevolgd, een Chineschen winkel binnen en zoekt een fraai doekje en een stevig

(*) Regen- en zonnescerm. De Chinezen vervaardigen de *payongs* van eene zekere soort van vezelachtig en buitengemeen taai papier, waaraan zij door vernis eene duurzame sterkte geven.

Het fatsoen derzelve is volmaakt gelijk aan dat van onze *parapluies*.

payong uit; waarvóór hij den prijs bedingt en voldoet. Welgemoed gaat hij met zijn makker weder op weg, en kan zich onder het voortstappen naauwelijks verzadigen, met de gekochte voorwerpen te beschouwen, naauwelijks de kinderlijke vreugde bedwingen; die hem bezielt hij de gedachte, hoe fraai hij zijne vrouw zal opschikken, en hoezeer zij verblijd zal wezen. Min vrolijk was natuurlijker wijze de arme kamaraad, die mogelijk ook gaarne zijn vrouwtje wat mede had willen brengen. Geen nijd of afgunst bezielde echter dezen man, en hij wenschte met een zoo veel mogelijk opgeruimd gelaat, zijn juichenden vriend geluk (*). Deze verzonk plotselijk in diepe gedachten; de vreugde, die hij nog zoo even had gevoeld, maakte plaats voor de zonderlingste hersenschimmen, hij verbeeldde zich dat zijn vriend met een nijdig oog de geschenken beschouwde, die zijn goed geluk hem had in staat gesteld,

(*) De lezer gelieve in het oog te houden, dat hier van Javanen uit de binnenlanden gesproken wordt, van menschen, die eene bijna kindsche eenvoudigheid van zeden aan den dag leggen. Een *Siri-does*, een doek, een atel, kooopen, zijn voor zulke kinderen der natuur schatten, die hen ten toppunt van genoegen voeren. De listige Chinezen hebben van deze eenvoudigheid der Bergjavanen en van hunne kindsche lucht tot opschik steeds partij weten te trekken. Een wijs verbod van den voormaligen Resident der Preanger regentschappen, den Heer Baron R. VAN DER CAPELLEN, heeft dus slechts aan een zeer klein getal Chinezen het verblijf in die Residentie toegestaan.

voor zijne vrouw te koopen. Het komt hem voor, als zag hij zijn vriend eene beweging met de hand naar den *kris* maken, om hem te doorsteken en van zijn geliefd eigendom te berooven. In deze bedwelming van zinnen wil hij den gevreesden aanslag voorkomen, hij trekt zijn ponjaard, valt met eene razende drift zijn vriend op het lijf, en doorboord zinkt deze ongelukkige aan de voeten van zijnen nog ongelukkiger moordenaar. Oogenblikkelijk komt deze van zijne verstandsverbijstering terug, in de uiterste wanhoop stort hij zich op het lijk van zijn verslagenen vriend, wiens bloed hij vergeefs poogt te stelpen. Eenige voorbijgangers vinden hem zóó half bewusteloos uitgestrekt, hij verhaalt de geheele toedragt der zaak, en smeekt als eene gunst, dat men hem gevangen neme en de doodstraf, die hij erkent verdient te hebben, doe ondergaan.

Dit geval, mijne heeren voor de waarheid van het welke ik u kan instaan, levert stofs genoeg tot nadenken op, en is helaas een treurig bewijs te meer van de broosheid van het menschelijk verstand, zoodra de eene of andere hartstogt zich van de zielsvermogens meester maakt.

DE WIT. Voorzeker gevoelt elk het diepste medelijden met zoodanige ongelukkigen, die in eene onwillekeurige verstandsverbijstering, zoo als de *mata glap* inag genoemd worden, hunnen even-

mensch, ja somtijds hunne dierbaarste betrekkingen van het leven berooven. De menschlievende regter zal dus ook steeds, bij het vonnisvellen over zulk eene daad, alle verschoonende omstandigheden, waaronder een bestendig goed levensgedrag door den dader, voor den moord gehouden, de voornaamste is, in de schaal der gerechtigheid, tegen de misdaad opwegen. Een onmiskenbaar verschil bestaat er toch tusschen een' ongelukkigen, die, onvoorbedacht, in eene verbijstering van zinnen een moord begaat, en een zogenaamden *amoklooper*, die, uit wraakzucht zich zelve, tot het begaan van eenen manslag aanvuurt, en door het opzettelijk misbruik van opium of arak, zijner woede nieuw voedsel geeft en aan dezelve paal noch perk meer stelt. Het woord *amok* beteekent, gelijk gij lieden weet, *geweldadige opstand*, *oproer*, zoo als b. v. van eenen dienaar tegen zijnen meester, van eenen onderdaan tegen zijnen vorst, enz. Dergelijke *Amoks* hadden, in vroegere jaren, maar al te dikwijls plaats, waartoe de onmenschenlijke handelwijze, die de slaven somtijds van hunne Europeansche meesters moesten ondergaan, eene der voornaamste aanleidingen gaf. In een oud handschrift of zakboek van mijn grootvader, die voor meer dan vijftig jaren Resident van *Japara* was, heb ik een geval aangeteekend gevonden, dat tijdens zijne ambtsbetrekking aldaar plaats had.

Een rijk koopman, VAN SLOETEN genaamd, die vele bedienden en lijfeigenen had, moest zich, wegens negotiezaken, naar *Joäna* begeven. Een goed ruiter zijnde, verkoos hij den weg te paard af te leggen, te meer daar de groote baan, door aanhoudende stortregens, voor rijtnigen onbruikbaar geworden was. Twee zijner vrije bedienden hadden hem reeds eenige dagen te voren, toen hij van zijn voorgenomen reisje, bij het geven van eenige orders, gewaagde, verzocht en gesmeekt, hem te mogen vergezellen, dewijl hunne bloedverwanten te *Joäna* woonden, en zij dezen sedert lang niet hadden gezien, hun meester, die in elk geval den weg niet zonder gevolg kon afleggen, had zalks beloofd, doch die belofte ongelukkig vergeten. Hij gelastte, in den vroegen morgen van den dag, die voor de reis bestemd was, eenen slaaf, van wien hij veel werks maakte, zijn beste rijpaard op te zadelen. De slaaf moest zelf ook opzitten en met een mantelzak belast, zijnen heer volgen; hij begeeft zich dus naar den stal, om voor het opzadelen der paarden te zorgen. Een oogenblik daarna treden de twee bedienden, waarvan ik zoo even gesproken heb, het vertrek van hunnen meester in en vragen hem, met leedwezen en ongenoegen op het gelaat geschilderd, of het waar is, dat zij niet mede rijden, gelijk men hun kwam zeggen. De koopman

belooft hun, dat zij bij eene volgende gelegenheid aan de beurt zullen zijn, doch dat hij thans andere bezigheden voor hun beiden had, en hen niet mede kon nemen. Welligt ware hij van gedachten veranderd, en hadde aan het verlangen dier lieden en aan zijne gedane belofte voldaan, indien de twee teleurgestelde knapen niet door hun gemor en betoonde ontevredenheid de zaak erger gemaakt en de gramschap van hunnen heer, die wat haastig van gestel was, hadden ontstoken. Deze greep in vervoering van drift, zijne karwats, gaf, onder vernederende schimpwoorden, den morrenden eenige duchtige slagen daarmede en joeg hen de deur uit.

De paarden worden voorgebragt. De heer VAN SLOETEN geeft in haast nog eenige orders, omhelst zijne vrouw en kinderen, stijgt op, en rijdt langzaam weg, door zijn getrouwen slaaf KAPADA gevolgd, wiens gelaat van genoeg schitterde over de hem te beurt vallende eer. Helaas! weinig dacht de arme man, dat hij die eer zoo duur stond te betalen, en dat zijn einde, en dat van zijn meester zoo nabij was.

Een ontzettend treurspel opende zich ten huize van den heer VAN SLOETEN, toen hij naauwelijks een kwartier uurs was vertrokken, en leverde een schrikbaar bewijs op van de bloeddorstige wraakzucht, waartoe zich de anders zoo zachtzin-

nige Javaan kan laten vervoeren, wanneer men hoonende uitdrukkingen tegen hem gebezigd en hem door slagen mishandeld heeft.

De twee verongelijkte bedienden, hun meester hebbende zien vertrekken, gaven zich aan de uitgelatenste woede over, die zij tot eene volslagene razernij bragten, door het inzwelgen eener groote hoeveelheid sterken-drank, welken zij zich wisten te verschaffen. Onder een vervaarlijk geschreeuw van *amok* stoven zij de kamer in, waar mevrouw VAN SLOETEN zich met hare twee jonge kinderen, en eenige slavinnen bevond. Met verdubbelde dolksteken doorboord valt de arme vrouw ontziend ter aarde, het oudste kind, een jongetje van acht jaren, ondergaat hetzelfde lot. De slavinnen hadden al gillende de vlugt genomen; eene derzelven die juist het jongste tweejarige zoontje op den arm had, bragt hetzelfde even gelukkig als zorgvuldig, in veiligheid. Het geschreeuw en gekerm dier vrouwen, die hare goede meesteressen bemind en geëerbiedigd hadden, vervulde de lucht. Een ongelukkig toeval wilde, dat deze jammertoonen gehoord werden door KAPADA, die op eenen merkeliijken afstand van zijnen heer was achtergebleven, en zich met het slecht opgetoomde paard bezig hield, terwijl VAN SLOETEN langzaam voortreed. Spoorlags rende de getrouwe slaaf, den toom in haast hersteld hebbende, naar zijnen heer

en gaf hem kennis van de droevige klanken, die hij uit de rigting van deszelfs huis had vernomen. IJlings keerden beiden terug. Nabij het voorplein gekomen zijnde, bejegenden zij een paar slavinnen, die in gebrokene uitdrukkingen haren meester van het droevige voorval kennis gaven. Wieschetst de wanhoop van den armen huisheer. Hij springt van zijn paard, en snelt door den getrouwen KAPADA gevolgd, naar de kamer zijner gemalin. Nabij dezelve ontmoet hij de boepsdoeners, wier bloeddorst nog niet gekoeld was. Als razenden vallen zij den ongelukkigen, op wien zij het hoofdzakelijk gemunt hadden, met hunne *krissen* aan. Vruchteloos was de tegenweer, die deze, door KAPADA moedig ondersteund, aan de rampzalige moordenaars bood. Hij viel als een slagtoffer der ongehoordste wraakzucht, en ook de arme slaaf boette de gehechtheid aan zijn' meester, met zijn leven. Na deze gruwelijke moorden scheen de woede der monsters te bedaren; men maakte zich weldra van hen meester, ketende hen, en eene schrikkelijke doodstraf, die zij, weinige dagen daarna, zonder het minste berouw te toonen, ondergingen, was slechts eene geringe verzoening voor het bloed der ongelukkige slagtoffers, wier' ramspoedig einde algemeen betreurd werd.

MEIJER. Een treurig geval inderdaad. Men

wordt huisverig als men zoo iets hoort verhalen. Gelukkig zijn de voorbeelden van *amok* hoogst zeldzaam geworden, sedert het wijs en menschenlievend bestuur van den Gouverneur-Generaal VAN DER CAPELLEN, die elke mishandeling van Inlanders ten sterkste heeft beteugeld, en geleerd, dat men door zachthoedigheid en beleid meer indruk op het hart van den Javâan maakt, dan door verachting en wreedheid.

MULLER. Niets is nuttiger voor jonge lieden, die pas uit *Europa* komen, dan zich onverwijd toe te leggen, om den aard en de zeden te leeren kennen van het volk, waaronder zij hun toekomstig verblijf vestigen. Een hemelsbreed onderscheid is er toch, in dit opzigt, tusschen den Europeaan en den bewoner van den Indischen Archipel. Wat bij genen b. v. als eene beleefdheid of als een bewijs van vriendschap wordt aangemerkt, is vaak bij dezen eene gevoelige belediging, een' onverdragelijken hoon. Onder ons Nederlanders steekt er bijzonder weinig in, wanneer men aan een lief dametje een kusje geeft, en al wederstreeft zij ons ook welstaanshalve een weinig, wordt de daad toch zelden zoo kwalijk genomen. Maar hier, — hier zal zich iemand, die voorzigtig is, wel wachten, van een Inlandsch vrouwtje gemeenzaam aan te spreken, veel min aan te raken, wanneer hij haar niet van zeer nabij kent, en dan nog zou

het als een groot affront worden beschouwd, indien zulks in tegenwoordigheid van anderen geschiedde. De zaden der Inboorlingen hebben sedert de tijden van den goeden VALENTIJN, ook te dezen opzigte, geene verandering ondergaan. Ik herinner mij, bij dien vaderlandschen schrijver, die zoo vele jaren in *Indië* heeft doorgebracht, en alles zoo buitengemeen naauwkeurig te boek gesteld, verscheidene gevallen te hebben gelezen ten bewijze dienende, dat de Indianen van alle gemeenzaamheid in het openbaar, bijzonder ten aanzien hunner vrouwen en dochters, den grootsten afkeer hebben, en zelfs niet gaarne de minste aanraking, vooral van het hoofd, dulden. VALENTIJN verhaalt, dat in den jare 1718, de Hollanders hunne bescherming hadden verleend aan een zeker vorst van *Madura*, die door zijnen broeder onwettig van de regering was beroofd geworden. Deze vorst zich met zijne gemalin en een vrij aanzienlijk gevolg naar *Batavia* willende begeven, ging te dien einde aan boord van een Hollandsch fregat, dat ter reede van *Sourabaya* voor anker lag. De kapitein van het fregat, die met den hoogen rang van zijn passagier bekend was, ontving denzelfven op het dek met de meest mogelijke onderscheiding en pligtplegingen, doch ongelukkig kreeg hij, als een gulle zoon van *Nep-tunus*, het in het hoofd, de vorstin welkom te

kussen, iets, waarmede hij, aan de vaderland-
sche gebruiken denkende, geenszins meende, het
dametje te beleedigen. Hij had het mis, en
moest dien ongelukkigen kus met zijn leven boe-
ten. De vorstin ontstelde namelijk door zijne tegen
de zeden van haar land strijdende handelwijze zoo-
danig, dat zij een luiden gil gaf, waarop haar ge-
maal terstond zijn ponjaard trok, en den armen
kapitein, alvorens hij aan tegenstand kon denken,
door herhaalde steken van het leven beroofde.
Des vorsten gevolg viel terstond, als woedende
onder een vervaarlijk geschreeuw van *amok*, met
ponjaards en zwaard en het scheepsvolk aan, doch
schoot, door den dapperen tegenstand der onzen
gelukkig te kort, zoodat de vorst met de meesten
der zijnen daarbij het leven inschoot.

SMITS. Een paar jaren geleden had een mijner
vrienden, een koddige snaak, des avonds een be-
zoek afgelegd, bij een zeker oudgast, die toenmaals
nabij MOLENVLIET woonde. Het gesprek der hee-
ren was onder anderen ook gevallen op het on-
derwerp van ons tegenwoordig discours, het *amok*
loopen. De oudgast lachte er mede, en zeide dat
al die praatjes van *amok* sprookjes uit den ouden
tijd, malligheden waren, dat zulks reeds lang niet
meer plaats had, en dat overigens hij oudgast,
al riepen al zijne bedienden *amok*, geen voet zou
verzetten, veel min zijn glaasje verlaten. Hij

had echter wat diep in het glaasje gekeken en dit deed hem zoo pogchen.

Den volgenden morgen vroeg zat de dappere oudgast in volle *gloria* het ontbijt te gebruiken, in een priëltje van zijn tuin. De geurige *mocca* stond voor hem te dampen, en hij had zijne vingers reeds om den fraai vergulden kop geslagen, toen een aanval van luiheid hem de oogen half deed sluiten en den mond wijd open spalken. Plotselijk roept eene akelige stem achter het priëltje, *amok*, en wip, is de oudgast op, luiheid en ontbijt vergetende, en werpt in zijn' snellen vlucht bijna de tafel omver. Hoe ver hij liep, weet ik niet; maar toen hij eindelijk min of meer van zijn' angst bekomen, met voorzigtige schreden naar het priëltje terugkeerde, zag hij een bekend gelaat aan de ontbijttafel zitten. Het was de vriend van den vorigen avond, die juist de laatste hand aan het *déjeuner* leide, en wiens spotachtige wezenstrekken de duidelijkste verklaring van het grapje gaven.

MULLER. Het verheugt mij, dat onze vriend SMITS het onderwerp dat ons heeft bezig gehouden, en dat wat al te ernstig voor een vrolijk gezelschap is, met eene klucht heeft besloten. Wij zullen het er maar bij laten. Ook hebben wij de Javanen thans van de donkerste zijde beschouwd, en gijlieden zukt allen met mij toestem-

men, dat er van dit volk op verre na niet zoo-
veel kwaads te zeggen valt als goeds. De bemin-
nelijkste deugden zijn bij hetzelfde te huis. Wij
allen zijn er vaak getuigen van geweest, hoe eer-
lijkheid, opregtheid en trouw in den eenvoudigen
Javaan uitblinken.

QUEM NOSTI,

OF DE

CLUB DER NABOBS.

TWEEDE AVOND.

De Heeren MULLER, MEIJER, SMITS, JANSSEN,
DE WIT, DE GROOT, LA TRÉMOUILLE-KURK-
HOUWER, en eenige figuranten.

MULLER. Het is een heel poosje geleden, mijne heeren! dat wij de laatste maal in één vriendschappelijken kring bijeen zaten. De heer MEIJER heeft intusschen, naar ik vernomen heb, een reisje naar *Tjikao* gemaakt. Ik stel zijne gezondheid in met een vol glaasje en hoop, dat wij de eene of andere bijzonderheid tot dien togt betrekkelijk, zullen mogen vernemen.

ALLEN. De gezondheid van den heer MEIJER!

MEIJER. *Gratias*, heeren en vrienden, *Gratias!* — Ja president! wat zal ik u veel van die reis naar *Tjikao* vertellen. De slotsom er van

is, dat ik, in gezelschap van twee vrienden, na drie weken geleden, met eene koffijprauw naar die plaats ben vertrokken, dat wij ons aldaar een dag tien of elf hebben opgehouden, vervolgens over land weder naar *Batavia* zijn gekeerd, en gisteren avond behouden te huis gekomen.

MULLER. Kom! kom! wij moeten er meer van weten. Ik ben nooit die koers uitgeweest, en zeer nieuwsgierig, wat gij al zoo gezien en ondervonden hebt. Ik wil u geen compliment maken, maar wij weten allen, dat gij een veel te goed opmerker zijt, om niets aangaande uw toertje te kunnen berigten.

MEIJER. Zonder mij den lof toe te eigenen, dien mijnheer de president mij wel geliefde te geven, durf ik niet langer weigerachtig zijn, om eene korte schets van mijne reisavonturen mede te deelen, daar eenige omstandigheden derzelven de aandacht van het gezelschap zouden kunnen verdienen, en door mij zelve ten minste niet spoedig zullen worden vergeten. In het grootste levensgevaar heb ik verkeerd, zonder zulks te vermoeden; en heb eene wandeling gemaakt, die alleen door de beruchte *promenade* van wijlen den heer HAAFNER op *Ceilon* kan worden overtroffen. Ik vrees maar, dat ik, in weêrwil mijner waarheidsliefde en opregtheid, door sommigen uwer nog voor een leugenaar, of ten minste voor

een opsmukker van niets beduidende zaken zal worden gehouden.

DE GROOT. Welk eene vreesselijk omslagtige inleiding! Ter zake, vriend MEIJER! ter zake!

LA TRÉMOUILLE-KURKHOUWER. Wij branden van nieuwsgierigheid.

Santé, heeren! —

MEIJER. Luistert. — Mijne vrienden, die zich wegens aangelegenheden naar *Tjikao* moesten begeven, waar zij meermalen waren geweest, hadden tot dat einde, zoo als reeds bij eene vroegere reis, de helft eener praauw ingehuurd, die in de groote rivier te *Batavia* naar die destinatie gereed lag. Deze praauw, van gedaante niet ongelijk aan eene *aak*, werd door den eigenaar, eenen *Arabier*, gevoerd, en had eene lading koffij, uit het Gouvernements pakhuis te *Tjikao*, naar de hoofdstad overgebracht. De *Arabier* had vervolgens zijn vaartuig, dat niettegenstaande de laagte van het dek, nog al wat ruimte inhield, nagenoeg voor de helft met *Bataviasche* waren bevracht, en het vak, dat tusschen deks ledig bleef, aan mijne vrienden verhuurd. Dezen noodigden mij, mede van het partijtje te zijn, hetgeen ik, na een kort beraad, aannam, dewijl ik altijd een groot liefhebber ben geweest van vreemde plaatsen te bezoeken, en mij daarenboven van zulk een reisje te water, in gezelschap van twee

vrolijke en gulle landslieden, het meeste vermaak beloofde. Wij scheepten ons in. De afstand van *Batavia* naar *Tjikao* mag, over land, honderd en twintig palen (*) bedragen; wij hadden dien, met rijtuig en postpaarden, in twee of drie dagen kunnen afleggen; — thans konden wij, volgens de berekening van onzen grijzen en stemmigen schipper, ons er op spitsen, om ten minste acht dagen op den blaauwen plas te dobberen. »Het »zij zoal!» riepen wij, »wat zwaarigheid! wij hebben de noodige provisiën bij ons; een' goed glaasje wijn en een vrolijk gesprek zullen ons de reis »veraangenamen.» Ik vleide mij daarenboven met het vooruitzicht eener lagchende afwisseling van groene velden, vruchtbare tuinen en nette landelijke woningen, waarop ons de oevers der groote rivier zouden vergasten. Mijne reisgenooten lieten zich omtrent de gezigten, die de oevers opleverden, niet uit, zij wilden mij het naaste niet zeggen, uit vrees, dat ik mogelijk, nog niet aan boord zijnde, met mijne provisiën, die niet slecht waren, regts om keert mogt maken, en hen verlaten.

Reeds de uitwendige beschouwing van ons vaarttuig was mij niet te best bevallen; — het dek was zoo laag, dat ik niet begreep, hoe wij, zon-

(*) Veertig uren.

der ons hoofd te stooten, in eene zittende houding plaats zouden kunnen nemen; — door een luik ziende, merkte ik dat achter eene verschan-sing van kisten, manden, balen en trommels, een paar oud-gediende matrassen met dito kussens waren uitgespreid, om aan de heeren passagiers tot rustplaats te verstrekken; ik merkte een paar mandjes op, die eene der matrassen omheinden; hun verkwikkelijke inhoud was mij bekend, en ik besloot, mij in hunne nabijheid en gemakkelijk bereik, te legeren.

Het lange platte vaarttuig was voorzien met eene tengere en niet al te vast staande soort van mast, en een paar Javaansche scheepselieden waren voor op bezig met de reparatie van het eenige zeil, dat men aan den wind te vertrouwen had, en waarvan de talrijke lappen eene aardige verscheidenheid van bruine, witte en graauwe kleur ten toon spreidden. Het achterste gedeelte van de praak was bestemd voor de keuken; wij hadden namelijk niet vergeten een' kok mede te nemen, die zijn dienst verstond, en met eene voltallige *batterie de cuisine* gewapend was. De overloop of strar- en bakboordzijde was uit drie of vier aan elkander gehechte bamboezen stammen zamengesteld, en leverde voor de passagiers bijzonder weinig gemak of gelegenheid ter verandering op. Deze overloop naarwelijks anderhalven voet breed,

strekte zich als een buitensingel, aan weërskanten der praauw uit, dag en nacht, wanneer men voer door de vaste voeten der Inlandsche scheepslieden betreden wordende, die met lange haken het vaartuig voortstuwden. Wij waren, diep bukkende, ons kajuitje binnen getreden, en wisten niet, hoe wij spoedig genoeg ons *capitolium* in veiligheid zouden stellen, door ons op de matrassen neder te vleijen.

Het was vier uren na den middag, toen wij aan boord kwamen, en eerst te acht ure, toen de geheele natuur reeds met eenen zwarten sluier bedekt was, wekte ons het onwelluidend getier der matrozen, die het arme zeil boven onze hoofden opheschen, uit eene zachte sluimering, waarin een paar bottels rooden baai uit den vaderlandschen kelder van *Suermondt*, en de mangel aan stof tot langer onderhoud ons hadden gedompeld. *Ejloh! Ejloh!* juichten de moedige Javanen, die ons nu enophoudelijk langs den overloop voorbij stapten, de praauw, die onwillig scheen, den marsch aan te nemen, met kracht voortstuwende. De rust, die wij tot op dit oogenblik hadden gesmaakt, werd nu door eene lastige onrust gevolgd, want plotselijk deelde zich de beweging van het vaartuig aan onze verschaning van kisten en manden mede, waarvan er eenige met den stormmarsch op ons aanvielen, over ons

heen rolden, en onze neuzen op eene gevoelige wijze in de pers namen. Licht, licht! riepen wij tot de bedienden, die zich achterop bevonden. Het algemeen gewoel aan boord belette den hen, ons te hooren. Licht, licht! — schreeuwden wij uit al onze magt, terwijl wij de geheele kracht onzer armen inspanden, om den toevloed van bagagie van het lijf te weren. Eindelijk werd aan onzen vurigen wensch voldaan; — een bediende kroop de deur onzer erbarmelijke kajuit in, voorzien van een lantaarntje, bij welks licht hij ons hielp, om de verschansing weder *in Statu quo* te brengen. Gelukkig was er van de goederen niets gebroken noch beschadigd, en wij kwamen met den schrik vrij, de botsingen, die voorhoofd en neus ondergaan hadden, in den vrolijken luim, dien dit eerste reisavontuur bij ons verwekte, voor niets tellende. — Wij onderhielden ons nu nog een paar uren met vrolijke gesprekken en sliepen toen weder gerust in. De dag was reeds aangebroken toen wij ontwaakten. Wij scharrelden onze legerplaats uit, om in de frissche lucht te komen, waschten ons, en werden vervolgens door onzen kok op een lekker kopje koffij getrakteerd, waarbij wij de plaatselijke omstandigheden overwegende, ons niet lieten afschrikken door het afdruksel van een paar vette vingers, op de drinkschalen zichtbaar. Wij moedigden zelfs den vlij-

tigen kok, die met een gevoel zijner gewigtige betrekking voor ons stond, en op de ledige kopjes wachtte, door een goedkeurenden blik, aan, wel overtuigd, dat het, in de tegenwoordige omstandigheden geenszins raadzaam noch doelmatig was, zijne ambitie te ondermijnen.

Wij zagen intusschen onzen scheepsvoogd niet, en wisten maar niet te raden, waar de man zich mogt ophouden. Voor noch achter op de praauw was zijne persoon te zien. In onze kajuit was hij ook niet, waar mogt hij steken? — Ofschoon wij hem niets bijzonders te zeggen hadden, vernamen wij echter bij de matrozen naar hunnen heer, en nu geleidde ons een hunner langs den overloop, waarvan wij de gladde ronde bamboezen met huivering en omzigtigheid betraden, naar dat gedeelte van het ruim, waar de lading op één gestapeld lag. — Hier wees hij ons een bijna onmerkbaar plekje, zijnde eene opening tusschen kisten en balen, door welke ons het uitzigt werd verleend op eene holte, waarin men bezwaarlijk een mensch zou gezocht hebben. Dit was echter het verblijf van den goeden kapitein; wij zagen hem daar zitten, op zulk eene zonderlinge wijze in elkander gezakt, dat wij niet konden raden op welk eene wijze hij zijn uittogt meende te bewerkstelligen. Hij scheen zich den tijd te verkorten met het zuigen aan een enorme pruim

tabak, die hem ter helft uit de voorwaarts stekende lippen stak. Zijne oogen waren half gesloten, en hij sluimerde of was in diepe gepeinzen verzonken.

Tuwan panggil (*) riep de matroos, aan wien wij onze verwondering te kennen gaven, hoe de kapitein zich den weg in 'en uit zijne kooi wist te banen. Wij zagen spoedig, dat de oude vos zich ter degen wel met zijn hol wist te behelpen, want in een oogwenk was hij op de been, wipte behendig uit het gat en schoof zijn rank lichaam met de meeste vlugheid door den toegang heen dien de kisten hem lieten. Indien men deze bij elkander had geschoven, zoo ware de kooi den man tot een donkeren kerker gemaakt.

Wij wenschten den kapitein een vriendelijken goeden morgen, en vroegen hem, of hij nog bij zijne meening bleef, dat wij binnen acht dagen te *Tjikao* konden zijn? — Binnen zeven dagen, heeren, — antwoordde hij, één nacht is reeds voorbij. — Daarop raakten wij met hem in een onverschillig gesprek gewikkeld, hetgeen onverwachts werd afgebroken door het geroep van een der matrozen. Een krokodil! een krokodil! wij volgden met onze oogen de rigting, die de matroos ons wees, en zagen een grooten *kaaiman* of

(*) Mijnheer! men roept u.

krokodil; op den verst van ons afgelegene oever in het door de zon verwarmde zand liggen. Het monster scheen zich regt naar genoegten te koesteren, doch werd schielijk in zijne rust gestoord, door een geweerschot, dat een mijner reisgenooten, die zoodanige ontmoetingen voorzien had, op hem lostte. Er waren echter reeds te veel oogenblikken verlopen, eer de knecht het geweer gebragt had en hetzelfde geladen was, de afstand was, door het voortdrijven der praauw te groot geworden, en zulks deed het schot missen.

Wij zagen den verschrikten *kaaïman* met een paar vervaarlijke sprongen zijn toevlugt in de rivier nemen, waar hij zich al duikende aan onze oogten onttrok. Op dezen en volgende dagen namen wij nog verscheidene krokodillen waar, en schoten ook op een paar derzelven, doch vruchteloos, wegens de groote onzekerheid van het schot. De kapitein verhaalde ons, dat op zijne reis van *Tjikao* naar *Batavia*, een der schepelingen, die zich des avonds tusschen licht en donker, al te onvoorzigtig op den rand der praauw had gewaagd, door een krokodil was in het water gerukt, en dat men den ongelukkigen, niettegenstaande zijne hartverscheurende jammerkreten, aan zijn noodlot had moeten overlaten.

Treurig en langzaam verstreek de eene dag na den anderen, wij hadden hoegenaamd geen wind;

met slakkenschreden ging de praauw voorwaarts; wij hielden ons bijna aanhoudend in ons kajuitje op, want buiten hetzelfde komende, waren wij ten prooi aan eene brandende zon, en onze oogen werden op de onaangenaamste wijze getroffen door het bar en woest uitzigt op beide oevers. Slechts wildernissen, moerassen, klippen en dorre zandbanken vertoonden zich alom, en geen enkel vruchtbaar veld, geene enkele nette woning stelde voor onze vermoeide blikken eene aangename afwisseling daar.

Wie was bij dit alles het mismoodigste? Ik, arme drommel, die mij verbeeld had, een vermakelijk reisje te zullen doen, te midden van bekoorlijke landschouwen, zoo als de binnenlanden van *Java* aanbieden, en die daarenboven ook niet had gedroomd, dat ik in een hok met zulk eene lage verdieping mijn hoofdkwartier zou moeten opslaan. Mijn geduld raakte ten einde; ik werd somber, knorrig, nog knorriger, omdat mijne kameraden, die alles voornit hadden geweten, geene teleurstelling gevoelende, bij een glaasje wijn een vrolijk liedje zongen, en mij hartelijk uitlachten, nadat zij gemerkt hadden, dat hunne troostgronden niets baatten. Den vierden en vijfden dag onzer reis bragt ik al slapende door, den zesden ging er eene straal van vreugde in mijnen geest op, daar de kapitein, die met het ge-

duld van een Stoïcus de lange dagen in zijne zeldzame kooi doorsluimerde of doorpeinsde, en zich slechts zeer zelden vertoonde, ons onverwachts de heuchelrijke tijding kwam mededeelen, dat wij, bij eene kleine gunstige verandering van wind, binnen de vier en twintig uren ter plaats onzer bestemming konden aanlanden. Dan helaas! die *kleine gunstige verandering* had geen plaats, en wij bevonden ons daarentegen, na verloop van den bepaalden tijd zoo bitter weinig gevorderd, dat wij een klein armoedig dorpje, in de nabijheid van hetwelke die beuzelaar ons zijn sprookje was komen op de mouw spelden, nog niet uit het gezigt verloren hadden.

De zevende dag onzer fatale reis was daár; ik kon het niet langer in ons vaartuig withouden. Wij voeren voorbij eenige huizen, en leidden er aan, om zoo mogelijk eenige kleine noodwendigheden te koopen. Ik vernam bij de inwoners, hoe ver wij nog van *Tjikao* waren, en hoorde tot mijn overgroot genoegen, dat de afstand over land niet meer dan vier uren bedroeg, terwijl men met varen, wegens de laagte der rivier driemaal zoo veel tijds kon besteden. Het kwam mij voor, dat eene wandeling van vier uurtjes slechts eene beuzeling was voor iemand, die eene week lang lui en bijna onbeweeglijk in eene praauw had gelegen. Terwijl ik nog hierover nadacht, naderden

mijne reisgenooten mij, en noodigden mij om weder
 in de praauw te stappen, ten einde zonder tijdver-
 zuim af te varen, er bijvoegende, dat wij nu
 weldra de reis zouden volbragt hebben. »Het
 »mocht wat!» riep ik verdrietig uit: »weet je wat,
 »heeren, gaat maar gerust zonder mij aan boord,
 »en vaart maar af, ik wensch je eene voorspo-
 »dige reis, maar ik denk niet meer in die kast te
 »kruipen. Mijn besluit is genomen; ik ga over
 »land en hoop u te *Tjikao* welkom te heeten.»
 Verwonderd zagen mijne vrienden mij aan, en
 meenende dat ik schertste, en hen wel volgen zou-
 de, gingen zij voort naar den oever en hielpen
 zich in de praauw. Hier zijnde wendden zij de
 toegen naar mij, en merkende dat ik wezenlijk het
 voornemen scheen te hebben, om hen te verla-
 ten, en een voetreisje aan te vangen, putten
 zij hunne geheele welsprekendheid uit, om mij
 het moeilijke en gevaarlijke van zulk eene verre
 wandeling onder het oog te brengen. »Vier uren
 »te voet, in eene brandende zonnehitte, op on-
 »bekende wegen, allén, moederziel allén. Welk
 »eene dwaasheid. Het zou mij wel berouwen,
 »indien ik zulks deed!» Doch ik luisterde naar
 hunne fraaije redenen niet, en verzocht hen
 allén, om, ingeval zij overheeft, vroeger dan
 ik, te *Tjikao* mogten aankomen, voor het ont-
 schepen van mijne bagage goede zorg te willen

dragen. Daarop groette ik hen vriendelijk en begon het voetpad in te slaan, dat mij door de landlieden werd aangewezen, als naar *Tjikao* geleidende. Nadat ik een poosje met vrolijkheid en moed was voortgestapt, terwijl de beweging, na het lange zitten en liggen mij goed deed, wendde ik mij om naar de plaats, waar ik de praauw gelaten had, en zag, dat de geheele equipage zich op het dek had vereenigd, om mij na te staren. Mijne vrienden wenkten mij met aandrang, om toch terug te keeren, doch ik gaf hun een stelligen tegenwenk, maakte eene diepe buiging en vervolgde mijne eenzame wandeling. Eenige oogenblikken daarna weder omziende, bemerkte ik dat het vaartuig zich van den oever verwijderd en zijn tragen koers hernomen had. Lustig vervolgde ik mijnen weg, die eerst voorbij eenige bamboezen huizen en erven, en vervolgens bijna een half uur ver langs smalle paadjes over onbebouwd en vlak land liep. Het was bijna midden op den dag en de zon gloeide in hare volle verzengende kracht. Ik voelde dit in den aanvang naauwelijks, zoo verheugd was ik, van mij weder in de ruime lucht onbelemmerd te kunnen bewegen. Weldra echter begon mij het zweet van alle kanten uit te breken, en mijn hoofd eene brandende hitte te gevoelen. Dit deed mijnen moed niet weinig verflaauwen, doch gelukkig raakte ik nu

van het open veld in een bosch van vrij hooge boomen, die over onderscheidene paadjes, welke zich aan mijn oog opdeden, een verkwikkelyk lommer verspreidden. Ik koos, op goed geluk; — want wegwijzers waren heinde en verre niet te bespeuren, het schaduwrijkste van deze paadjes, dat tevens het meeste gemak aan den wandelaar bij voortdurend scheen te zullen bieden. Het liep nagenoeg midden door het bosch, en ik vleide mij met den besten uitslag, indien ik mij naar de spreuk rigtte: *Medio tutissimus ubis*.

De gewenschte schaduw bereikt hebbende, verpoosde ik mij een oogenblik en wischte mij het zweet van het voorhoofd. Eene diepe rust lag over de geheele natuur verspreid, geen windje deed zich hooren, en de bladeren van het hooge veelsoortige geboomte verroerden zich niet. In eene onbewegelijke rust, gelijk de schaduwen van een geschilderd landschap, spreidden zich die der overhangende takken voor mijne schreden uit.

Het bosch wilde maar geen einde nemen, ik had reeds meer dan een uur in hetzelfde afgelegd, en zag nog geene uitgang, noch ergens het minste spoor van huizen. Verdrietig sukkelde ik voort, toen mijn gang plotseling werd gestuit door een breed plas, die het bosch in tweeën scheen te verdeelen; immers aan de overzijde van denzelfen werd het uitzigt weder door hoog ge-

boomte beperkt, te midden van hetwelke zich nieuwe slingerpaadjes vertoonden.

De plas, die mijnen voortgang zoo onaangenaam stuitte, en die het voorkomen had van ondergehoopen land, werd voorzigtig door mij gepeild en was aan den kant drie à vier voeten diep. De breedte zal wel ruim twintig voet hebben bedragen. Ik wist maar in het geheel niet, hoe ik dezen oceaen passeren zoude, wie weet, dacht ik, hoe diep het midden is; zwemmen kan ik niet, en er door heen te waden, zou eene vruchteloze en gevaarlijke onderneming kunnen zijn.

Aan terugkeeren was ook niet te denken, dit ware een ellendig redmiddel geweest, voorwaarts was de weg, en voorwaarts moest ik, het mogt gaan hoe het wilde. Rondziende, bemerkte ik eene soort van klein bamboezen vlot, dat zijdelings van mij af op het water lag en waarschijnlijk aan de inlanders tot den overtocht diende. Het was echter te ver van den oever afgedreven, dan dat ik het bereiken konde. Te vergeefs wendde ik alle moeite daartoe aan, ik kon het maar niet naar mij toe halen. Zelfs scheelde het weinig, of ik zou, onder het aanwenden dier vruchteloze pogingen, Hals over kop in het water zijn geschoten, en dat zou eene leelijke grap zijn geweest.

De tijd verliep onder de besluiteloosheid, waarin

deze onaangename toestand mij gedompeld had. Eindelijk dacht ik het eenigste middel dat mij overbleef, om den anderen oever te bereiken, te moeten in het werk stellen; — ik trok mijne kleederen uit, hield dezelve in een bundel boven het hoofd, en aanvaardde zoo met de meest mogelijke behoedzaamheid, den moeilijken togt door de onbekende diepte. Gelukkig beliep dezelve nergens meer dan vijf voet, zoodat mijn hoofd overal boven water bleef. Mijne kleederen echter waren geheel nat gespeeld, want de vrees van den grond te zullen missen, had mij de handen zoowel als de voeten doen gebruiken, zoodat het zelfs een geluk mocht heeten, dat het geheele pak mij niet ontgaan was. Behouden op den zoo zeer gewenschten oever aangeland zijnde, had ik werks genoeg om mij van een aantal bloedzuigers te ontdoen, die zich op verschillende plaatsen van mijn ligchaam en beenen hadden vastgehecht. Vervolgens wrong ik mijne natte kleederen uit, en trok ze *nolens volens* weder aan, in de gegronde hoop, dat de warmte der lucht ze wel spoedig weder tot droogte zou brengen. En daarop ging ik getroost verder, den marsch van *Lodoiska* nantieënde.

Het pad, dat ik nu volgde, was er ver af, van eene aantrekkelijke wandeling te bieden, nu eens was het ruim en gemakkelijk te betreden, dan weder liep het in eene wildernis van *allang allang* en

met puntige doornen voorziene *Rotang* uit, tusschen welke de voet zich in verborgene moeras-sige plekken verdiepte. Ten uiterste hierdoor vermoeid, trachtte ik, weder op een effen bodem en ruim pad gekomen zijnde, een begraasd plekje te vinden, waar ik een weinig kon uitrusten. Scherpe doornen waren door mijne schoenen heen gedrongen, en hadden mij pijnlijke wonden aan de voeten toegebracht.

Ter zijde van het pad deed zich een plekje op, dat volkomen aan mijn verlangen beantwoordde. Het was eene kleine vierkante ruimte hoog met malsch gras begroeid en door het lommer van statige boomen, die haar rondom insloten, en bijna aan het gezigt der voorbijgangers onttrokken, tegen de zonne-hitte beschut. Op dit lieve plaatsje wierp ik mij neder, en viel, na weinige oogenblikken, ten gevolge der doorgestane afmating in eene verkwikkelijke sluimering.

Een uurtje zal ik zoo gesluimerd hebben, toen het gerucht van aannaderende stemmen mij deed opspringen, verheugd van eindelijk eens menschen te zullen zien en naar den verderen weg, diën ik te volgen had, onderzoek te kunnen doen. Toen ik uit mijn grasleger op het voetpad te voorschijn kwam, verschrok mijne plotselijke verschijning, een gezelschap van naderende Javanen zoodanig, dat de voorste derzelve als door een elektrieken

slag getroffen, halt maakte, en onder een diep stilzwijgen zijn breeden puntigen *Toedoeng* (*) afnam, terwijl zijne opgesperde oogen onafgewend op mij waren gevestigd. Een aantal mannen en vrouwen, die hem, naar de gewoonte der inlanders, een voor en een achter elkander gaande, waren gevolgd, stonden nu ook in eene onbewegelijke positie, op eene lange rij achter hun aanvoerder geschaard. De tweede in de rij, die zeker gedachteloos achter zijn voorman was komen aanstappen, en er niet op gerekend had, dat deze zoo eensklaps zijn gang zou staken, had niet in één tempo met denzelven halt gemaakt, en was hem nu zoo dicht op het lijf, als wilde hij hem met den neus voortduwen.

Ik was in het eerst niet weinig zelf verwonderd, over de verwondering die deze goede menschen aan den dag leiden; doch naderde hen vriendelijk met de vraag of ik op den regten weg naar *Tjikao* was, en hoe ver ik nog van die plaats was verwijderd. Het antwoord van den aanvoerder der wandelaren was, dat ik nog drie

(*) *Toedoeng* is eene soort van hoed of bamboezen hoofddeksel, de gedaante hebbende van een schotel met zeer breede randen. De bodem is somtijds effen rond, somtijds in eene punt uitlopende. Deze *Toedoengs* worden door de Javanen op reis gedragen, om de zonnestralen van het hoofd te weren. Er zijn er van een zeer net vlechtwerk, en met roode en zwarte verwen gekleurd.

uren te gaan had, als zijnde aanmerkelijk van mijnen weg afgeweken. Hij beduidde mij, welke rigting ik te volgen had, en daar hij nu door ons gemeenzaam onderhoud van zijne eerste bedeesdheid was hersteld, gaf hij mij zijne verbaasheid te kennen, hoe ik het wagen durfde, om geheel alleen en ongewapend door een bosch te gaan, dat als een *tampat matjan* of hoofdverblijfplaats van tijgers berucht was. »Op dezelfde plaats,» voegde hij, angstig rondziende, er bij, »van waar wij u hebben zien voor den dag komen, heeft voor weinige dagen, een tijger in hinderlaag gelegen en een onzer dorpelingen, onverwachts door zijne wreede klauwen besprongen, is jammerlijk verscheurd geworden. »De hemel geleide u mijnheer, indien gij nog naar *Tjikao* moet, zoo alleen en ongewapend. »Ook dient gij u te haasten, want het is reeds ver na den middag, en gij hebt nog een langen weg af te leggen.»

Een der Javanen droeg een bamboes met water gevuld; hij liet mij gulhartig drinken, terwijl een oud moedertje mij eene geroosterde *maisaar* aanbood, en nog eene andere, om in gastvrijheid niet achter te staan, mij een paar drooge vischjes, die er vrij zwart uitzagen, in de nog onvoorzienne hand duwde. Wel bewust dat ik aan deze brave menschen geen grooter genoegen kon ver-

schaffen, dan door het voorkomen te hebben, van met hunne geschenken zeer in mijn schik te zijn, verslond ik hartig eenige korrels *maïs*, terwijl ik hen vriendelijk bedankte en aan het hoofd der goedhartige schaar een paar ropijen opdrong! Met vijf en twintig *Salamat's* van deze goede lieden toegerust, vervolgde ik mijne gevaarlijke wandeling. Gaarne wil ik bekennen, dat mij niet wel te moede was, wanneer ik aan de ongemanierde viervoetigen gasten dacht, die in dit woud huisvestten. Elk oogenblik dacht ik er een te zullen zien opdagen, en eene kille huivering bevangt mij nog heden, bij het herdenken van de angst die ik had uit te staan. Om mij zelven een weinig aan te moedigen, zong ik luidkeels en zeker met weinig melodie eene bravour-aria, want een voorval kortelings in de Bataviasche Courant gelezen, had mij onderrigt, dat de tijger voor het geschreeuw van den mensch vervaard is (*). Ook

(*) Het geval is dit. Twee Europeansche inwoners der Residentie *Stamerang*, Gouvernements-Diensaars, begaven zich, wegens dienstzaken, te voet, naar eene plaats in gemelde Residentie, aan den grooten weg gelegen, (ik meen *Demak*). Een tijger bespringt plotselijk een dier mannen, en werpt hem ter aarde, terwijl zijn makker de vlugt neemt; doch op een' afstand stil houdt en met ijsing ziet, hoe de tijger zijne prooi onder zich knelt, en met zijn schrikbaren muil op het gelaat van den ongelukkigen rust, als wilde hij hem eenige oogenblikken in doodsangst laten verkeeren, alvorens hem te verplinden. Een gelukkige inval van den

wist ik zeer wel, dat ik geen ORPHEUS was, en niet bezorgd behoefde te zijn, dat de wilde dieren zich, door het liefelijke geluid mijner stem uitgelokt, rondom mij zoude verzamelen.

Eenigen onder u zie ik geeuwen, mijne heeren! zou u het verhaal mijner wandeling ook verveelen? Geloofst mij, de zaak zelve heeft mij wat meer verdrotten. Hebt nog maar een oogenblikje geduld; straks zult gij met den moeden wandelaar te *Tjikao* uitrusten. Doch bij ééne onaangename ontmoeting zult gij mij nog gelieven te vergezellen.

Met verdubbelde schreden was ik na het verlaten der goede Javanen, voortgestapt en mogt wel een paar uren hebben afgelegd, toen ik eene nieuwe hindernis voor mij zag, eene breede diepsloot of liever gracht, waarover een vondel lag, uit drie smalle nevens elkander geplaatste bamboezen bestaande. Dit vondel was met eene leuning voorzien, die ik bij het eerste hanteren bevond, zoo los te zijn dat zij eer een steun behoefde, dan in staat was dien te verleenen. Het smal

vlagteling redde zijn vriend uit het nijpende doodgevaar. Hij begon eene vreeselijke keel op te zetten, zoodat de tijger op zijne beurt verschrikte, opsprong en met een zet in het kreupelbosch verdween, terwijl hij het slagtoffer, van angst bezwijmend, doch gelukkig weinig gekwetst, liet liggen. Dat de zoo gelukkig geredde, zoedra hij door zijn vriend bijgebracht was, zich ijlings met hem wegpakte, zal men ligt begrijpen.

bruggetje over zulk eene gracht met de steile diepa randen en een vuil modderig water stond mij ook maar geheel niet aan, toen ik bij den eersten voorzigtigen stap op hetzelfde bevond, dat de gladde bamboezen in eene wentelende beweging kwamen, als wilden zij mij den overtocht niet vergunnen. Ras trok ik mijnen voet weder terug, en sloeg een oog van afgrijzen op den schrikbarenden poel, welke in hare diepste rust voor mijne voeten lag, terwijl de zwartgroene oppervlakte slechts nu en dan door eene waterspis of gonzende mug in eene flauwe beweging kwam en een kringje vertoonden.

Er was hier, evenmin, als bij den vroeger ontmoetten plas, aan terugkeeren te denken; — ook strekte de modderpoel zich regts en links zoo ver uit, dat het eene vergeefsche moeite zou zijn geweest, naar een omweg te zoeken.

De dag begon ten einde te spoeden, de vrees, van door den avond te worden overvallen, dreef mij voorwaarts op den gevaarlijken overtocht. Aan de leuning waagde ik het naauwelijks de hand te slaan, dewijl ik met rede bezorgd was, dat ze mij een leelijken trek zou spelen. Zoo voorzigtig mogelijk avanceerde ik eene schuinsche positie en was reeds de helft van het vondel gelukkig over, toen mij eene daizeling overviel, die mij bijna naar beneden deed storten. Ik gevoelde dat ik mij niet

langer staande kon houden en poegden in dezen nitersten nood het zoo ver te brengen, dat ik op het vondel te zitten kwam, hopende mij dan verder te zullen kunnen voortschrijven. Terwijl ik met het grootste gevaar en eens angstige inspanning, voersigtig bukkende, mijn doel zocht te bereiken, daagde er redding op: een paar stevige Javanen, die zich tot mijne overgroote blijdschap onverwachts aan mijne oogen vertoonden. Een dier mannen, mijn toestand en zonderlinge pogingen ziende, reikte mij, zijn lichaam ver over den kant der gracht uitstrekkende, terwijl zijn metgezel hem hielp, om het evenwicht niet te verliezen, eene reddende hand, die ik met vertrouwen greep, en mij met een krachtigen ruk zag overgehaald. Na mijne opregte dankbaarheid aan den behouder van mijn leven, of ten minste zeker van mijne kleederen, te hebben uitgedrukt en door een ropjtje bewezen, stapte ik ijlíngs voort, na eerst met veel verwondering en weinig zelfvoldoening te hebben beschouwd, hoe vlug de twee inlanders het bewegelijke vondeltje overgingen, dat mij zoo lang had opgehouden, en zonder hulp, nog vrij wat langer zou hebben kunnen doen vertoeven.

Al weder een gevaar voorbij, dacht ik, nu zal het toch eindelijk wel gaan! Nog maar een uurtje had ik te marcheren, dit wist ik van de laatste

ontmoete inlanders; spoedig zou ik dus op mijn gemak kunnen uitrusten, en mij na de uitgestane vermoedensissen ter dege te goed doen. De hitte was voorbij, een aangenaam koelje wat op dezelve gevolgd; met den meesten lust vervolgde ik mijn weg; vooral toen ik weldra het einde van het bosch bespeurde, en mijne grootste vrees voor tijgers daardoor verdween.

Wie naderde mij daar eensklaps met een vrolijk *Tabé Tawan?* Mijn oude knecht LOMPA, die ik dacht, dat in de prauw bij mijn goed was gebleven, of liever, aan wien ik in het geheel niet had gedacht. Mijne reisgenooten, die in het eerst geen acht op hem hadden geslagen, ziende dat de oude knaap zich over zijns meesters afwezigheid vertroostte door zich op het dek zorgeloos uit te strekken en in den zonnegloed te stooven, hadden hem aan land doen zetten en gelast; mij op te zoeken en bij mij te blijven. De arme sukkel was mij geheel misgelopen, een anderen weg gevolgd hebbende dan ik; hij was opgetogen van blijdschap, dat hij mij eindelijk vond: ik zou in zijne blijdschap gedeeld hebben, indien hij mij een verkwikkelijken teug druivennat of likeur had kunnen aanbieden, om mijne ter nedergeslagen levensgeesten weder op te wekken. Doch daaraan, aan die noodzakelijke voorzorg had hij niet eens gedacht, nu was zijn gezelschap mij hoogst onver-

schillig. O, blij gezigt! huizen nabij! Wij naderen eene kampong. Het is *Tjikao Krawang*, een half uur van *Tjikao Bandong*, de plaats onzer bestemming gelegen. Verheugd van te kunnen nitrusten, liet ik mij naar de woning van den regent geleiden, die mij vriendelijk ontving, en, wyl de praauw waarschijnlijk toch niet zou aangekomen zijn, en het reeds duister was, huisvesting tot den volgende morgen aanbood. Ik maakte van zijne gulheid gebruik, en onthaalde hem daarentegen op het verhaal mijner reisavonturen, die hij lagchende aanhoorde. Na een goed souper en eenen verkwikkelijken slaap, nam ik afscheid van mijnen gastheer en spoedde mij naar *Tjikao Bandong*. De praauw was reeds voor een uur aankomen. Mijne vrienden waren op den oever der rivier, die aan het einde der kampong voorbij stroomde, bij het ontladen der bagage tegenwoordig. Huana ongerustheid over mijn uitblijven, die door hetgeen men hun van de tijgers in den omtrek van *Tjikao* verhaald had, ontstaan was, maakte plaats voor eene levendige betuiging van vreugde, toen zij mij zagen verschijnen. Eerst vijf dagen geleden hebben wij *Tjikao Bandong* verlaten, van welke plaats ik u weinig zal zeggen, dewijl zij geene bijzonderheid bevat. Het is een vrij groot en net dorp, bijna alleen door Chinezen bewoond. De lucht is er ongezond en er heerschen dikwijls gevaar-

lijke koortsen. Wij zijn over *Bandong*, *Tjandjoer* en *Buitenzorg* in een gemakkelijk rijtuig, gister avond van ons toertje terug gekomen. Gezondheid heeren! het is tijd geloof ik, dat wij scheiden. Eenigen uwer sluimeren half, anderen kijken op hun horologie.....

ALLEN (*onderling*). Gezondheid! Tot wederziens! Aangename nachtrust!

Salut heeren! A revoir! etc.

QUEM NOSTI,
OF DE
CLUB DER NABOBS.

DERDE AVOND.

(BIJNA AL DE LEDEN VAN DEN VORIGEN AVOND.)

Na eenige gesprekken over het weder, berigten uit de Bataviasche courant, het afsterven van kennissen, tooneelen in de Societeit de Harmonie voorgevallen, enz. alles ter dege afgespoeld met den rozenkleurigen nectar, vangt de heer MULLER dus aan:

c MULLER. Mij is heden iets zeer aangenaams gebeurd. Mijn goede koetsier KAMIRI, die ik dacht, dat reeds uitgestapt was, en te midden zijner vaderen te Bogor begraven lag, is dezen namiddag geheel onverwachts weder bij mij komen opdagen, en heeft zijne werkzaamheden terstond met ijver

hervat. Drie maanden geleden, was hij ten gevolge eener langdurige ziekte, in een wandelend geraamte veranderd, zoodat ik den moed opgaf, van ooit weder dienst van hem te zullen hebben, en mij zeer bedroefde, dat zulk een bekwaam en getrouw dienaar voor mij verloren; immers in eenen hopeloozen toestand was.

Ik deed alle mogelijke zorg voor hem dragen, en wilde niet, dat hij het minste werk zou verrigten, ofschoon zijn ijver, die geenszins door de kracht der ziekte was ter neder geslagen, hem gestadig aandreef, om den nieuwen koetsier, dien ik in dienst had moeten nemen, de behulpzame hand te bieden.

Op eenen vroegen morgen, dat ik *pedatti's* (*) naar *Buitenzorg* afzond, kwam KAMIRI, door twee bedienden ondersteund, zich aan mij ver- toonen. Met eene zwakke stem, de matte oogten naar de aarde gerigt, verzocht mij de arme jongen, dat ik hem mogt vergunnen van het vertrek der *pedatti's* gebruik te maken, om zich naar zijne geboorteplaats *Bogor*, — zoo noemen de Javanen *Buitenzorg*, — te begeven, en te frachten, door hulp van eenen *Doekan* (†) in de fris-

(*) Vrachtkarren, door buffels getrokken wordende, en met eene bamboezen kap bedekt.

(†) De inlandsche genees- en heilkundigen worden *Doekan* genoemd. In het vervolg van dit gesprek zal nader over deze lie-

asche lucht dier gezonde landstreek van zijne nitterende ziekte te worden hersteld. Volgaarne gaf ik mijne toestemming en een schriftelijk bewijs van dezelve en van het goed gedrag des lijders, dien ik op eene der karren zag tillen, en langzaam, gelijk ik dacht, naar zijne laatste woning, wegvoeren.

En heden komt mij die zelfde KAMIRI weder opzoeken, frisch en gezond als ooit, met een vol gelaat, dik en vet, zoodat ik hem waarlijk op het eerste gezigt niet herkende. Er moeten kundige *Doekors*'s te *Buitenzorg* zijn, of de berglucht moest er wel eene zeer heilzame uitwerking voor een zieken hebben. KAMIRI schreef zijne genezing aan de eerste omstandigheid toe. Hij zag met eene uitgelatene vreugde, dat zijne terugkomst mij genoegen deed, en verzocht mij zijne vorige functien onmiddellijk te mogen hervatten. Dit stond ik hem toe, waarop hij na kleine debatten met zijnen opvolger *ad interim*, welke ik eindigde, door dezen tot andere waardigheden te roepen, zijne oude vrienden, de paarden, die bij het hooren der stem van hunnen chef, de koppen omwendden en hem schenen te herkennen, weder onder zijne zorg en directie nam. Gij had eens moeten zien, met welk eene blijde verwondering

den, en den invloed, dien zij op den Javaan uitoefenen, worden gehandeld.

de kameraden van KAMIRI, den als het ware uit het graf verreezen vriend omringden en hem duizend vragen deden, die hij geen tijd had te beantwoorden, zoo druk had hij het. En geen wonder! — Hij moest, om zich te *installeren*, mij herwaarts rijden. — Dit heeft hij gedaan, en zich van allen aangegaapt, met eene fierheid op den bok geplaatst, als ware hij met lauweren bekranst, op een' triumfwagen gezeten.

JANSEN. De gelukkige herstelling van uwen koetsier is waarschijnlijk meer te danken aan het gezonde klimaat van *Buitenzorg* in tegenoverstelling van de brandende en onzuivere lucht, die wij hier in de omstreken van *Batavia* inademen, dan aan de kunde der *Doekon's*, dewijl deze over het algemeen, in gevaarlijke ziekten, zeer weinig te betrouwen zijn, alleen raad wetende voor geringe en alledaagsche toevallen, zoo als kleine wonden en dergelijken. Een duidelijk bewijs van hunne nietigheid levert de bevolking van *Java* op, die voor een tiental jaren aanmerkelijk minder was dan tegenwoordig. Tot dien tijd toe waren de Javanen alleen aan hunne eigene genees- en heilkundigen overgelaten, en de endemische ziekten, zoo als kwaadaardige koortsen, diarrheën, de *Cholera morbus* maar vooral de kinderpokken, woedden vreesselijker dan de pest in het ongelukkige land. Dank zij den edelen en menschlieven-

den Baron VAN DER CAPELLEN, onder wiens wijs en verlicht bestuur, in elke Residentie een Europeesche genees- en heelmeeester is geplaatst, die tevens als opziener der vaccine met de uitoefening en verspreiding der zoo heilzame inenting is belast. De gezegende gevolgen van dezen maatregel zijn bijna alom op *Java*, zoewel als in de *Molukische* en andere eilanden onder het Nederlandsch bestuur behoorende, zichtbaar. Hoe vele duizenden inlanders zijn b. v. in 1821, toen de *Cholera morbus* zoo schrikkelijk woedde, door den boven allen lof verhevenen dienstijver, de kande en oplettendheid der Nederlandsche doctoren, die zelve moedig het grootste levensgevaar trotseerden, gelukkig gered geworden.

De verspreiding der vaccine heeft vooral de heerlijkste vruchten gedragen. Om slechts één voorbeeld aan te halen; de plaatselijke heelmeeester in de Residentie der *Preanger Regentschappen*, de verdienstelijke BRUININGA, heeft in den tijd van zeven of acht jaren, met behulp der inlandsche Priesters, die als vaccinateurs eene bezoldiging van tien of twaalf guldens maandelijks van het Gouvernement genieten, meer dan 30,000 kinderen ingeënt, allen, een van de duizend mogelijk uitgezonderd, met het gelukkigste gevolg (*). Het

(*) Een naauwkeurig en belangrijk verslag van de heilzame uitwerkselen der *Vaccine* op *Java*, vindt men in de Land- en Zee-

aanstellen van Inlandsche priesters tot vaccinateurs is een heilzame maatregel der regering geweest, want deze lieden oefenen den meesten invloed uit op de bevolking, die over het algemeen weinig vertrouwen op de Europeesche geneeswijze stellen, en vooral tegen de vaccine is ingenomen geweest. Jammer is het maar, dat deze kunstbewerking nog niet in alle streken van *Java* een even goeden opgang heeft gemaakt, en het vooroordeel de bewoners van vele districten, zoo als onder anderen in het *Bantamsche* van dezelve afkeerig maakt. In dat gedeelte der Residentie *Bantam*, dat de *Lamponga* wordt genoemd, is onlangs de kinderziekte uitgebarsten en heeft zulk eene schrikkelijke verwoesting onder de bevolking, die zich nooit aan de vaccine had willen onderwerpen, aangerigt, dat mannen en vrouwen door wanhoop bevangen, de plaag, welke geen onderdom verschoonde, op berge en in bosschen wanende te ontvlugten, met geheele scharen derwaarts vlugten. De *kampongs* lagen verlaten, aan geen oogst werd gedacht; alles scheen uitgestorven. Slechts langzamerhand keerden de ongelukkigen, de hevigheid der ziekte ziende bedaren, in hunne ledige woningen terug. Hoe gelukkig zijn dus die plaatsen, wier inwoners zich

togten van J. OLIVIER Jz., bij C. G. SULFKE, te *Amsterdam* onlangs verschenen.

goedwillig en met vertrouwen aan de heilzame bedoelingen van een weldadig Bestuur hebben onderworpen.

SMITS. Het is te hopen, dat de geheele bevolking van dit schoone eiland allengskens die heilzame bedoelingen zal inzien en beter voor zich zelve bezorgd zijn. De Javaan toch is zeer wel voor overtuiging vatbaar, wanneer hij door eene verstandige hand geleid en door eene welsprekende tong onderrigt wordt.

DE WIT. Indien het mij geoorloofd is, heeren, van dit geneeskundig onderwerp, waarin ik vergeeft het mij, bitter weinig belang stel, af te stappen, wenschte ik u een gevalletje mede te deelen, dat de heer MULLER door het verhaal der terugkomst van zijn, reeds dood gewaande koetsier, in mijn geheugen heeft terug geroepen. Het betreft een mijner bedienden, aan wien ik eene even aangename, ja mogelijk nog aangename verrassing heb te danken gehad. Het strekte mij tot een bewijs, dat wij ons nimmer moeten haasten, om iemand te veroordeelen, en tevens tot een blijk van de trouw der Javanen jegens hunne meesters, wanneer deze hen menschelijk behandelen en hunne verknochtheid weten te verdienen. Uw stilzwijgen geeft mij moed, om voort te gaan. Die zwijgt, consenteert.

Toen ik, eenige jaren geleden, als een ambte-

naartje van honderd vijftig guldens des maands, te *Bandong* geplaatst was, bespeurde ik op zekeren dag, bij het inspecteren mijner provisies van wijn, tabak, enz. dat ik op het punt was, van mij geheel van die onontbeerlijke, tijdverkortende produkten ontbloot te zien. Mijne financiën waren in een jammerlijken toestand, en echter was het noodzakelijk, dat ik een nieuwen voorraad opdeed, om, bij het ontvangen eener visite mijn fatsoen te kunnen ophouden, en mij in eenzame uren troost en onderhoud te verschaffen; want ofschoon ik het met den deskundigen CICERO eens ben, wanneer hij, van de letteroefeningen sprekende, zegt: *alunt, ablectant, ornant, perfugium ac solatium praebent, pernoctantes nobiscum peregrinantur, rusticantur*; zoo houde ik het echter daarvoor, — en de goede CICERO dacht er ongetwijfeld even eens over, hoewel hij het voor zich zelve houdt, dat de nuttigste en aangenaamste letteroefening, wanneer zij niet nu en dan met een glaasje bevochtigd wordt, eindelijk in het drooge valt. Al onze geleerde ondasten zijn, wed ik, van mijn gevoelen.

Ik moest dus een nieuwen voorraad opdoen en denzelve van *Batavia* doen komen, als de naastbij zijnde stad, waar men zich al het noodige kon aanschaffen. Daar ik in het geheel niet zeker was, van bij de *Bataviasche* kooplieden krediet te zul-

len verwerven, zoo was het noodig, gereede penningen te verzamelen, en dit ging, als naar gewoonte, met de meeste moeite gepaard. Het gelukte mij evenwel, een honderdtal roppijen bijeen te krijgen, en nu was ik geholpen, en riep *Boerong* tot mij, een bergknaap, die mij een paar jaren met den meesten ijver had gediend, en veel schranderheids bezat in het uitvoeren van commissiën.

„*Boerong*,” zeide ik, „gij moet naar *Batavia*. „Zorg dat gij heden een tiental dragers bespreekt, „waarmede gij morgen vroeg vertrekt. Hier is „een briefje aan het adres van den koopman „*Weysschen*, van wien gij eene kist wijn met „eenige andere artikelen zult ontvangen, waarvoor „gij den gevraagden prijs moet betalen. Het geld, „dat ik u ter hand stel, en waarvan gij mij „rekenschap zult doen, is genoegzaam voor dien „inkoop en voor twee vertaling op weg. Draag „goede zorg voor de overbrengst, houd een waak- „zaam oog op uwe lieden, en tracht zoo spoedig „mogelijk terug te zijn. Binnen veertien dagen „wacht ik u (*).”

Met eene diepe buiging en een kort en eenvoudig

(*) De afstand van *Bandong* naar *Batavia* bedraagt drie en veertig à vier en veertig uren. De *Koelis* of dragers zijn sterke en vlugge lieden, die, tegen een zeer gering loon, per *paal* berekend, met een verwonderlijken speed hunne vracht overbrengen.

dig „Goed mijnheer,” nam BOERONG het briefje voor den koopman aan, en ging terstond, om koelie's te zoeken, waarvan hij spoedig het noodig getal bijeen had. Ik betaalde aan deze lieden hun loon in voorschot, waartegen zij, gedurende den marsch voor hun onderhoud moesten zorgen, en zag hen, in den vroegen morgen, onder het geleide van BOERONG, den weg naar de hoofdstad inslaan.

De veertien dagen verliepen. Sedert acht dagen versmachtte ik reeds en bevond mij te moede, als een visch op eene bos stroo. Geen BOERONG, geene koelie's daagden op. Bij het leedwezen, dat ik over deze vertraging gevoelde, begonnen zich reeds heimelijke verwijtingen te voegen, die ik mij zelven maakte over mijne onvoorzigtigheid van zoo veel geld; — en inderdaad, honderd gulden waren toenmaals geene kleinigheid voor mij, aan een Javaanschen bediende toe te vertrouwen. Mijne ongerustheid steeg ten top, toen er nogmaals acht dagen verliepen, en de zop gewenschte wijnkist niet opdaagde. Het is gedaan, dacht ik, ik boet zwaar voor mijn blind vertrouwen op een inlander, voor wien honderd guldens een onberekenbare schat zijn. Nimmer zie ik die lieve moppen weér, en LEVYSSOHN's roode baai zal mij geen roes verporzaken.

Misnoegd en grommig was ik naar bed gegaan

en had de geheele nacht gedroomd van de zoo noodlottig uitgevallene ambassade. Bij het krieken van den dag stond ik op, en nam voor, naauwkeurig uit te vorschen of geen der dragers in het dorp was terug gekomen en mij omtrent de toedragt der zaak kon inlichten.

Ik deed de kamerdeur open, en o, hoe verbaasd en verrukt tevens was ik niet op het zien van mijn braven BOERONG, die gerust op zijn matje (*) voor mijne deur had liggen te slapen. Hij was in den nacht met zijn volkje aangekomen, en berigtte mij dat alles in orde was; gelijk ik ook aldra gewaar werd, toen ik mijne oogen verder de kamer in sloeg. Eene kist, waaraan de bamboezen draaghoepels nog bevestigd waren, leverde mij de aangenaamste vertooning op. Niet langer, dacht ik, zullen de lieve flesschen die, daarin verborgen zijn, onder den wreeden druk van dat deksel gekneld blijven! Al het overige dat ik besteld had, tabak, deftige lange pijpen, zorgvuldig in hooi gepakt; zelfs fleschjes *pomeranzen*, spiritus en meer andere waren, was voltal-

(*) Het bed van een Javaan is zoo eenvoudig als men zich maar verbeelden kan. Hij spreidt eene biesen mat (*tikar*), op den grond, wanneer er geene brits voorhanden is, legt een smal kussen (*bantal kapala*) onder zijn hoofd en dekt zich met eene katoenen spreij of met zijn bovenkleed (*badjoe* of *kabaja*). Wanneer hij op reis is, draagt hij deze lichte *furniture* bij zich.

lig daar, en al ware ik in den slechtsten luim geweest, zoo had ik geenie aanmerkingen te maken gehad.

Doch ik was daarentegen zoo blijde als iemand, die onverwachts een' schat heeft gevonden; aan het lang uitblijven van BOERONG dacht ik geheel niet meer, en de kaalste uitvlugt van zijnentwege zou voor gereede munt bij mij hebben gegolden. Maar de goede jongen wist zijne lange afwezigheid volkomen te regtvaardigen. Hij had op de heenreis het ongeluk gehad van zijn voet te verstuïten, en was daardoor opgehouden geworden, en acht dagen later te *Batavia* aangekomen, dan hij zich had voorgesteld. Eenige regels die de koopman LEVYSSOHN hem tot bewijs van den dag zijner aankomst, had medegegeven, deden mij geen oogenblik aan de waarheid van zijn verhaal twijfelen, dewijl ik wel wist dat, zoodra er geen voornemen van schelmerij bij hem bestond, en dit bleek niet te hebben bestaan, slechts een onvoorzien toeval, hem zoodanig over den tijd van zijne geliefde vaderlandsche streken kon hebben verwijderd gehouden.

Daar BOERONG mij nog geld terugbragt, zoodat ik ook in dit opzigt reden had, over hem voldaan te zijn, was ik in de gelegenheid, om hem mijn genoegen over zijn ijver en eerlijkheid aan den dag te leggen. Dit was met een vijftal ropijen

gedaan, welke den knaap van vrengde deden opspringen. Ook de *koeli's* stelde ik, door eene geringe gift, voor hun oponthoud schadeloos. De honderd guldens waren voor alles genoegzaam; en ik was gelukkig in het bezit der met zoo veel ongeduld en angst verbeidde versnaperingen. BOK-RONG is, na dit geval zoo zeer in mijne gunst gekomen, dat ik zijn maandelijksch traktement allengskens verhoogd, en hem tot op dezen dag in mijne dienst gehouden heb.

Sedert mij dit is gebeurd, heb ik mij altijd, zoo veel mogelijk, gewacht, van vooroordeelen tegen inlanders te koesteren, of iemand hunner zonder genoegzamen grond van slechtheid verdacht te houden. Tot op heden heb ik ook steeds gevonden, dat het karakter van den Javaan, vooral uit de bergstreekken, van diefstal en ontrouw geheel afkeerig is.

LA TRÉMOUILLE-KURKHOUWER. Ja ja; mijnheer DE WIT! die wijn, die wijn, dien gij zoo onverhoopt nog te huis kreeg, heeft u zoo veel vriendschap voor de inlanders ingeboezemd. Arme menschen! hoe zoudt gij ze vegen, indien uw knecht eens vergeten had terug te komen.

DE GROOT. Ik heb het karakter der bergbewoners ook steeds van eene voordeelige zijde leeren kennen. Hetgeen mij het meeste in hen behaagt, is die eenvoudigheid van zeden, die aarts-

vaderlijke gastvrijheid, die stille vreedzame huis-
selijkheid, die vooral in de *Pretanger Regentschap-
pen* het *Krawangscha* en een gedeelte van *Bui-
tenzorg* werden aangetroffen. De zeden daarvan
is hoofdzakelijk deze, dat die lieden zeer zelden
in aanraking komen met Europeanen; want het
is eene onbetwistbare waarheid, en die ons voor-
zekert niet tot zee strekt, dat in de plaatsen,
waar veel blanken woonachtig zijn, de zeden der
met hen omgaande inlanders zeer verbaasd en
bedorven zijn, en dat ook vooral daar onder de
laatsen de meeste diefstallen plaats hebben. Even-
wel, daar er geen regel zonder uitzondering is,
heb ik ook Javanen aangetroffen, die, na jaren
lang met Europeanen te hebben verkeerd, nog
dezelfde oprechtheid en eenvoudigheid van zeden
hadden bewaard, die den bergbewoner zoo voor-
deelig onderscheiden. Zelfs ken ik eenen Javanen,
die met zijnen heer drie jaren in *Europa* heeft
gewoond, en denzelven aldaar met eene handig-
heid en een ijver gediend, welke den besten Eu-
ropeschen bediende tot voorbeeld zouden hebben
kunnen strekken. Na verloop van dien tijd deed
zijn heer, die onder mijne afwezige vrienden be-
heert, vergeefsche moeite, om hem het verlan-
gen naar zijn vaderland uit het hoofd te praten.
TRASOEKA wilde met alle geweld weder naar
Indië, en smeekte zijn heer zoo lang, tot deze

hem eindelijk aan eenen zeekapitein, die naar *Batavia* vertrok, aanbeval. Zoo kwam de goede *TRASOEKA* op zijn gehoortegrond in het *Buitenzorgsche* terug, en ontdeed zich dadelijk zoowel van de kleeding der Europeanen, die hij had aangenomen, als van hunne gebruiken. Ik heb hem aangetroffen in eene kleine *Kampong*, te midden van een talrijk gezin, bezig met een mandje te vlechten. Zijn kostuum was dat van zijne landgenooten, en wis hem niet kende, zou bezwaarlijk geloofd hebben, dat de man met dat eenvoudig voorkomen en in dat oud-Javaansche kostuum drie jaren lang in *Nederlands* hoofdstad had gewoond, en zich door vlugheid en schranderheid zoo zeer onderscheiden, dat de kleur alleen hem als een Oosterling deed kennen.

MEIJER. Een zonderling contrast tusschen den Javaan, waarvan gij spreekt, en mejufvrouw **MARLEVELD** geboren **VAN DE VRIJHEID**, schoolmeesteresse te *Buitenzorg*, en eene geborene *Javaansche*. Deze dame is in hare prille jeugd, elf of twaalf jaren oud zijnde, door eene Hollandsche familie, die repatriëerde, medegenomen, en heeft een aantal jaren in *Amsterdam* geleefd. Het was kort na de omwenteling van 1795, dat zij aldaar aankwam, en haar meester en meesteres, die tot de partij der zoogenaamde *Patriotten* behoorden, wilden ook het arm bruin meisje tot hun aan-

hang trekken, en doopten haar met den wijschen naam van MARIA VAN DE VRIJHEID.

Mejufvrouw VAN DE VRIJHEID tierde intusschen welig in haar nieuw vaderland, en zag het rijk der *Vrijheid, Gelijkheid en Broederschap* voorbijgaan, zonder dat zij, in weêrwil van haar naam, er veel belang in stelde. Na in de geheimen der lees- en schrijfkunst te zijn ingewijd en alles wat tot de huishouding van een Nederlandsch gezin behoort, volkomen te hebben geleerd, had zij het ongeluk, haar' meester en meesteres te verliezen, zoodat zij in vreemde dienst moest overgaan.

Een aantal jaren heeft zij zoo in *Amsterdam* geleefd, buiten hare kleur, eene volmaakte *Amsterdamsche*. Eindelijk is haar aangeboden, om met de familie van een' Indischen ambtenaar naar *Batavia* over te steken, hetgeen zij heeft aangenomen, en behouden in haar geboorteland is gearriveerd.

Door welk toedoen zij schoolmeesteres te *Buitenzorg* is geworden, weet ik niet, doch zij staat als zoodanig in Gouvernements betrekking, en geniet eene kleine bezoldiging, buiten hetgeen de schoolkinderen van gegoede ouders haar opbrengen. Ik ben, onlangs mij te *Buitenzorg* bevindende, in de gelegenheid geweest, jufvrouw VAN DE VRIJHEID, of liever jufvrouw MARLEVELD,

want zij is met een zekeren MARLEVELD getrouwd, een bezoek te geven.

Haar beschaafde toon, zuiver Hollandsch accent, nette Europesche kleeding, en gulle ontvangst troffen mij, en staken geweldig af bij die van haren echtgenoot, die een ware boerenkinkel scheen; er zeer haveloos in de plunje uitzag en weinig deel aan het gesprek nam, maar na weinige oogeblikken vertoevens de kamer verliet, met een rijststamper gewapend. Zijn vrouwtje vertelde ons, dat haar man, (dien wij nu in het achterhuis met veel *cadence* rijst hoorden *tombokken*), een groot liefhebber was van het huiswerk te verrigten, terwijl wetenschappen, het lezen en schrijven meende zij, niet tot zijn departement behoorden, en de beoefening derzelve steeds met verachting door hem werd gedeclineerd en van de hand gewezen.

Mejufvrouw MARLEVELD verzocht zijnde, om een liedje te zingen, onthaalde ons, na eenige zedige verontschuldigen, eerst op een Hollandsch deuntje uit *Apollo's marskranten*, en daarna op het revolutionnair gezang van den Marseillaanschen marsch, *Allons enfans de la patrie*.

Wij verlieten de Institutrice, dewijl wij juist een peloton kleine schooljongens in aantogt zagen. Ik had gelegenheid gevonden, terwijl zij koffij zette, om haar schrift in oogenschouw te nemen.

Ik las eentige duidelijke en vrij net geschrevene
Hollandsche regelen. De stijl was zoo — zoo —
en ik had eenige moeite, om te begrijpen, dat
het doosenvaag van een rekest was, om ver-
meerdering van traktament, en een ruimer in-
komens.

JANSEN. Dewijl wij over het karakter der Ja-
vanen spreken, en de tegenstrijdigheden, die zich
vaak in hetzelfde opdoen, beschouwen, zal ik u
een geval mededeelen dat wellicht eenigen uwer
bekend is, en voor eenige jaren, in 1821, name-
lijk, plaats had. Dit hetzelfde blijkt dat de, door
de bank zoo eenvoudige Javaan, die zelden of
nooit tot listen zijne toewijgt neemt en geenszins
de man is, om wel doordachte plannen te sme-
den, echter zeer wel zijn oogmerk weet te be-
reiken; wanneer dringende of gevaarlijke om-
standigheden, de grootste tegenwoordigheid van
geest vereischende, eenen beslissenden stap nood-
wendig maken.

Negen soldaten van de achtiende afdeeling, al-
den Franschen, die gelijk zoo velen hunner natie
de dienst van LONDWIK den XVIII. verlaten,
en zich in *Hatterwijk* voor onze koloniën, geën-
gageerd hadden, waren met geweer en wapenen
uit het kampement van *Weltereden* gedeserteerd.
Niet lang waren zij vermist, of hun signalement
was reeds aan al de residentien op Java gezon-

den, en door dezen aan de Inlandsche hoofden onder hun bestuur medegedeeld; zoodat het aan de negen ongelukkigen, die zeker in eene vlaag van wanhoop, wjl zij in *Indië* niet vonden, wat zij er zochten, tot het noodlottig besluit waren gekomen om hunne vaandels te verlaten, onmogelijk werd, te ontsnappen.

Het dölle plan, dat zij gesmeed hadden, was, aan een afgelegen oord der zeekust een klein vaartuig te overmeesteren en te trachten, met hetzelfde een schip van hunne natie, dan wel een Engelsch of Amerikaansch te bereiken, op hetwelk zij hoopten overgenomen te worden, om op nieuw van dienst te kunnen veranderen.

Zij waren de wachten van het kampement gelukkig gepasseerd, dewjl men hen voor een detachement of patrouille hield. Reeds waren zij over *Tangerang* te *Koeripan* in het Buitenzorgsche aangekomen, toen zij zich door de rivier, die deze plaats van *Romping* scheidt, in hunnen koers opgehouden zagen. Zij rigtten zich aan een paar veerlieden, die juist met een kleine *pont* dorpelingen aan den gindschen oever hadden overgebracht, en verzochten hen over te halen. Terwjl zij hierop wachtten, kwam de *Demang* of het Inlandsch hoofd van *Koeripan*, die op de komst der negen gewapende mannen opmerkzaam was gemaakt, bij hen, en herkende de deserteurs, wier signalement

hij dien zelfden dag had ontvangen. Hij was echter slim genoeg om zulks niet te laten blijken, en daar hij wel inzag, dat het geenszins raadzaam was, geweld te gebruiken tegen mannen, die van geweer en patronen voorzien waren en zich tot het uiterste zouden verdedigd hebben, besloot hij list te gebruiken, om die gevaarlijke reizigers meester te worden. De pont aangekomen zijnde, zorgde hij met eene schijn van vriendelijkheid dat de Franschen in dezelve overgingen en wist intuschen heimelijk aan de veerlieden te gelasten, wat zij te doen hadden. Naauwelijks was het volgelandene vaartuig te midden van den stroom, of de inlanders deden hetzelfde met de hun eigene handigheid, plotselijk omkantelen, zoodat de zwaar beladene soldaten met geweer en al in het water vielen, waarop straks een aantal Javanen toeschoten en al zwemmende zeven der ongelukkigen grepen en naar den oever bragten, terwijl twee derzelve verdronken. De uit het water getogenen werden, tot allen tegenstand onbekwaam zijnde, straks gebonden en naar *Batavia* getransporteerd. Hun vonnis was weldra geveld en zij werden, weinige dagen daarna, op het plein van *Weltevreden* gefusilleerd. De Demang ontving een gratificatie van honderd gulden.

SMITS. Ik herinner mij nog levendig de executie van die zeven ongelukkigen, en dat vijf der-

zelve, die door hunne kameraden waren medege-sleept, het medelijden van het geheele kampement gaande maakten. Doch de list van den Demang, om hen in handen te krijgen, was mij onbekend.

MULLER. Heeren! het wordt laat. Weet niemand iets meer, aangaande het karakter, de zeden en gewoonten der inlanders bij te brengen; Zoo neen, wensch ik u allen met dit glaasje eene aangename nachtrust, zoo ja, dat het spoedig geschiede.

SMITS. De schoonste trek, dien ik, aangaande de edelmoedige denkwijze, en de hartelijke medeelzaamheid der Javaansche grooten ooit gehoord heb is deze. Toen kortelings, op de uitnoodiging van den Heer Gouverneur Generaal Baron VAN DER CAPELLEN, eene collecte, ten behoeve der ongelukkige overstromden in *Nederland*, op *Java* was geopend, en de Resident van *Passaroewan* ook bij aanschrijving der regering, daartoe uitgenoodigd werd, zat deze, bij het ontvangen van dien brief, juist met de inlandsche regenten aan tafel. Deze vernamen dat er eene intekening onder de Europeesche ingezetenen stond plaats te hebben, en tevens de ramp, die aanleiding tot dezelve gaf. Innig bewogen verzochten zij om mede het hunne te mogen bijdragen tot verzachting der ellende van hunne blanke

broeders. De Resident, hun goed hart bewonderende, stond zulks gaarne toe, en zag de edelmoe-
dige regenten, elk voor eene aanzienlijke som, in-
teekenen. Ook op andere plaatsen hebben zich
vermogende inlanders, bij die zelfde gelegenheid,
op eene vereerende wijze, door milde bijdragen
onderscheiden.

MULLER. Dat, het den Javanen wel ga! Moge
de droevige oorlog, die thans een gedeelte van hun
schoon land teistert, weldra een einde nemen, en
welvaart en geluk alom in deze oorden heer-
schen!

C O C O ,

OF DE

NIEUWELING OP JAVA:

*Ergo sollicitus tu causa, pecunia, vita es,
per te summatarum mortis aditus iter.
PROPERT.*

Wreedaardig door een beerendrom geplaagd,
Van geld, krediet en vriendenhulp beroofd,
Verliet Coco zijn' woonplaats Amsterdam,
En ging op reis naar 't rijk Batavia,
Twee koffertjes (zij wogen juist niet zwaar,)
Een groote zak, waarin 't passagegeld
Met niets helaas! er boven, was gepast,
Ziedaar den heelen rijkdom, door Coco
Stoutmoedig aan de golven toevertrouwd;
Het kon hem nimmer erger gaan dan 't ging,
Dit wist hij wel, en dus verliet hij blij
Het dierbaar, lief, gezegend vaderland,
Dat ieder een die moppen heeft zoo gul,

Zoo vriendlijk koestert, ja te naauwer nood
 Op lagatellen, als geleerdheid, deugd
 Bij zulk een' zoon van Plutus, ietwies let,
 Maar daarentegen ook, als billijk is
 Een armen drommel, die in ongenad
 Bij 't Ministerie van Financiën
 Verkeert, als stiefzoon aankiet en verstoot,
 Hij zij dan kundig, braaf en al den brui,
 Waarmede men nog geen halve flesch betaalt,
 Waarmede men zich geen vriendelijken groet,
 Geen hemd aan 't lijf, geen turf op 't vuur verschaft.
 Doch keeren wij naar onzen reiziger
 Coco terug, die met een goeden wind
 De reize naar Lullékkerland' aanvaart,
 Zich in 't kanaal ter dege zeeziek voelt,
 Zoodat hem 't krijtgebergte' voor d' oogen draait,
 En zes citroenen, voor de reis gepakt,
 Helaas! reeds half hier om een luchtje gaan
 Met en bettevens eene bottel rood,
 Waardoor 't dozijn ellendig wordt gekrenkt.
 Daarop doorklieft Coco den groenen plas
 Der Spaansche zee, die vaak zoo raast en spookt,
 En als een Dämetje van 't trotsch Madrid
 Niet ongewroken zich bespotten laat.
 Hij zeilt de kust van Portugal voorbij,
 Groet en passant, caap Verde, Ascension
 En 't rotsig en vermaarde St. Heleen,

Vertoeft daarna aan Kaap de Goede Hoop.
 Een week of twee, en komt vervolgens langs
 St. Thomas, Amsterdam, etcetera,
 In Sunda's straat, en op gewenschte reë;
 Het dagverhaal van zijne ganache reis
 Waarin een pijpekop van zuiver schuim,
 Zijn zoet en trouw gezelschap was geweest,
 Bevatte niets bijzonders, dan dat hij
 Met veel belang gedeeld had in de vreugd
 En 't blijde faest, door extra rum gekruid
 Waarmede het scheepsvolk, naar aloud gebruik
 Den overtocht der linie had gevierd,
 En dat hem, per abuis, een oud matroos
 Bij die gelegenheid een waterguts
 Ten boorde val had over 't hoofd gegeoid,
 Terwijl hij juist tot overgroot geluk,
 Den pijp niet in den mond had die welligt
 Een deerlijk ongeval getroffen hadd',
 Nog vond men in het voorgemeld Journaal
 Gewag gemaakt van eenen schrikken haai
 Door spek verrast en binnenboords gesleept,
 Waar 't ondiep met zijn staart zoo vreeslijk sloeg,
 Dat door den schok en 't zwaaijen elk zijn hoed
 Of muts verloor en blootshoofds, vastgeklemd
 Aan waterton, verschansing en harkas
 Zich radde voor den val, die zeker geen
 Onaardig rommelzoodje had gemaakt:

Coco beschreef de grootte van den haai.
 Op vijftien voet van Hollands oude maat;
 Het was dus wel der Haaijen, Matador.
 Doch 't geen elk met verbaasdheid trof
 Was dat zich uit den wijden bek van 't dier,
 Alvorens nog de hijn het had gemaakt
 Een klaaggeschrei verhief, een kreet om hulp,
 Waarop men flink het monster kop en staart
 En vinnen afhieuw, en den ligt matroos,
 Die damp te voren in de golven viel.
 En als gewis verdronken werd beschoorwd
 Door 't keelgat: uitkroop, om een pruim verrecht,
 En zijn rantsoen of *oorlam* rum terstond.
 Ontving, verslond, en weer aan 't werken ging,
 Alsof er hoegenaamd niets waar' gebeurd;
 » Doch, » veegt Coco in zijn Journaal en bij,
 » De zaak komt zeker ongelooflijk voor,
 » Aan wie ze niet met eigen oogen zag;
 » En, ligt hetigt men mij van logentaal.
 Hij heeft gelijk; wij vreezen sterk er voor,
 Wij hebben nu Coco aan wal gezet,
 Hoe vreemd schijnt alles hem op Java's grond!
 Doch slechts in 't eerst; een maand is paauw voorbij,
 Of geen Maleijer, Moor, Javaan, Chinees,
 Geen palmboom, pisang, bamboe, kokosmoot,
 Geen kakap (1), kerri, Siri, niets *enfin*
 Trok in een ruimer maat zijn' aandacht aan,

Dan of hij in het land geboren waar.
 Hij kreeg een plaatsje bij het geldkantoor,
 En leefde deftig van zijn traktement.
 Een vrolijk hart was steeds zijn deel geweest,
 En bleef hem ook getrouw op Java bij;
 Slechts nu en dan ontsnapte hem een zucht,
 Wanneer een' kennis of een goede vriend
 Naar 't talrijk korps van hoofdman Jas vertrok.
 »Hoe droevig,» sprak hij eens tot Philidor,
 En Ligthart, zijne vrienden, beiden braaf
 En vlug van geest: »hoe droevig is het niet,
 »Dat ziekte en dood aan elkem Europees
 »Zoo onophoudlijk lagen leggen, meer —
 »Veel meer dan in Europa's slechtst klimaat.
 »Gij Heeren, die zoo lang reeds hier verkeert.
 »En beiden nog gezond en fleurig schijnt.
 »Verklaart mij, zoo gij kunt, de reden eens.»
 »Hoor vriend,» nam Philidor het woord: »naar mij,
 »En moge 't waar tafreel, dat ik u schets,
 »Voor u en elk een nutten spiegel zijn!»

(1) *Kakap*, eene gezochte en smakelijke visch, de grootte van een snoek
 en een roodachtig vleesch hebbende. Deze visch komt te *Batavia* veel
 ter markt.

DE HEER VAN LIER.

Proinde se domi Confinant vident
infortunio,

FLAUT.

Wie is toch die ruiter, zoo moedig en fier,
Ei ziet hem eens vliegende jagen,
Als moest hij, gezonden voor *extra-courrier*,
Depêches naar Buitenzorg dragen.

Wat bruintje! wat langstaart! wat golvende maan!
Ei ziet mij dat dier galopperen!
Waar, waar toch? waar, waar? Reeds onte oogen ontgaan!
Te drommel! dat noem ik zich weren!

Maar o! daar keert hij op een draf;
Zijn hoed viel, naar ik zie, hem af,
Hetgeen mij waarlijk niet verbaasd;
Ligt raakt ik iets kwijt, in zulk een haast,

Ginds reikt hem een Javaan den hoed;
 Hij drukt hem op zijn bol met spoed;
 Een vuurkleur dekt zijn aangezicht
 En herwaarts wordt de draf gerigt.

Nu kijkt het ros niet half zoo fier;
 Half lam gejaagd is 't arme dier;
 Een schuimend zweet bedekt zijn lijf,
 De linker achterpoot is stijf;
 Maar evenwel het draaft nog door,
 Gevoelig voor de wreede spoor,
 Gehoorzaam aan het puntig rad
 In fraai verzilverd staal gevat.

Wie was die ridder? Jan van Lier,
 Een halve maand op Java schier.

Iô vivat! Iô vivat!

En moog zijn rijk floreren!

Doe steeds, o dierbaar druivennat

Zijn naam op Java eeren!

Hetzij ge uit Gallië overkwaaamt

Of op Madera uw oorsprong naamt,

Of Rijnlands gouden ranken

Uw aanzijn hebt te danken!

Heft vrienden! de pokalen hoog!

Gehoërzaamt mijn bevelen.

De kleuren van den regenboog

Ziet ge in den nectar splien!

Allons, allons! *chambampoli!*

Das ist der titel! hoe pardi?

Gij scheidt al uit: — Neen Heeren!

Gij kunt niet met marcheren!

Quis hic potator? Jan van Lier,

Een halve maand op Java schier.

Lang moeten alle schoonen leven!

Cythere zij dez' toast gebracht!

Nooit moge in 's levens donkren nacht

Haar vriendlijk licht ons oog begeven!

Ach! al de vreugde dezer aard!

Leeft in een paar aanminnige bogen;

En meer dan koninklijk vermogen

Is mij een kus der liefde waard!

Lang moeten Java's schoonen leven!

Ik ben verlekkerd op haar kleur,

En zet geen voet meer voor de deur,

Al ging een blank prinsesje er neven;

Geen rozenrood noch leliewit

Is bij de Heve *Njet's de mise;*

's Lands wijs, 's Lands eer! *c'est ma devise,*

'k Maal Venus bruin of zwart als git.

Wie is dat kwantje? Jan van Lier
Een halve maand op Java schier.

Daar rolt de lijkkoets over 't plein
Van 't groote hospitaal
En schetst in donkre trekken 't slot
Van 's levens droomverhaal.

Daar voert zij naar den koelen schoot
Den moederschoot der aard
Hem, dien de wreede seis des doods
Zoo kort slechts heeft gespaard.

Hem die voor luttel dagen nog
Zoo vrolijk en gezond,
Den zwijmeldrank, die vreugde bood
Niet proefde, maar veralond.

En daarom was 't genot zoo kort
Dat Java's grond hem gaf!
Hoe menig ach! die leefde als hij,
Vond hier als hij, zijn graf.

Onmatigheid, die bron van ramp
Waar ze ook haar zetel vest,

Is bovenal in 't Oosterland

Der Europezen peest.

Zegt niet dat ik philosopheer,

Dat mij de naïvteit plaagt.

Nooit heeft me een lekkere beker wijn.

Of lief gezigt verjaagd.

Maar altijd denk ik: *modice!*

Gelijk het deuntje zegt,

Dan valt men niet, *etcetera*

En gaat men altijd regt.

Ik raad u dus, mijn jonge vriend,

Blijf ver van 't woest getier

Bij werk en boeken, spiegel u

Aan d' armen Heer van Lier!

De goede Philidor was uitgepraat,

En scheen niet weinig met zich zelf te vreên.

Coco zag zuinig, als een oud huzaar,

Die op den leeningsdag een *vijffe* ontvangt,

Behoudens inzaag' van 't menagieboek,

En van de diep verwenschte kortingslijst,

Hij was zich zelf' maar al te wel bewust,

Dat, ach! de levenswijs van *feu* van Lier,

Ten naasten bij de zijne was geweest,

En dacht met kille angst aan 't plekje gronds

Welligt aldra tot zijn lokaal bestemd.

Aan 't kleine huis, van contributie vrij,

En des al niet min zoo slecht in trek.

» Hoe is het, droomt gij? » voer hem lichtvoet aan,

» Ei, luister eerst eens eventjes naar mij. »

BIBLIOTHEKEN

EN

WINKELDERS.

Up, up! my friend, and quit your books,
Or Surely You'll grow double.

WORDSWORTH.

Weg, weg, met alle

Hoofdbrekerij!

Men werp de boeken

In de oost ter zij!

Men leve er vrolijk

En *sans souci*,

Verban de droefte

Melancholie.

Men denke nimmer

Hoe zal 't nog gaan?

Maar volg lagchend

Des levens baan.

Wie zit te peinen
 Of veel studeert,
 Die handeld, vriendje!
 Geheel verkeerd.

Reeds in Europa? —
 — Wat zien zij bleek!
 Zij die zich drenken
 Uit wijsheids beek! —

Den dorst te lesschen
 Op deze wijs,
 Maakt dof en treurig,
 Vroegtijdig grijs.

Wanneer 't nu zóó reeds
 In Holland gaat,
 Wie zou niet vreezen
 In *dit* klimaat;

Waar niet tar dege,
 Met wijn besproeld,
 En long en lever
 Door hitte schroeit.

Waar zelfs de *liplap*,
 Die copiëert,

En schaars *minuten*

Solliciteert,

Zoo fiets en mager,

Daar henen gaat,

Als een, bij Comas

In ongenaad'.

Gij glimlacht vriendje,

Maar hoor eens fijn,

Naar 't lot van Jasper

Van Suffenstein.

Deez' kwam, een jaartje

Geleên, hier aan,

Met kisten boeken,

Sonst nichts belaan.

Eén fleschje *angor*

Wie zag het ooit?

Twee nachten heeft hij

Daarmee gepooid.

Zóó vol te houden;

Onmogelijk!

Geleerde Jasper

Was dra een lijk.

Men hield wendatie
 Van Jaspers hotel,
 Er was, geloof mij,
 Maar klein gewoel.

Een' aantal heeren
 Ging speedig heen,
 De reuk der boeken
 Was zoo geméén.

Vier honderd werken;
 (Zelfa quarto's — Ha!)
 En ééne wijnkist!

Hal, ha! ha! ha!

Hoe veel wel, denkt gij,
 Brengt alles op?

Twaalf zuivre geeltjes,
 En meer geen knop.

Gansch anders ging het
 Op d'auctie pos
 Van wijlen d'oudgast
 Joseph D'à-Vous.

Die dertig jaren
 Hier had gekoofd

En vader Bacchus

Steeds aangekleefd.

Maar Plato, Cato

En Cicero

Met Nase, Maro

En meer in o,

Rousseau, Voltaire

En van Berkheij

Niet schatte boven

Een ledig ei.

Dáár waren flesschen,

Per bataillon,

Doch boeken zeker

Geen half ploten.

Men vond er 't leven

Van Pichegru

En twee comédies

Van Kotzebue.

Een deel der poat van

Den Nederrhijn;

Maar basta, kooren

Wij tot den wijn.

Te drommel, vriendje,

Dat was naar d' aard;

En aan dien kelder

Geen geld gespaard.

Madera, kaapsche

En porto wijn,

Pseudo-Tokaijer

Een half dozijn.

Johannesberger,

Niersteiner en

Meer *Rijnsche* wijnen

Die 'k niet meer ken.

Gruau la Rose,

Chateaus, Margeaux,

Champagne, schuimend

Verstikt, dito.

Ik sluit met *Malga*

En *Frontignani*,

Op geen van welke

Ik wijnen kan.

Nog ~~was~~ *porter*.

En best *pale-ale*;

Deenach hier op vaten

En culer veel

Rum *cherrybrandy*

En — koelt mij wat

Gij reijen kruiken

Van Seltzer net

D'a-Vous dacht zeker

Naar elk bealoot

» De geest schenkt leven

» De letter doodt »

Drie duizend gulden,

Kwam van het vocht

De boeken werden

Voor *drie* verkocht

Maar — schor van 't praten

Schei 'k hier er uit

Hoor slechts mijn aanhef

Nog tot besluit:

Weg, weg met alle

Hoofdbrekarij!

Men werp de boeken

In d' oost ter zij.

» Een rare klant! — die Ligtvoet! — dacht Coco
 Doch hield zich, als bij uitstek wel voldaan,
 Belovende, dat hij, zoodra een boek
 Hem in den weg lag, maar den wijzen raad,
 Het dadelijk ter zijde *leggen* zou,
 Niet *werpen*, want dit schoen hem wat brutaal.
 Terwijl het drietal nog te zamen sprak,
 Verscheen een vierde vriend, die buldrend riep:
 » Hoe heeren! staat gij daar en laat mij zoo
 » Alléén bij Twan van Meijen, komt gezwind.
 » De *rongings* zijn er reeds.» In aller ijl
 Begaven Ligtvoet Philidor, Coese,
 Met hunnen leidsman zich naar Meijen's huis,
 En bleven daar *in dulci jubilo*
 Tot d' eersten *mergendaan* des valkren haans.
 Maar 't geen Coco's verhaazing wakte, was,
 Dat Philidor zijn matigheids systeem
 Zoo zeer vergat, dat hij door twee paar knechts
 (De man was dik) *gepikeld* (1) werd naar huis;
 En Ligtvoet in een zwaren woordenstrijd
 Met eenen Doctor kwam om 't wigtig punt,
 Der uitspraak van den naam eens *Perzischen*
 Monarch's. Het Doctortje hield driftig vol,
 Dat Darius de zuivere uitspraak was;
 Doch Ligtvoet, die het nog uit Nēpos wist,
 Bleef dapper bij Darius — Darius —
 Darius — Darius — zoo ging 't een poos,

Totdat partijen in een woeste vlag
 Elkander bij de lurven pakten, en
 Men nauwelijks hen *separeren* kon,
 Toen daagden zij, nog ziedender van toon,
 Elkaar op een gedwongen afstand uit.
 Pistool, fleuret of degen, — daaraan bleef
 't Geschil der uitspraak, d'uitspraak van 't geschil
 Nu onherroepelijk gerefereerd, —
 Wijn geen der andre heeren van papa
 Darius ooit het minste had gehoord.
 Hoe d'afloop was der questie, bleef, helaas!
 Mij onbekend. Wij brengen dus gezwind
 Coco naar huis, die vreemde passen maakt,
 En rusten nu met hem een weinig uit. —

(1) *Pikelen*. Eene gemeensame uitdrukking voor *dragen* van het Maleisch
 woord *Pikol*.

J A V A.

Ik zag u, bekoorlijke dalen,
o Vruchtbaar en zegenrijk land!
En wilde u de schatting betalen
Van 't hart, door uw schoonheid ontbrand;
Doch ijdel zijn klanken en woorden,
Verheven uw toovergewaad; —
En voor uwe kunstlooze accoorden,
Bezat zelfs de kunst geene maat.

Ik mogt uwe bergen bestijgen;
Daar doet ons de koelte zoo goed;
Daar raken de driften aan 't zwijgen;
Daar murmlen de beekjes zoo zoet!
Hoe streelt daar, in 't statige lommer,
Den moeden de lavende rust;
Hoe smaakt daar, verwijderd van kommer,
Het hart eenen innigen lust!